ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

ΧΩΡΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

χωρις εξουσια

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ : ΝΙΚΟΣ Β. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ
ΤΥΠΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ: Χωρίς Ἐξουσία
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Νίκος Β. Ἀλεξίου
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ: Χρ. Δάρλας — Θ. Θεοδωρόπουλος — Τ. Νόγιας
Ταϊμισκή 13 — Ἀθήνα, τηλ. 3625659
ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ»
Κωλέττη 29 — Α Θ Η Ν Α

COPYRIGHT 1977 γιὰ τὴν ἑλληνικὴ μετάφραση
Ἐκδόσεις «ΕΡΕΥΝΑ»

ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

Ὁ Μαλατέστα εἶναι, σὰν τὸν Πέτρο Κροπότκιν, τὸν Ἐλυζὲ Ρεκλὺ καὶ τὸν Μπακούνιν, ἕνας ἀπ' τοὺς κύριους ἑρμηνευτὲς τῶν ἀναρχικῶν δογμάτων. Τὸ ὄνομά του δὲν εἶναι πολὺ γνωστὸ στὴ Βρετανικὴ ἐργατικὴ τάξη, παρὰ τὰ πολλὰ χρόνια ποὺ πέρασε σ' αὐτὴ τὴ χώρα, ἀλλὰ στὴν Ἰταλία ὑπῆρξε ἀντικείμενο σεβασμοῦ κι ἀγάπης ἀπὸ μέρους ὅλων τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν, σὰν ἕνας ἄνθρωπος ποὺ εἶχε ἀφιερώσει ὅλη του τὴ ζωὴ στὸ καθῆκον τῆς ἀπελευθέρωσης τῶν ἐργατῶν. Σὰν τὴν πιὸ σημαντικὴ μορφὴ τοῦ Ἰταλικοῦ Ἐπαναστατικοῦ Κινήματος πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο, εἶναι ποὺ θυμᾶται τὸ Μαλατέστα ἡ νεώτερη γενιά· ἀλλὰ εἶχε πάρει μέρος στοὺς ἐργατικοὺς ἀγῶνες στὴν Ἰταλία, σὲ πολλὲς Εὐρωπαϊκὲς χῶρες καὶ στὴ Ν. Ἀμερικὴ ἐπὶ 50 χρόνια.

Ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς του εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴ γέννηση τοῦ ἀναρχικοῦ καὶ συνδικαλιστικοῦ κινήματος στὴν Ἰταλία, στὰ ὁποῖα ὄχι μόνο ἔδωσε μιὰ θεωρητικὴ βάση, ἀλλὰ καὶ τὰ βοήθησε νὰ ὀργανωθοῦν. Σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ὑπῆρξε τόσο ἕνας θεωρητικὸς ὅσο κι ἕνας ἄνθρωπος τῆς δράσης.

Ὁ Μαλατέστα ἔγινε Δημοκρατικὸς σὲ ἡλικία 17 χρονῶν, ἐνῶ σπούδαζε ἰατρικὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νεάπολης. Μετὰ ἀπ' τὰ γεγονότα τῆς Παρισινῆς Κομμούνας, ποὺ διαδραματίστηκαν τὸν ἑπόμενο χρόνο, ἔγινε σοσιαλιστὴς κι ὀπαδὸς τῆς Α' Διεθνοῦς, ὅπου σύντομα ἔγινε φί-

λος καὶ μαθητὴς τοῦ Μπακούνιν. Στὴ διάρκεια τῆς δεκαετίας 1872 - 1882, ἔπαιξε ἕνα σημαντικὸ ρόλο στὸ 'Ιταλικὸ τμῆμα τῆς Διεθνοῦς, ὅπου ἀκολούθησε τὶς ἀναρχικές, ἀντιεξουσιαστικὲς ἰδέες τοῦ Μπακούνιν, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς ἀρχὲς τοῦ Κρατικοῦ σοσιαλισμοῦ ποὺ ὑποστήριζε ὁ Κάρλ Μάρξ. Στὰ 1874, ὁ Μαλατέστα προσπάθησε νὰ ἐφαρμόσει τὶς ἀρχὲς τῆς ἄμεσης δράσης ποὺ διδάχτηκε. 'Οργάνωσε μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς ἐργατικὲς ἐξεγέρσεις, ποὺ ἔγιναν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ σ' ὁλόκληρη τὴν 'Ιταλία. 'Επικεφαλῆς μιᾶς μικρῆς ὁμάδας ἔνοπλων ἀντρῶν ἀποφάσισε ν' ἀπελευθερώσει τοὺς χωρικοὺς μερικῶν χωριῶν τῆς Ν. 'Ιταλίας, ἀπ' τὴν κυριαρχία τοῦ Κράτους καὶ τῆς 'Εκκλησίας, ἐνθαρρύνοντάς τους νὰ καταλάβουν τὴ γῆ καὶ νὰ δημιουργήσουν τὶς δικές τους κομμοῦνες. Οἱ κάτοικοι τὸν ὑποστήριξαν, ἀλλὰ μολοντοῦτο συνελήφτηκε σύντομα. Στὰ 1888, μαζὶ μὲ τὸν Σεργκέι Στεπνιὰκ καὶ τὸν Κάρλο Καφιέρο, ὀργάνωσε μιὰ νέα ἐξέγερση στὸ Μπενεβέντο, ἀλλὰ συνελήφτηκε καὶ καταδικάστηκε. 'Ενῶ προετοίμαζε ἐξεγέρσεις κι ἀπόφευγε τὶς διώξεις τῆς ἀστυνομίας, πῆρε μέρος στὰ βασικὰ συνέδρια τῆς Διεθνοῦς, ποὺ ἔβαλαν τὰ θεμέλια γιὰ τὸ ἀναρχικὸ δόγμα καὶ τὴν ἀναρχικὴ ταχτική. Στὸ Διεθνὲς Συνέδριο τῆς Βέρνης, ἔστειλε ἕνα μήνυμα ποὺ ζητοῦσε τὴν κατάργηση τοῦ Κράτους. Στὰ 1883 παρακολούθησε τὸ Διεθνὲς Σοσιαλιστικὸ 'Επαναστατικὸ Συνέδριο στὸ Λονδῖνο, τὸ ὁποῖο θεώρησε σὰν τὸ πρῶτο καθαρὰ 'Αναρχικὸ Συνέδριο. Στὰ 1883 ἐπέστρεψε στὴν 'Ιταλία κι ἀφοσιώθηκε στὴν προπαγάνδα, ἐκδίδοντας γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἕνα περιοδικό. Καταδιωγμένος, ὅμως, ἀπ' τὴν ἀστυνομία ἀναγκάστηκε νὰ διαφύγει στὸ ἐξωτερικό. Στὴ διάρκεια τῆς διαμονῆς του στὴν 'Ιταλία διεύθυνε μιὰ βίαιη ἐκστρατεία ἐνάντια στὸν πρώην σύντροφό του 'Αντρέα Κόστα, ποὺ εἶχε ἀπαρνηθεῖ τὴν ταχτικὴ τῆς ἄμεσης δράσης κι εἶχε γίνει ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Ρεφορμιστικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κινήματος.

Στὰ 1884, στὴ διάρκεια μιᾶς ἐπιδημίας χολέρας πῆγε στὴ Νεάπολη νὰ κουράρει τὰ θύματα. Ἡ κυβέρνηση τοῦ ἔστειλε τὶς ἐπίσημες εὐχαριστίες της (τὶς ὁποῖες ὅμως αὐτὸς ἀρνήθηκε), ἀλλὰ παρόλα αὐτὰ συνέχισε νὰ ὑφίσταται διώξεις ἀπ' τὴν ἀστυνομία καὶ δραπέτευσε στὴν 'Αργεντινή, ὅπου ἄρχισε νὰ ἐκδίδει μιὰ ἐφημερίδα. 'Απὸ κεῖ ἐπέστρεψε στὴν 'Αγγλία κι ὕστερα στὴ Γαλλία, ὅπου, ὅμως, σύντομα ἀπελάθηκε. Ὕστερα πῆγε στὴν 'Ελβετία ὅπου συνελήφτηκε καὶ φυλακίστηκε. Στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν πῆρε μέρος στὴν ἐξέγερση τῆς Ξέρες στὴν 'Ισπανία καὶ στὴ Γενικὴ 'Απεργία, ποὺ κηρύχτηκε στὸ Βέλγιο στὰ 1895, γιὰ τὴν κατάκτηση τοῦ δικαιώματος τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας. Στὰ 1896, παρακολούθησε τὸ Σοσιαλιστικὸ Συνέδριο στὸ Λονδίνο σὰν ἀντιπρόσωπος τῶν 'Ισπανικῶν 'Εργατικῶν Ἑνώσεων. (Σ' αὐτὸ τὸ Συνέδριο οἱ ἀναρχικοὶ ἀποκλείστηκαν ἀπὸ κάθε μελλοντικὸ Σοσιαλιστικὸ Συνέδριο.) Στὰ 1897 ἐπέστρεψε παράνομα στὴν 'Ιταλία γιὰ νὰ κάνει ἐνεργητικὴ προπαγάνδα στὴν 'Αγκώνα, ἀλλὰ σύντομα συνελήφτηκε. Στὰ 1898 συνελήφτηκε ξανὰ γιὰ συμμετοχὴ στὴν εἰρηνικὴ ἀγκιτάτσια ἐνάντια στοὺς ἀποικιακοὺς πόλεμους τῆς 'Ιταλίας. Στὰ 1899 δραπέτεψε καὶ πῆγε στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες, ὅπου ἔκδωσε ξανὰ μιὰ ἐφημερίδα.

Στὸ 'Αναρχικὸ Συνέδριο τοῦ Ἄμστερνταμ, στὰ 1907, ὁ Μαλατέστα ἔβγαλε διάφορους λόγους πάνω στὴν ἀναρχικὴ ὀργάνωση καὶ τὸ συνδικαλισμό, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐξασκήσει μεγάλη ἐπίδραση πάνω στὸ ἀναρχικὸ κίνημα. Στὰ 1911, πιστὸς στὶς ἀντιμιλιταριστικές του ἰδέες, καταδίκασε τὸν 'Ιταλοτουρκικὸ πόλεμο σ' ἕνα ἐνημερωτικὸ φυλλάδιο ποὺ ἐκδόθηκε στὸ Λονδίνο. Ἡ Βρεταννικὴ Κυβέρνηση τὸν συνέλαβε μὲ σκοπὸ νὰ τὸν ἀπελάσει, ἀλλὰ γρήγορα ξέσπασαν ἐργατικὲς διαδηλώσεις σ' ὁλόκληρη τὴν 'Αγγλία καὶ τὴν ἐμπόδισαν νὰ κάνει ἕνα τέτοιο βῆμα. Στὰ 1913 ἐπέ-

στρεψε στὴν Ἰταλία κι ἔπαιξε ἕναν ἐνεργητικὸ ρόλο στὴν ἀντικοινοβουλευτικὴ προπαγάνδα, ποὺ διεξήγαγαν οἱ ἀναρχικοὶ μὲ μεγάλη ἔνταση, στὴ διάρκεια τῶν γενικῶν ἐκλογῶν ἐκείνου τοῦ χρόνου. Ἡ γενικὴ ἀνησυχία στὴν Ἰταλία κι οἱ διαδηλώσεις ἐνάντια στὸν πόλεμο ἀποκορυφώθηκαν μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα τοῦ Ἰούνη 1914, γνωστὰ σὰ γεγονότα τῆς Κόκκινης Βδομάδας. Ὁ Μαλατέστα ἀναμίχτηκε, φυσικά, σ' αὐτὲς τὶς ἐξεγέρσεις καὶ γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ὑποχρεώθηκε νὰ καταφύγει στὴ Βρεταννία. Στὴ διάρκεια ὁλόκληρου τοῦ πολέμου παρέμεινε σ' αὐτὴ τὴ χώρα διακηρύσσοντας σὲ συγκεντρώσεις καὶ ἄρθρα του (πολλὰ ἀπ' τὰ ὁποῖα δημοσιεύτηκαν στὴν «Ἐλευθερία») τὴν ἀδιάλλακτη ἀντίθεσή του ἀπέναντι στὸν πόλεμο, σὰν ἐπαναστάτη κι ἀναρχικοῦ.

Μόλις τέλειωσε ὁ πόλεμος, ὁ Μαλατέστα προσπάθησε νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἰταλία, χωρὶς ὅμως νὰ τὸ κατορθώσει. Ἡ Βρεταννική, Γαλλική, καὶ Ἰταλικὴ κυβέρνηση ἦταν τόσο φοβισμένες ἀπ' τὴν ἐπιρροή του πάνω στὶς μάζες τῶν Ἰταλῶν, ὥστε συνωμότησαν γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ ἐπιστρέψει. Ἀλλὰ γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἡ ἀλληλεγγύη τῶν ἐργατῶν ἦρθε σὲ βοήθειά του καί, χάρη στὴ σοσιαλιστικὴ ἐπιρροὴ ποὺ ὑπῆρχε στὰ πλοῖα, ἐπέστρεψε στὴν Ἰταλία, ὅπου οἱ Ἰταλοὶ ἐργάτες τοῦ ἐπιφύλαξαν μιὰ τρομερὴ ὑποδοχή. Ἀντιμέτωπη μὲ τὴν ἀπειλὴ μιᾶς γενικῆς ἀπεργίας ἡ Ἰταλικὴ κυβέρνηση ὑποχρεώθηκε νὰ τοῦ δώσει ἀμνηστία γιὰ ὅλες τὶς προηγούμενες καταδίκες του.

Ὁλόκληρη ἡ Ἰταλία τὸν καλωσόρισε. Ἔβλεπαν σ' αὐτὸν τὸν ὑπερασπιστὴ τῶν ἐργατικῶν δικαιωμάτων, ποὺ εἶχε μείνει σ' ὅλη του τὴ ζωὴ πιστὸς στὰ ἰδανικά του καὶ στὴν ἐμπιστοσύνη ποὺ τοῦ πρόσφεραν οἱ ἐργάτες. Γιὰ κείνους εἶχε καταδικαστεῖ σὲ θάνατο τρεῖς φορές, εἶχε φυλακιστεῖ σὲ πολλὲς περιπτώσεις, εἶχε περάσει 36 χρόνια ἀπ' τὴ ζωή του στὴν ἐξορία. Ἐπιτέλους, οἱ προσπάθειές

του, καθὼς κι ἄλλων ἀληθινῶν ἐπαναστατῶν, ἔφεραν τοὺς καρποὺς τους. Ὁλόκληρος ὁ πληθυσμός, ἐργάτες κι ἀγρότες, ἀγωνίζονταν θαρραλέα ἐνάντια στοὺς ἐκμεταλλευτές του. Ἀπεργίες ξέσπαγαν παντοῦ κι οἱ ρεφορμιστὲς σοσιαλιστὲς ὑποχρεώθηκαν ν' ἀκολουθήσουν τὶς ἐπαναστατιμένες μάζες, οἱ ὁποῖες ἐμπνευσμένες ἀπ' τοὺς ἀναρχικοὺς καὶ τοὺς σοσιαλιστές, ἀπέριψαν τὴν κοινοβουλευτικὴ δράση σὰν ἐπικίνδυνη καὶ μάταιη καὶ βασίστηκαν ἀντίθετα στὴν ὀργανωμένη τους δύναμη, καταλαμβάνοντας τὰ ἐργοστάσια καὶ κηρύσσοντας ἀγροτικὲς ἀπεργίες. Ἡ κυβέρνηση ἄρχισε νὰ φοβᾶται κι ὁ Τύπος ζητοῦσε τὴ σύλληψη τοῦ Μαλατέστα. Ἀλλὰ τὸ νὰ γίνει αὐτὸ ὅμως ἦταν ἕνα δύσκολο καθῆκον. Μολονοτοῦτο, στὶς 20 Φλεβάρη, τοῦ 1920, κατόρθωσε νὰ τὸν συλλάβει στὸ Τόμπολο, μιὰ μικρὴ πόλη στὴν Τοσκανία. Μόλις διαδόθηκαν τὰ νέα, οἱ πιὸ σημαντικὲς πόλεις τῆς Τοσκανίας κήρυξαν γενικὴ ἀπεργία κι ἔγιναν προετοιμασίες γιὰ τὴν ἐπέκτασή της σ' ὁλόκληρη τὴ χώρα. Ἡ κυβέρνηση τὰ χρειάστηκε κι ἀπελευθέρωσε ἀμέσως τὸ Μαλατέστα. Ἂν οἱ Γερμανοὶ ἐργάτες ἦταν τόσο γρήγοροι κι ἀποφασιστικοὶ στὴν ὑπεράσπιση τῶν ἡγετῶν τους, ἴσως νὰ εἶχαν σωθεῖ ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ κι ὁ Κὰρλ Λῆμπνεχτ.

Ὁ Μαλατέστα ἦταν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἐκδότης τῆς καθημερινῆς ἀναρχικῆς ἐφημερίδας «Οὐμανιτὰ Νόβα» κι ἔπαιζε ἕναν ἐνεργητικὸ ρόλο τόσο στὸ Ἀναρχικὸ ὅσο καὶ στὸ Συνδικαλιστικὸ Κίνημα, μιλώντας σὲ συγκεντρώσεις καὶ Συνέδρια κι ἀφιερώνοντας ὅλο του τὸ χρόνο στὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀναρχικῶν δυνάμεων. Σ' ὅλα του τὰ γραφτὰ καὶ τοὺς λόγους ὑποστήριζε ἕνα κοινὸ μέτωπο ὅλων τῶν ἐπαναστατῶν ἐργατῶν ἐνάντια στὶς ἀνερχόμενες ἀντιδραστικὲς δυνάμεις. Ἀλλὰ τὸ ρεφορμιστικὸ σοσιαλιστικὸ κόμμα καὶ τὰ ρεφορμιστικὰ συνδικάτα ἀρνήθηκαν ν' ἀκολουθήσουν. Ὅπως τὰ ἀντίστοιχά τους στὴ Γερμανία, προτίμησαν

νὰ ἐπιτρέψουν τὸ θρίαμβο τοῦ φασισμοῦ παρὰ νὰ δοῦνε τοὺς ἐργάτες νὰ συντρίβουν τὴν ἀστικὴ τάξη. Τὸ ἀπεργιακὸ κίνημα ἀνακόπηκε. Ἡ κυβέρνηση μπόρεσε γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ νὰ συντρίψει τοὺς ἐργάτες, χωρὶς νὰ συναντήσει καμιὰ ἀντίσταση. Τότε ἦταν ποὺ συνελήφτηκε ὁ Μαλατέστα καὶ ρίχτηκε στὴ φυλακὴ μαζὶ μὲ τὸν Ἀρμάντο Μπόργκι, τὸ γραμματέα τῆς ἰσχυρῆς συνδικαλιστικῆς ἕνωσης (ποὺ ἀριθμοῦσε μισὸ ἑκατομμύριο μέλη) κι ἄλλους γνωστοὺς συντρόφους. Κρατήθηκε ἐκεῖ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους γιὰ πολλοὺς μῆνες κι ὅταν τελικὰ πέρασε ἀπὸ δίκη, τὸ δικαστήριο ἀναγκάστηκε νὰ τὸν ἀθωώσει. Ἀλλὰ τὸ Ἀναρχικὸ Κίνημα εἶχε ἀπογυμνωθεῖ ἀπ' τοὺς πιὸ ἐνεργητικοὺς κι ἔξυπνους ἡγέτες του κι ὁ δρόμος γιὰ τὸ φασισμὸ τοῦ Μουσσολίνι ἦταν ἀνοιχτός. Ἐνῶ οἱ φασίστες ἀφήνονταν νὰ καῖνε τὰ γραφεῖα τῶν ἐφημερίδων καὶ τὰ σπίτια τῶν ἐπαναστατῶν, ἐνῶ ἦταν ἐλεύθεροι νὰ δολοφονοῦν καὶ νὰ τρομοκρατοῦν τοὺς ἀγωνιστὲς ἐργάτες, οἱ ἀναρχικοὶ κι οἱ συνδικαλιστὲς κρατοῦνταν στὴ φυλακή.

Ὅταν ἐπικράτησε ὁ Φασισμός, ὁ Μαλατέστα δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Οἱ φασίστες τὸν φυλάκισαν μέσα στὸ ἴδιο του τὸ σπίτι. Ὅταν πέθανε, τὸν Ἰούλη τοῦ 1932, οἱ ἀρχὲς διέταξαν νὰ ριχτεῖ τὸ σῶμα του σ' ἕνα κοινὸ τάφο, καθὼς ὁ τάφος του θὰ μποροῦσε νὰ προσφέρει μιὰ ἔμπνευση στὸν ὑπόδουλο λαὸ τῆς Ἰταλίας.

Ἀκόμα κι ἀπ' αὐτὲς τὶς σύντομες σημειώσεις, μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ πόσο κατάφωρα διαφορετικὴ ὑπῆρξε ἡ ζωὴ τοῦ Μαλατέστα ἀπὸ κεῖνες τῶν πολιτικῶν τοῦ γραφείου τοῦ Μαρξιστικοῦ Κινήματος. Στὸ ὅτι ὁ Μαλατέστα ἀρνήθηκε νὰ εἶναι ἕνας ἐπαναστάτης μόνο στὰ χαρτιά, ὀφείλεται τὸ ὅτι τὰ γραφτά του, ὅπως κεῖνα τοῦ Μπακούνιν, εἶναι σύντομα, συχνὰ ἀνολοκλήρωτα, ἀλλὰ ἀσχολούμενα πάντα μὲ τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζε ἡ ἐργατικὴ τάξη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οἱ περισσότεροι ἀναρχικοί, ἀκόμα

κι ὅταν, ὅπως ὁ Κροπότκιν, εἶχαν κάνει μιὰ μεγάλη συνεισφορὰ στὴ θεμελίωση τῆς ἀναρχικῆς θεωρίας καὶ τῶν ἀναρχικῶν ἰδεῶν, ὑπῆρξαν ταυτόχρονα ἄνθρωποι τῆς δράσης. Ἐκεῖνο ποὺ ἔχαναν τὰ γραφτά τους σὲ τελειότητα τοῦ στύλ, σὲ βάθος, σὲ ντοκουμέντα καὶ σὲ μάκρος, ἀποζημιώνεται ἀπ' τὸ παράδειγμα καὶ τὴν ἔμπνευση ποὺ μᾶς προσφέρουν οἱ ζωές τους.

Ὁ Μαλατέστα ἀρνιόταν πάντα νὰ γράφει γιὰ τὴ ζωή του. Στοὺς πολλοὺς συντρόφους ποὺ τὸν πίεζαν νὰ τὸ κάνει, ἀπαντοῦσε ὅτι δὲν εἶχε χρόνο γι' αὐτό, πὼς ἡ προπαγάνδιση τῶν ἀναρχικῶν ἰδεῶν κι ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν ἐπανάσταση ἦταν πολὺ πιὸ σημαντικὰ καθήκοντα. Ἔτσι ἔχουμε στερηθεῖ τὴν πλήρη ἔκθεση τῆς ζωῆς του, ποὺ ὑπῆρξε τρομαχτικὰ σημαντικὴ γιὰ τὴν ἐργατικὴ τάξη. Ὁ Μὰξ Νετλώ, ὁ ἱστορικὸς τοῦ Ἀναρχικοῦ Κινήματος, κι ὁ Ἀρμάντο Μπόργκι, ὁ σύντροφός του στὰ ὅπλα, ἔχουν γράψει κι οἱ δυὸ βιογραφίες τοῦ Μαλατέστα, προσφέροντας περισσότερα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐπαναστάτη.

ΑΝΑΡΧΙΑ

1

Ἡ ἀναρχία εἶναι μιὰ λέξη ποὺ προέρχεται ἀπ' τὰ Ἑλληνικὰ καὶ σημαίνει, αὐστηρὰ μιλώντας, δ ί χ ω ς κ υ β έ ρ ν η σ η: τὴν κατάσταση ἑνὸς λαοῦ δίχως ὁποιαδήποτε συγκροτημένη ἐξουσία.

Πρωτοῦ ν' ἀρχίσει νὰ θεωρεῖται σὰ δυνατὴ κι ἐπιθυμητή, ἀπὸ μιὰ ὁλόκληρη τάξη διανοητῶν, μιὰ τέτοια ὀργάνωση, ἔτσι ὥστε νὰ θεωρηθεῖ σὰ σκοπὸς ἑνὸς κινήματος (ποὺ ἔχει γίνει τώρα ἕνας ἀπ' τοὺς πιὸ σημαντικοὺς παράγοντες στὸ σύγχρονο κοινωνικὸ πόλεμο), ἡ λέξη ἀ ν α ρ χ ί α χρησιμοποιεῖται γενικὰ μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀταξίας καὶ τῆς σύγχυσης κι ἐξακολουθεῖ νὰ υἱοθετεῖται μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια ἀπ' τὸν ἀδαὴ κι ἀπὸ ἀντιπάλους ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ διαστρεβλώσουν τὴν ἀλήθεια.

Δὲ θὰ ὑπεισέλθουμε σὲ φιλοσοφικὲς συζητήσεις, γιατὶ τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι φιλοσοφικὸ ἀλλὰ ἱστορικό. Ἡ κοινὴ ἑρμηνεία τῆς λέξης δὲν παρανοεῖ τὴν πραγματική της ἐτυμολογικὴ ἔννοια, ἀλλὰ ἀποτελεῖ παράγωγό της, ποὺ ὀφείλεται στὴν προκατάληψη ὅτι ἡ κυβέρνηση πρέπει ν' ἀποτελεῖ μιὰ ἀναγκαιότητα τῆς ὀργάνωσης τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κι ὅτι συνακόλουθα μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνηση εἶναι μοιραῖο νὰ παραδοθεῖ στὴν ἀταξία καὶ νὰ ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὴν ἀχαλίνωτη κυριαρχία μερικῶν καὶ στὴν τυφλὴ ἐκδίκηση ἄλλων.

Ἡ ὕπαρξη αὐτῆς τῆς προκατάληψης κι ἡ ἐπίδρασή της πάνω στὸ νόημα ποὺ τὸ κοινὸ ἔχει δώσει στὴ λέξη, ἐξηγεῖται εὔκολα.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως ὅλα τὰ ζωντανὰ ὄντα, προσαρμόζεται στὶς συνθῆκες μέσα στὶς ὁποῖες ζεῖ καὶ μεταβιβάζει κληρονομικὰ

τὶς ἀποκτημένες του συνήθειες. Ἔτσι, ἔχοντας γεννηθεῖ καὶ ζήσει μέσα στὴν ὑποδούλωση, ὄντας ὁ ἀπόγονος μιᾶς μακρᾶς ἁλυσίδας σκλάβων, ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἄρχισε νὰ σκέπτεται, πίστεψε ὅτι ἡ ὑποδούλωση ἀποτελοῦσε μιὰ βασικὴ προϋπόθεση τῆς ζωῆς κι ἡ ἐλευθερία φαινόταν σ' αὐτὸν ἀδύνατη. Ὁ ἐργάτης, παρόμοια, ἀναγκασμένος γιὰ αἰῶνες νὰ ἐξαρτᾶται γιὰ νὰ ἐργαστεῖ, δηλαδή, γιὰ νὰ φάει, ἀπ' τὴν καλὴ θέληση τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ συνηθισμένος νὰ βλέπει τὴν ἴδια του τὴ ζωὴ στὴ διάθεση ἐκείνων ποὺ κατέχουν τὴ γῆ καὶ τὸ κεφάλαιο, ἔχει καταλήξει νὰ πιστεύει, πὼς τὸ ἀφεντικό του εἶναι ποὺ τοῦ δίνει τροφὴ καὶ ρωτάει μὲ ἀφέλεια πῶς θά 'ταν δυνατὸ νὰ ζήσει, ἂν δὲν εἶχε ἀπὸ πάνω του κανένα ἀφεντικό;

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἕνας ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα εἶναι ἑνωμένα ἀπ' τὴ γέννα, ἀλλὰ ποὺ μολοντοῦτο ἔχει ἀνακαλύψει πὼς νὰ βαδίζει κουτσὰ στραβά, μπορεῖ ν' ἀποδώσει στὰ ἴδια ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ δεσμὰ ποὺ τὸν παραλύουν, τὴν ἱκανότητά του νὰ κινεῖται, ἐνῶ, ἀντίθετα, αὐτὰ ἐκμηδένιζαν καὶ παρέλυαν τὴ μυϊκὴ ἐνέργεια τῶν ἄκρων του.

Ἂν ὕστερα προσθέσουμε στὸ φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνήθειας, τὴν ἐκπαίδευση ποὺ παίρνει ἀπ' τὸ ἀφεντικό του, τὸν παπᾶ, τὸ δάσκαλο κλπ. ποὺ ἔχουν ὅλοι συμφέρον νὰ διδάσκουν ὅτι ὁ ἐργοδότης κι ἡ κυβέρνηση εἶναι ἀπαραίτητοι, ἂν προσθέσουμε τὸ δικαστὴ καὶ τὸν ἀστυνομικό, γιὰ ν' ἀναγκάσουν ἐκείνους ποὺ σκέπτονται διαφορετικὰ — καὶ ποὺ προσπαθοῦν ἴσως νὰ διαδώσουν τὶς ἀπόψεις τους — νὰ τὸ βουλώσουν, θὰ καταλάβουμε πῶς ἑδραιώθηκε ἡ προκατάληψη ἀναφορικὰ μὲ τὴ χρησιμότητα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἀφεντικῶν καὶ τῶν κυβερνήσεων. Φανταστεῖτε ἕνα γιατρὸ νὰ παρουσιάζει μιὰ πλήρη θεωρία μὲ χίλια-δυὸ ἔξυπνα ἐπινοημένα παραδείγματα, γιὰ νὰ πείσει τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ ἑνωμένα ἄκρα πώς, ἂν ἐλευθερώνονταν τὰ ἄκρα του, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ περπατήσει, ἢ ἀκόμα καὶ νὰ ζήσει. Ὁ ἄνθρωπος θὰ ὑπεράσπιζε τὰ δεσμά του μὲ σθένος καὶ θὰ θεωροῦσε σὰν ἐχθρό του ὁποιονδήποτε θὰ προσπαθοῦσε νὰ τοῦ τὰ κόψει.

Ἐπομένως, ἂν οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν ὅτι ἡ κυβέρνηση εἶναι ἀπαραίτητη κι ὅτι δίχως κυβέρνηση θὰ ὑπάρξει ἀταξία καὶ σύγχυση, εἶναι φυσικὸ καὶ λογικὸ νὰ ὑποθέτουμε ὅτι ἡ ἀναρχία, ἡ ὁποία σημαίνει τὴν ἀπουσία κυβέρνησης, πρέπει ἐπίσης νὰ σημαίνει τὴν ἀπουσία τάξης.

Οὔτε αὐτὸ τὸ γεγονὸς εἶναι ἀπαράμιλο μέσα στὴν ἱστορία τῶν λέξεων. Σ' ἐκεῖνες τὶς ἐποχὲς καὶ χῶρες, ὅπου οἱ ἄνθρωποι θεωροῦσαν ἀπαραίτητη τὴν κυβέρνηση ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο (μοναρχία), ἡ λέξη δ η μ ο κ ρ α τ ί α, (δηλαδή, ἡ κυβέρνηση ποὺ ἀσκεῖται ἀπὸ πολλοὺς) χρησιμοποιήθηκε ἀκριβῶς ὅπως κι ἡ Ἀ ν α ρ χ ί α, γιὰ νὰ ὑποδηλώσει τὴν ἀταξία καὶ τὴ σύγχυση. Ἴχνη αὐτοῦ τοῦ νοήματος τῆς λέξης μποροῦν νὰ βρεθοῦν ἀκόμα στὶς λαϊκὲς διαλέκτους ὅλων σχεδὸν τῶν χωρῶν.

Ὅταν ἀλλάξει αὐτὴ ἡ γνώμη καὶ τὸ κοινὸ πειστεῖ πὼς ἡ κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλὰ ἐξαιρετικὰ βλαβερή, ἡ λέξη ἀ ν α ρ χ ί α, ἐπειδὴ ἀκριβῶς σημαίνει δίχως κυβέρνηση, θὰ γίνει ἰσοδύναμη μὲ τὴ φυσικὴ τάξη, τὴν ἁρμονία τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν συμφερόντων ὅλων, τὴν πλήρη ἐλευθερία μὲ πλήρη ἀλληλεγγύη.

Ἐπομένως, δὲν ἔχουν δίκιο ἐκεῖνοι ποὺ λένε ὅτι οἱ Ἀναρχικοὶ ἔχουν διαλέξει ἄσχημα τὸ ὄνομά τους, ἐπειδὴ εἶναι λαθεμένα κατανοημένο ἀπ' τὶς μάζες κι ὁδηγεῖ σὲ μιὰ λαθεμένη ἑρμηνεία. Τὸ λάθος δὲν προέρχεται ἀπ' τὴ λέξη ἀλλὰ ἀπ' τὸ ὅλο πράγμα. Ἡ δυσκολία ποὺ συναντοῦν οἱ Ἀναρχικοί, διαδίδοντας τὶς ἰδέες τους, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπ' τὸ ὄνομα ποὺ ἔχουν δώσει στὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἰδέες τους πλήττουν ὁλοκληρωτικὰ τὶς βαθιὰ ριζωμένες προκαταλήψεις τὶς ὁποῖες ἔχουν οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὴ λειτουργία τῆς κυβέρνησης, ἢ τ ο ῦ κ ρ ά τ ο υ ς, ὅπως λέγεται.

Πρωτοῦ νὰ προχωρήσουμε παραπέρα, θά 'ναι καλὸ νὰ ἐξηγήσουμε αὐτὴ τὴν τελευταία λέξη (τὸ Κράτος) πού, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀποτελεῖ τὴν ἀληθινὴ αἰτία πολλῆς παρανόησης.

Οἱ ἀναρχικοὶ γενικὰ χρησιμοποιοῦν τὴ λέξη Κ ρ ά τ ο ς

γιὰ νὰ ὑποδηλώσουν ὅλο ἐκεῖνο τὸ σύνολο θεσμῶν, πολιτικῶν, νομοθετικῶν, δικαστικῶν, στρατιωτικῶν, οἰκονομικῶν κλπ. μὲ τοὺς ὁποίους ἡ διαχείριση τῶν δικῶν τους ὑποθέσεων, ἡ καθοδήγηση τῆς προσωπικῆς τους πορείας κι ἡ φροντίδα περιφρούρησης τῆς ἴδιας τους τῆς ἀσφάλειας, ἀφαιροῦνται ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀνατίθενται σὲ ὁρισμένα ἄτομα κι αὐτά, εἴτε μὲ σφετερισμὸ εἴτε μὲ ἐκλογή, προικίζονται μὲ τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν νόμους, ποὺ νὰ ἰσχύουν γιὰ ὅλους καὶ νὰ ἀναγκάζουν τὸ κοινὸ νὰ τοὺς σέβεται, κάνοντας, γι' αὐτὸ τὸ σκοπό, χρήση τῆς συλλογικῆς δύναμης τῆς κοινότητας.

Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἡ λέξη Κράτος σημαίνει κυβέρνηση, ἢ ἂν προτιμᾶτε, ἀποτελεῖ τὴν ἀφηρημένη ἔκφραση τῆς ὁποίας ἡ προσωποποίηση εἶναι ἡ κυβέρνηση. Συνακόλουθα, τέτοιες ἐκφράσεις ὅπως Κατάργηση τοῦ Κράτους, ἢ Κοινωνία δίχως τὸ Κράτος, συμφωνοῦν τέλεια μὲ τὴν ἀντίληψη μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἀναρχικοὶ θέλουν νὰ ἐκφράσουν τὴν καταστροφὴ κάθε πολιτικοῦ θεσμοῦ, ποὺ βασίζεται στὴν ἐξουσία καὶ τὴ συγκρότηση μιᾶς ἐλεύθερης κι ἐξισωτικῆς κοινωνίας, ποὺ βασίζεται στὴν ἁρμονία τῶν συμφερόντων καὶ στὴν ἐθελοντικὴ συνεισφορὰ ὅλων γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν.

Ὅμως ἡ λέξη Κράτος ἔχει πολλὰ ἄλλα νοήματα κι ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι μερικὰ ποὺ προσφέρονται γιὰ παρερμηνεία, ἰδιαίτερα ὅταν χρησιμοποιοῦνται μεταξὺ ἀνθρώπων τῶν ὁποίων ἡ θλιβερὴ κοινωνικὴ κατάσταση δὲν τοὺς ἔχει προσφέρει τὴν ἄνεση νὰ συνηθίσουν τὶς λεπτὲς διακρίσεις τῆς ἐπιστημονικῆς γλώσσας, ἤ, χειρότερα, ὅταν υἱοθετοῦνται δόλια ἀπὸ ἐχθρούς, ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ προκαλέσουν σύγχυση στὴν ἔννοια ἢ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ τὴν καταλάβουν. Ἔτσι ἡ λέξη Κράτος χρησιμοποιεῖται συχνὰ γιὰ νὰ ὑποδηλώσει ὁποιαδήποτε δοσμένη κοινωνία, ἢ συνάθροιση ἀνθρώπινων ὄντων, ἑνωμένων σὲ μιὰ δοσμένη ἐδαφικὴ περιοχὴ καὶ ποὺ ἀποτελεῖ ἐκεῖνο ποὺ ὀνομάζουμε κοινωνικὴ μονάδα, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁμαδοποιοῦνται

τὰ μέλη τοῦ παραπάνω σώματος ἢ ἀπ' τὶς σχέσεις ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσά τους. Ἡ λέξη Κ ρ ά τ ο ς χρησιμοποιεῖται ἐπίσης ἁπλὰ σὰν ἕνα συνώνυμο τῆς κ ο ι ν ω ν ί α ς. Ἐξαιτίας αὐτῶν τῶν νοημάτων τῆς λέξης, οἱ ἐχθροί μας πιστεύουν, ἢ μᾶλλον ὑποκρίνονται ὅτι πιστεύουν, ὅτι οἱ Ἀναρχικοὶ θέλουν νὰ καταργήσουν κάθε κοινωνικὴ σχέση καὶ κάθε συλλογικὴ δουλειὰ καὶ νὰ ὑποβιβάσουν τὸν ἄνθρωπο σὲ μιὰ κατάσταση ἀπομόνωσης, δηλαδή, σὲ μιὰ κατάσταση χειρότερη ἀπ' τὴ βαρβαρότητα.

Μὲ τὴ λέξη Κ ρ ά τ ο ς, ξανά, ἐννοεῖται μόνο ἡ ἀνώτατη διοίκηση μιᾶς χώρας, ἡ κεντρικὴ ἐξουσία, σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν περιφερειακὴ ἢ κοινοτικὴ ἐξουσία κι ἐπομένως ὁρισμένοι ἄλλοι νομίζουν ὅτι οἱ Ἀναρχικοὶ ἐπιθυμοῦν ἁπλὰ μιὰ περιφερειακὴ ἀποκέντρωση, ἀφήνοντας ἄθικτη τὴν ἀρχὴ τῆς κυβέρνησης καὶ συγχέουν ἔτσι τὴν Ἀναρχία μὲ τὴν κοινοτικὴ κυβέρνηση ἢ τὴν κυβέρνηση τῶν καντονιῶν.

Τέλος τὸ Κ ρ ά τ ο ς σημαίνει κατάσταση, τρόπο ζωῆς, τὴν τάξη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς κλπ., κι ἐπομένως λέμε, λογουχάρη, ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο ν' ἀλλάξουμε τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τῶν ἐργαζόμενων τάξεων ἢ ὅτι τὸ Κ ρ ά τ ο ς τῆς Ἀναρχίας εἶναι τὸ μόνο Κ ρ ά τ ο ς ποὺ οἰκοδομεῖται πάνω στὶς ἀρχὲς τῆς ἀλληλεγγύης κι ἄλλες παρόμοιες φράσεις. Ἔτσι, ἂν ἐπίσης ποῦμε, μὲ μιὰ ἄλλη ἔννοια, ὅτι ἐπιθυμοῦμε νὰ καταργήσουμε τὸ Κράτος, μπορεῖ νὰ ἐμφανιστοῦμε ἀμέσως σὰν παράλογοι κι ἀντιφατικοί.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, πιστεύουμε ὅτι θά 'ταν καλύτερα νὰ χρησιμοποιοῦμε τὴν ἔκφραση κ α τ ά ρ γ η σ η τ ο ῦ Κ ρ ά τ ο υ ς ὅσο πιὸ λίγο μποροῦμε καὶ νὰ τὴν ἀντικαταστήσουμε μὲ μιὰ ἄλλη, πιὸ ξεκάθαρη καὶ πιὸ συγκεκριμένη — τ ὴ ν κ α τ ά ρ γ η σ η τ ῆ ς κ υ β έ ρ ν η σ η ς.

Ἡ τελευταία θὰ εἶναι ἡ ἔκφραση ποὺ θὰ χρησιμοποιηθεῖ στὴν παρεία αὐτοῦ τοῦ δοκίμιου.

Ἔχουμε πεῖ ὅτι Ἀναρχία σημαίνει κοινωνία δίχως κυβέρ-

νηση. Ἀλλὰ εἶναι ἡ συντριβὴ τῆς κυβέρνησης δυνατή, ἐπιθυμητὴ ἢ σοφή; Ἂς δοῦμε.

Τί εἶναι κυβέρνηση; Ὑπάρχει μιὰ ἀρρώστεια τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ ποὺ ὀνομάζεται μεταφυσικὴ τάση, ἡ ὁποία κάνει τὸν ἄνθρωπο, ἀφοῦ ἀφαιρέσει τὴν ποιότητα ἀπὸ ἕνα ἀντικείμενο μὲ μιὰ λογικὴ διαδικασία, νὰ ὑπόκειται σ' ἕνα εἶδος παραίσθησης ποὺ τὸν κάνει νὰ συγχέει τὴν ἀφαίρεση μὲ τὸ πραγματικὸ πράγμα. Αὐτὴ ἡ μεταφυσικὴ τάση, παρὰ τὰ πλήγματα ποὺ ἔχει δεχθεῖ ἀπ' τὴ θετικὴ ἐπιστήμη, εἶναι ἀκόμα γερὰ ριζωμένη στὸ μυαλὸ τῆς πλειονότητας τῶν σημερινῶν συνανθρώπων μας. Ἔχει τέτοια ἐπιρροή, ποὺ πολλοὶ θεωροῦν τὴν κυβέρνηση σὰν πραγματικὴ ὀντότητα, μὲ ὁρισμένες δοσμένες ἰδιότητες λογικῆς, δικαιοσύνης, ἀνεξάρτητα ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ποὺ συγκροτοῦν τὴν κυβέρνηση.

Γιὰ κείνους ποὺ σκέπτονται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ κυβέρνηση, ἢ τὸ Κράτος, εἶναι ἡ ἀφηρημένη κοινωνικὴ ἐξουσία κι ἐκπροσωπεῖ, πάντοτε ἀφηρημένα, τὸ γενικὸ συμφέρον. Ἀποτελεῖ τὴν ἔκφραση τῶν δικαιωμάτων ὅλων καὶ θεωρεῖται ὅτι περιορίζεται ἀπ' τὰ δικαιώματα τοῦ καθένα. Αὐτὸς ὁ τρόπος κατανόησης τῆς κυβέρνησης ὑποστηρίζεται ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἔχουν συμφέρον, γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ διατήρηση τῆς ἀρχῆς τῆς ἐξουσίας ἀποτελεῖ μιὰ ἐπιτακτικὴ ἀναγκαιότητα καὶ πρέπει πάντοτε νὰ ἐπιβιώνει, παρὰ τὰ λάθη καὶ τὶς πλάνες τῶν προσώπων ποὺ ἐξασκοῦν τὴν ἐξουσία.

Γιὰ μᾶς, ἡ κυβέρνηση ἀποτελεῖ τὸ σύνολο τῶν κυβερνώντων κι οἱ κυβερνῶντες — βασιλιάδες, πρόεδροι, ὑπουργοί, μέλη τοῦ κοινοβουλίου — εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴ δύναμη νὰ κάνουν νόμους ποὺ ρυθμίζουν τὶς σχέσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἐπιβάλουν τὴν ὑπακοὴ σ' αὐτοὺς τοὺς νόμους. Εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ καθορίζουν κι ἀπαιτοῦν τοὺς φόρους, ἐπιβάλουν τὴν στρατιωτικὴ θητεία, δικάζουν καὶ τιμωροῦν τοὺς παραβάτες τοῦ νόμου. Ὑποβάλουν τοὺς ἀνθρώπους σὲ κανονισμοὺς καὶ ἐπιβλέπουν καὶ ἐπικυρώνουν τὰ ἰδιωτικὰ συμβόλαια. Μονοπωλοῦν ὁρισμένους κλάδους τῆς παραγωγῆς καὶ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν ἤ, ἂν θέ-

λουν, όλη τήν παραγωγή καί τίς δημόσιες ύπηρεσίες. Προωθούν ή έμποδίζουν τήν ανταλλαγή των αγαθών. Κάνουν πόλεμο ή ειρήνη μέ τίς κυβερνήσεις άλλων χωρών. Έπιτρέπουν ή αναστέλλουν τό έλεύθερο έμπόριο καί πολλά άλλα πράγματα. Κοντολογής, οί κυβερνήτες είναι έκεΐνοι πού έχουν τή δύναμη, σ' ένα μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, νά χρησιμοποιούν τή συλλογική δύναμη τής κοινωνίας, δηλαδή, τή φυσική, πνευματική κι οικονομική δύναμη όλων, νά ύποχρεώνουν τόν καθένα σύμφωνα μέ τή θέλησή τους. Κι αυτή ή έξουσία αποτελεί, κατά τή γνώμη μας, τήν ίδια ακριβώς τήν αρχή τής κυβέρνησης καί τής έξουσίας.

'Αλλά γιά ποιό λόγο ύπάρχει ή κυβέρνηση;

Γιατί νά περιορίζει τήν έλευθερία καί τήν πρωτοβουλία τού καθένα γιά χάρη άλλων ατόμων; Γιατί τούς δίνει τή δύναμη νά είναι τ' αφεντικά, μέ ή χωρίς τή συγκατάθεση τού καθένα; Μήπως οί κυβερνώντες είναι τόσο έξαιρετικά προικισμένοι άνθρωποι πού νά μπορούν ν' αντιπροσωπεύουν τίς μάζες καί νά ένεργούν γιά χάρη τών συμφερόντων όλων τών ανθρώπων, καλύτερα άπ' ό,τι θά μπορούσαν οί τελευταίοι νά ένεργήσουν γιά λογαριασμό τους; Μήπως είναι τόσο αλάνθαστοι κι αδιάφθοροι ώστε νά μπορεί κανείς νά τούς έμπιστευτεί, τή μοίρα τού καθένα κι όλων, στηριζόμενος στή γνώση καί τήν τιμιότητά τους;

'Ακόμα κι άν ύπήρχαν άνθρωποι μέ άπειρη τιμιότητα καί γνώση, ακόμα κι άν ύποθέσουμε ό,τι δέν έχει ποτέ συμβεί στήν ιστορία κι ό,τι πιστεύουμε ότι δέ θά μπορούσε ποτέ νά συμβεί, δηλαδή, ότι ή κυβέρνηση μπορεί νά περιέρθει στούς ικανότερους καί τούς καλύτερους, μήπως ή κατοχή τής κυβερνητικής έξουσίας θά πρόσθετε τίποτα στήν εύεργετική τους έπίδραση; Δέ θά τήν παρέλυε μάλλον ή θά τήν κατέστρεφε; Γιατί έκεΐνοι πού κυβερνούν θεωρούν απαραίτητο νά ασχολούνται μέ πράγματα πού δέν καταλαβαίνουν καί, πάνω άπ' όλα, νά χάνουν τό μεγαλύτερο μέρος τής ένεργητικότητάς τους γιά νά κρατηθούν στήν έξουσία, προσπαθώντας νά ικανοποιήσουν τούς φίλους τους, νά κρατήσουν κάτω άπό έλεγχο τούς δυσαρεστημένους καί νά ύποτάξουν τούς έξεγερμένους;

Ξανά, έστω κι ἂν οἱ κυβερνῆτες εἶναι καλοὶ ἢ κακοί, σοφοὶ ἢ ἀδαεῖς, πῶς κερδίζουν τὴν ἐξουσία; Ἐπιβάλλονται μὲ τὸ δίκαιο τοῦ πολέμου τῆς κατάκτησης ἢ τῆς ἐπανάστασης; Κι ἂν συμβαίνει αὐτό, τί ἐγγυήσεις ἔχει τὸ κοινὸ ὅτι οἱ νόμοι τους ἔγιναν μὲ γνώμωνα τὸ γενικὸ καλό; Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση εἶναι ἁπλῶς θέμα σφετερισμοῦ κι ἂν οἱ ὑπήκοοι εἶναι δυσαρεστημένοι δὲν τοὺς ἀπομένει τίποτα ἄλλο παρὰ ν' ἀποτινάξουν τὸ ζυγὸ μὲ τὰ ὅπλα. Μήπως οἱ κυβερνῆτες ἐκλέγονται ἀπὸ μιὰ ὁρισμένη τάξη ἢ κόμμα; Τότε θὰ θριαμβεύσουν ἀναπόφευκτα οἱ ἰδέες αὐτῆς τῆς τάξης, ἢ τοῦ κόμματος καὶ θὰ θυσιαστοῦν οἱ ἐπιθυμίες καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων. Μήπως ἐκλέγονται μὲ καθολικὴ ψηφοφορία; Τώρα οἱ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦν τὸ μόνο κριτήριο κι οἱ τελευταῖοι εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν ἀποτελοῦν ἀπόδειξη λογικῆς, δικαιοσύνης ἢ ἱκανότητας. Στὴν καθολικὴ ψηφοφορία, αὐτοὶ ποὺ ἐκλέγονται εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ γνωρίζουν καλύτερα πῶς νὰ κερδίσουν τὶς μάζες. Ἡ μειοψηφία, ποὺ μπορεῖ νὰ συμβαίνει νὰ εἶναι ἡ μισὴ δύναμη τῶν ἐκλογέων μεῖον ἕνα, θυσιάζεται. Ἐπιπλέον, ἡ ἐμπειρία ἔχει δείξει ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ βρεθεῖ ἕνα ἐκλογικὸ σύστημα ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει πραγματικὰ τὴν ἐκλογὴ τῆς πραγματικῆς πλειοψηφίας.

Πολλὲς καὶ διάφορες εἶναι οἱ θεωρίες μὲ τὶς ὁποῖες ὁρισμένοι ἄνθρωποι ἔχουν ἐπιδιώξει νὰ δικαιολογήσουν τὴν ὕπαρξη τῆς κυβέρνησης. Βασίζονται, ὅμως, ὅλες, παραδεδεγμένα ἢ ὄχι, στὴν ὑπόθεση ὅτι τὰ ἄτομα μιᾶς κοινωνίας ἔχουν ἀντίθετα συμφέροντα κι ὅτι μιὰ ἐξωτερικὴ ἀνώτερη δύναμη εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ ὑποχρεώσει μερικοὺς νὰ σέβονται τὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων, καθορίζοντας κι ἐπιβάλλοντας ἕναν κανόνα ρύθμισης, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο τὰ ἀντιμαχόμενα συμφέροντα πρέπει νὰ ἐναρμονίζονται ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο καὶ σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὁ καθένας πρέπει ν' ἀπολαμβάνει τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ἀπόλαυση μὲ τὴ μικρότερη δυνατὴ θυσία. Ἂν, λένε οἱ θεωρητικοὶ τῆς ἐξουσιαστικῆς σχολῆς, τὰ συμφέροντα, οἱ τάσεις κι οἱ ἐπιθυμίες ἑνὸς ἀτόμου βρίσκονται σὲ ἀντίθεση μ' ἐκεῖνες ἑνὸς ἄλλου ἀτόμου ἢ ἴ-

σως όλης της κοινωνίας, ποιός θά 'χει τό δικαίωμα καί τή δύναμη νά ύποχρεώσει τό ένα νά σεβαστεί τά συμφέροντα τοῦ ἄλλου ή τῶν ἄλλων; Ποιός θά μπορεῖ νά ἐμποδίσει τόν συγκεκριμένο πολίτη νά προσβάλει τό γενικό καλό; Ἡ ἐλευθερία τοῦ καθένα, λένε, ἔχει σάν ὅριό της τήν ἐλευθερία τῶν ἄλλων. Ἀλλά ποιός θά καθορίσει αὐτά τά ὅρια καί ποιός θά ἐπιβάλει τό σεβασμό τους; Ὁ φυσικός ἀνταγωνισμός τῶν συμφερόντων καί τῶν παθῶν δημιουργεῖ τήν ἀναγκαιότητα τῆς κυβέρνησης καί δικαιολογεῖ τήν ἐξουσία. Ἡ ἐξουσία ἐπεμβαίνει σά διαιτητής στόν κοινωνικό ἀνταγωνισμό καί καθορίζει τά ὅρια τῶν δικαιωμάτων καί τῶν καθηκόντων τοῦ καθένα.

Αὐτή εἶναι ἡ θεωρία· ἀλλά γιά νά εἶναι βάσιμη ή θεωρία, πρέπει νά βασίζεται σέ μιά ἐξήγηση τῶν γεγονότων. Ξέρουμε καλά πώς στήν κοινωνική οἰκονομία ἐπινοοῦνται πολύ συχνά διάφορες θεωρίες γιά νά δικαιολογήσουν τά γεγονότα, δηλαδή, γιά νά ὑπερασπίσουν τά προνόμια καί νά προκαλέσουν τήν ὁμαλή ἀποδοχή τους ἀπό ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τά θύματά τους. Ἄς ἐξετάσουμε ἐδῶ αὐτά καθεαυτά τά γεγονότα.

Σ' ὁλόκληρη τήν ἱστορική πορεία, ὅπως καί στή σημερινή ἐποχή, ἡ κυβέρνηση ἐμφανίζεται εἴτε σάν ὠμή, βίαιη, αὐθαίρετη κυριαρχία τῶν πολλῶν ἀπ' τούς λίγους ἤ ἀποτελεῖ ἕνα ὄργανο πού ἐπινοήθηκε γιά νά ἐξασφαλίζει τήν κυριαρχία καί τό προνόμιο σ' ἐκείνους πού, μέ τή βία, τήν ἀπάτη ἤ τήν κληρονομιά, ἔχουν οἰκειοποιηθεῖ ὅλα τά μέσα τῆς ζωῆς καί κύρια καί πρωταρχικά τή γῆ, διαμέσου τῶν ὁποίων κρατᾶνε ὑπόδουλους τούς ἀνθρώπους, κάνοντάς τους νά δουλεύουν γιά κείνους.

Οἱ κυβερνήσεις καταπιέζουν τούς ἀνθρώπους μέ δυό τρόπους, εἴτε ἄμεσα, μέ ὠμή βία, δηλαδή, φυσική βία, ἤ ἔμμεσα, ἀπογυμνώνοντάς τους ἀπ' τά μέσα συντήρησης κι ὑποβιβάζοντάς τους ἔτσι στήν ἀδυναμία. Ἡ πολιτική ἐξουσία γεννήθηκε μέ τήν πρώτη μέθοδο· τό οἰκονομικό προνόμιο προῆλθε ἀπ' τή δεύτερη. Οἱ κυβερνήσεις μποροῦν ἐπίσης νά καταπιέσουν τόν ἄνθρωπο ἐπενεργώντας πάνω στή συναισθηματική του φύση καί μ' αὐτό τόν

τρόπο συνιστοῦν τὴ θρησκευτικὴ ἐξουσία. Κανένας ἄλλος λόγος δὲν κρύβεται πίσω ἀπ' τὴ διάδοση τῶν θρησκευτικῶν προλήψεων, ἐκτὸς ἀπ' τὸ ὅτι ὑπερασπίζουν κι ἑδραιώνουν τὰ πολιτικὰ κι οἰκονομικὰ προνόμια.

Στὴν πρωτόγονη κοινωνία, ὅταν ὁ κόσμος δὲν ἦταν τόσο πυκνοκατοικημένος ὅσο εἶναι τώρα κι οἱ κοινωνικὲς σχέσεις ἦταν λιγότερο πολύπλοκες, ἂν ὁποιαδήποτε περίσταση ἐμπόδιζε τὴ δημιουργία συνηθειῶν κι ἐθίμων ἀλληλεγγύης, ἢ κατέστρεφε τὰ ἤδη ὑπάρχοντα κι ἐγκαθίδρυε τὴν κυριαρχία ἀνθρώπου πάνω σὲ ἄνθρωπο, οἱ δυὸ ἐξουσίες, ἡ πολιτικὴ κι ἡ θρησκευτική, βρίσκονταν ἑνωμένες στὰ ἴδια χέρια — συχνὰ στὰ χέρια ἑνὸς μόνο ἀτόμου. Ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν κατακτήσει καὶ ἀπομυζήσει τοὺς ἄλλους, τοὺς ὑποχρέωσαν νὰ γίνουν ὑπηρέτες τους καὶ νὰ κάνουν τὰ πάντα γι' αὐτούς, σύμφωνα μὲ τὰ καπρίτσια τους. Οἱ νικητὲς ἦταν κάποτε ἰδιοκτῆτες, νομοθέτες, βασιλιάδες, δικαστὲς καὶ δήμιοι.

Ἀλλὰ μὲ τὴν αὔξηση τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῶν ἀναγκῶν, μὲ τὴν πολυπλοκοποίηση τῶν κοινωνικῶν σχέσεων, ἡ παρατεινόμενη συνέχιση ἑνὸς τέτοιου δεσποτισμοῦ ἔγινε ἀδύνατη. Γιὰ τὴν ἴδια τους τὴν ἀσφάλεια, οἱ ἐξουσιαστές, συχνὰ παρὰ τὴ θέλησή τους, ἀναγκάστησαν νὰ στηριχτοῦν πάνω σὲ μιὰ προνομιούχα τάξη, δηλαδή, σ' ἕνα ὁρισμένο ἀριθμὸ ἀτόμων μὲ κοινὰ συμφέροντα κι ὑποχρεώθηκαν ἐπίσης νὰ ἐπιτρέψουν σὲ καθένα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἄτομα νὰ φροντίσει γιὰ τὴ συντήρησή του. Μολοντοῦτο ἐπιφύλαξαν γιὰ τὸν ἑαυτό τους τὸν ἀνώτερο ἢ τελικὸ ἔλεγχο. Μὲ ἄλλα λόγια, οἱ ἐξουσιαστὲς ἐπιφύλαξαν στὸν ἑαυτό τους τὸ δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλεύονται ὅλους, ὅπως τοὺς βολεύει καὶ ἔτσι νὰ ἱκανοποιοῦν τὴ βασιλική τους ματαιοδοξία. Ἔτσι ὁ ἰδιωτικὸς πλοῦτος ἀναπτύχθηκε κάτω ἀπ' τὴ σκιὰ τῆς ἄρχουσας ἐξουσίας, γιὰ τὴν προστασία της καὶ — συχνὰ ἀσυνείδητα — σὰ συνεργός της. Ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξη ἐμφανίστηκε καί, συγκεντρώνοντας λίγο - λίγο στὰ χέρια της ὅλα τὰ μέσα παραγωγῆς, τὶς ἴδιες ἀκριβῶς τὶς πηγὲς τῆς ζωῆς — τὴ γεωργία, τὴ βιομηχανία καὶ τὴν ἀνταλλαγὴ — κατέληξε νὰ γίνει ἐξουσία κι ἡ ἴδια. Αὐτὴ ἡ ἐ-

ξουσία, με την ανωτερότητα των μέσων δράσης της και τη μεγάλη μάζα των συμφερόντων πού άγκαλιάζει, καταλήγει πάντα νά υποτάζει, περισσότερο ή λιγότερο φανερά, την πολιτική εξουσία, δηλαδή, την κυβέρνηση, την όποία κάνει χωροφύλακά της.

Αυτό τό φαινόμενο έχει επαναληφθεί συχνά μέσα στην ιστορία. Κάθε φορά πού, ή φυσική ωμή βία, έχει επικρατήσει στην κοινωνία μέ στρατιωτική επιχείρηση, οί κατακτητές έχουν δείξει την τάση νά συγκεντρώνουν στά χέρια τους την κυβέρνηση καί την ιδιοκτησία. Έπειδή όμως ή κυβέρνηση δέν μπορεί, σέ κάθε περίπτωση, νά παρακολουθεί την παραγωγή τοῦ πλούτου καί νά ελέγχει καί νά διευθύνει τά πάντα, τό βρίσκει απαραίτητο νά συμβιβαστεί μέ μιά ισχυρή τάξη κι έτσι καθιερώνεται ξανά ή ατομική ιδιοκτησία. Μαζί μ' αυτή εμφανίζεται κι ή διάκριση τών δυό ειδών εξουσίας, τής εξουσίας τών προσώπων πού ελέγχουν τη συλλογική δύναμη τής κοινωνίας κι εκείνης τών ιδιοκτητών, άπ' τούς όποίους εξαρτώνται βασικά οί κυβερνώντες, επειδή οί ιδιοκτήτες ελέγχουν τίς πηγές τής συλλογικής δύναμης πού αναφέραμε παραπάνω.

Αυτή ή κατάσταση πραγμάτων δέν έχει ποτέ όξυνθεί τόσο πολύ όσο στή σημερινή εποχή. Ή ανάπτυξη τής παραγωγής, ή τεράστια επέκταση τοῦ εμπορίου, ή φοβερή δύναμη πού έχει αποκτήσει τό χρήμα κι όλες οί οικονομικές συνέπειες πού πηγάζουν άπ' την ανακάλυψη τής Αμερικής, ή εφεύρεση τών μηχανών κλπ. έχουν εξασφαλίσει τέτοια υπεροχή στην καπιταλιστική τάξη, πού δέν ικανοποιείται πιά μέ τό νά ποντάρει στην υποστήριξη τής κυβέρνησης κι έχει καταλήξει νά επιθυμεί τό σχηματισμό τής κυβέρνησης μέσα άπ' τούς κόλπους της· μιά κυβέρνηση, πού ν' αποτελείται άπό μέλη τής τάξης της, νά βρίσκεται συνεχώς κάτω άπ' τόν έλεγχό της καί νά είναι ειδικά οργανωμένη γιά νά την υπερασπίζει ενάντια στην πιθανή εκδίκηση τών απόκληρων. Άπ' αυτό τό γεγονός αντλεί την καταγωγή του τό σύγχρονο κοινοβουλευτικό σύστημα.

Ή κυβέρνηση σήμερα αποτελείται άπό ιδιοκτήτες ή άπό

ἀνθρώπους τῆς τάξης τους, ποὺ βρίσκονται τόσο ὁλοκληρωτικὰ κάτω ἀπ' τὴν ἐπιρροή τους, ὥστε οἱ πιὸ πλούσιοι νὰ μὴν τὸ θεωροῦν ἀπαραίτητο νὰ πάρουν ἕνα ἐνεργὸ μέρος οἱ ἴδιοι. Ὁ Ρότσιλντ, λογουχάρη, δὲ χρειάζεται νὰ γίνει βουλευτὴς ἢ ὑπουργός, τοῦ ἀρκεῖ νὰ κρατάει ἐξαρτημένους ἀπ' αὐτὸν βουλευτὲς κι ὑπουργούς.

Σὲ πολλὲς χῶρες, τὸ προλεταριάτο συμμετέχει εἰκονικὰ στὴν ἐκλογὴ τῆς κυβέρνησης· αὐτὴ εἶναι μιὰ παραχώρηση ποὺ ἔχει κάνει ἡ μ π ο υ ρ ζ ο υ α ζ ί α (δηλαδή, ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξη), εἴτε γιὰ νὰ ἐξασφαλίσει μὲ τὸ μέρος της τὴν λαϊκὴ ὑποστήριξη, στὴ διαμάχη της μὲ τὴ βασιλικὴ ἢ τὴν ἀριστοκρατικὴ ἐξουσία, ἢ γιὰ ν' ἀποπροσανατολίσει τὴν προσοχὴ τοῦ λαοῦ ἀπ' τὴν ἴδια του τὴ χειραφέτηση, δίνοντάς του ἕνα φαινομενικὸ μερίδιο στὴν πολιτικὴ ἐξουσία. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπ' τὸ ἂν τὸ πρόβλεψε ἡ μπουρζουαζία ἢ ὄχι, ὅταν παραχώρησε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ λαὸ τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου, τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι τὸ δικαίωμα αὐτὸ ἔχει ἀποδειχθεῖ στὴν πραγματικότητα μιὰ ἀπάτη, ποὺ χρησιμεύει μόνο γιὰ τὴν ἑδραίωση τῆς ἐξουσίας τῆς ἀστικῆς τάξης, ἐνῶ δίνει στὰ πιὸ ἐνεργητικὰ στοιχεῖα τοῦ προλεταριάτου μόνο τὴ χιμαιρικὴ ἐλπίδα τῆς προσέγγισης στὴν ἐξουσία.

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν καθολικὴ ψηφοφορία — θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ἰδιαίτερα μὲ τὴν καθολικὴ ψηφοφορία — ἡ κυβέρνηση ἔχει παραμείνει ὁ ὑπηρέτης κι ὁ χωροφύλακας τῆς ἀστικῆς τάξης. Πῶς θὰ μποροῦσε νά 'ναι διαφορετικά; Ἂν ἡ κυβέρνηση μποροῦσε νὰ φθάσει στὸ σημεῖο νὰ γίνει ἀντιπαθητική, ἂν ἡ ἐλπίδα τῆς δημοκρατίας δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι ποτὲ τίποτα παραπάνω ἀπὸ μιὰ αὐταπάτη ποὺ ἐξαπατοῦσε τὸ λαό, ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξη, νοιώθοντας ὅτι ἀπειλοῦνται τὰ συμφέροντά της, θὰ ἐπαναστατοῦσε ἀμέσως καὶ θὰ χρησιμοποιοῦσε ὅλη τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐπιρροή, ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν κατοχὴ τοῦ πλούτου, γιὰ νὰ ὑποβιβάσει τὴν κυβέρνηση στὴν ἁπλὴ λειτουργία νὰ ἐνεργεῖ σὰ χωροφύλακας.

Σὲ κάθε ἐποχὴ καὶ σὲ κάθε τόπο, ὅποιο ὄνομα κι ἂν παίρ-

νει ἡ κυβέρνηση, ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ καταγωγή της, ἢ ἡ ὀργάνωσή της, ἡ βασική της λειτουργία εἶναι πάντα νὰ καταπιέζει καὶ νὰ ἐκμεταλλεύεται τὶς μάζες καὶ νὰ ὑπερασπίζει τοὺς καταπιεστὲς καὶ τοὺς ἐκμεταλλευτές. Τὰ βασικά της χαρακτηριστικὰ κι ἀναπόσπαστα ὄργανα εἶναι ὁ χωροφύλακας κι ὁ φοροεισπράκτορας, ὁ στρατιώτης κι ἡ φυλακή. Καὶ σ' αὐτὰ προσθέτονται ἀναγκαστικὰ ὁ παπᾶς ἢ ὁ δάσκαλος, ποὺ προστατεύονται κι ὑποστηρίζονται ἀπ' τὴν κυβέρνηση, γιὰ νὰ καταστήσουν τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων δουλικὸ καὶ νὰ τοὺς κάνουν πειθήνιους κάτω ἀπ' τὸ ζυγό.

Βέβαια, πρόσθετα σ' αὐτὴ τὴν πρωταρχικὴ δουλειά, σ' αὐτὸ τὸ βασικὸ τομέα τῆς κυβερνητικῆς δράσης, ἔχουν προστεθεῖ μὲ τὸν καιρὸ κι ἄλλοι τομεῖς. Παραδεχόμαστε ἀκόμα ὅτι ποτὲ ἢ σχεδὸν ποτέ, δὲν μπόρεσε νὰ ὑπάρξει μιὰ κυβέρνηση σὲ μιὰ χώρα, ποὺ νὰ ἦταν ἐντελῶς πολιτισμένη, δίχως νὰ προσθέσει στὶς καταπιεστικὲς κι ἐκμεταλλευτικές της λειτουργίες κι ἄλλες χρήσιμες κι ἀναπόσπαστες ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ζωή. 'Αλλ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς δὲν κάνει λιγότερο ἀληθινὸ τὸ ὅτι ἡ κυβέρνηση εἶναι, ἀπ' τὴ φύση της, ἕνα μέσο ἐκμετάλλευσης κι ὅτι ἡ καταγωγὴ κι ἡ θέση της τὴν ὁδηγοῦν μοιραία στὸ νὰ γίνει ὑπερασπιστὴς μιᾶς ἄρχουσας τάξης, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι κι αὐξάνοντας τὰ κακὰ τῆς κυριαρχίας.

'Η κυβέρνηση ἀναλαμβάνει τὸ καθῆκον νὰ προστατεύει, περισσότερο ἢ λιγότερο ἄγρυπνα, τὴ ζωὴ τῶν πολιτῶν ἐνάντια σὲ ἄμεσες κι ὠμὲς ἐπιθέσεις, ἀναγνωρίζει καὶ νομιμοποιεῖ ἕναν ὁρισμένο ἀριθμὸ δικαιωμάτων καὶ πρωτόγονων συνηθειῶν κι ἐθίμων, δίχως τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατο νὰ ζήσεις μέσα στὴν κοινωνία. 'Οργανώνει καὶ διευθύνει ὁρισμένες δημόσιες ὑπηρεσίες, ὅπως τὸ ταχυδρομεῖο, ἡ συντήρηση κι ἡ κατασκευὴ δρόμων, ἡ φροντίδα τῆς δημόσιας ὑγείας, φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα, ἐργατικὲς κατοικίες κλπ. καὶ ποζάρει σὰν προστάτης καὶ εὐεργέτης τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων. 'Αλλὰ γιὰ ν' ἀποδείξουμε τὴν ἄποψή μας εἶναι ἀρκετὸ νὰ παρατηρήσουμε πῶς καὶ γιατί ἐκπληρώνει αὐτὰ τὰ κα-

θήκοντα. Τὸ γεγονὸς εἶναι πὼς ὅ,τι ἀναλαμβάνει ἡ κυβέρνηση, ἐμπνέεται πάντα ἀπ' τὸ πνεῦμα τῆς κυριαρχίας κι ἔχει τὴν πρόθεση νὰ ὑπερασπίσει, νὰ ἐπεκτείνει καὶ νὰ διαιωνίσει τὰ προνόμια τῆς ἰδιοκτησίας κι ἐκείνων τῶν τάξεων, τῶν ὁποίων ἡ κυβέρνηση εἶναι ὁ ἀντιπρόσωπος κι ὁ ὑπερασπιστής.

Μιὰ κυβέρνηση δὲν μπορεῖ νὰ κυβερνήσει γιὰ ἕνα ὁποιοδήποτε χρονικὸ διάστημα, δίχως νὰ κρύψει τὴν ἀληθινή της φύση πίσω ἀπ' τὸ πρόσχημα τῆς γενικῆς ὠφέλειας. Δὲν μπορεῖ νὰ σεβαστεῖ τὴ ζωὴ τῶν προνομιούχων, δίχως νὰ προσποιηθεῖ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ σεβαστεῖ τὴ ζωὴ ὅλων. Δὲν μπορεῖ νὰ κάνει νὰ γίνουν ἀνεκτὰ τὰ προνόμια μερικῶν, δίχως νὰ ἐμφανιστεῖ σὰν ὑπερασπιστὴς τῶν δικαιωμάτων ὅλων. «Ὁ νόμος» (καί, φυσικά, αὐτοὶ ποὺ ἔχουν κάνει τὸ νόμο, δηλαδή, ἡ κυβέρνηση) «ἔχει ἐκμεταλλευτεῖ, λέει ὁ Κροπότκιν, «τὰ κοινωνικὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἐνσωματώνοντας σ' αὐτὰ ἐκεῖνες τὶς ἐπιταγὲς τῆς ἠθικῆς, ποὺ ἔχει ἀποδεχτεῖ ὁ ἄνθρωπος, μαζὶ μὲ ρυθμίσεις ποὺ εἶναι ὠφέλιμες γιὰ τὴ μειονότητα — τοὺς ἐκμεταλλευτὲς — κι ἀντίθετες μὲ τὰ συμφέροντα ἐκείνων ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξεγέρθηκαν, γι' αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ δεῖγμα ἠθικῆς θεμελίωσης».

Μιὰ κυβέρνηση δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιθυμεῖ τὴν καταστροφὴ τῆς κοινότητας, γιατὶ τότε αὐτὴ καὶ ἡ ἄρχουσα τάξη δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ διεκδικήσουν τὸν πλοῦτο τους, ποὺ προέρχεται ἀπ' τὴν ἐκμετάλλευση· οὔτε θὰ μποροῦσε ν' ἀφήσει τὴν κοινότητα νὰ διευθύνει μόνη της τὶς δικές της ὑποθέσεις, γιατὶ τότε οἱ ἄνθρωποι θ' ἀνακάλυπταν σύντομα πὼς αὐτὴ (ἡ κυβέρνηση) δὲν χρειαζόταν γιὰ κανένα ἄλλο σκοπό, παρὰ μόνο γιὰ νὰ ὑπερασπίζει τὴν ἰδιοκτητικὴ τάξη ποὺ τοὺς ἀπομυζάει καὶ δὲ θὰ δίσταζαν ν' ἀπαλλαγοῦν τόσο ἀπ' τὴν κυβέρνηση ὅσο κι ἀπ' τὴν ἰδιοκτητικὴ τάξη.

Σήμερα, μπροστὰ στὰ ἐπίμονα κι ἀπειλητικὰ αἰτήματα τοῦ προλεταριάτου, οἱ κυβερνήσεις δείχνουν μιὰ τάση ἐπέμβασης στὶς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ ἐργοδότες κι ἐργαζόμενους. Ἔτσι προσπαθοῦν νὰ ἐγκλωβίσουν τὸ ἐργατικὸ κίνημα καὶ νὰ ἀναχαιτίσουν μὲ

ἀπατηλὲς μεταρρυθμίσεις τὶς ἀπόπειρες τῶν φτωχῶν νὰ πάρουν ὅ,τι τοὺς ἀνήκει, δηλαδή, ἕνα ἴσο μερίδιο τῶν ὡραίων πραγμάτων τῆς ζωῆς, ποὺ ἀπολαμβάνουν ἄλλοι.

Θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ἀπ' τὴ μιὰ μεριὰ οἱ ἀστοί, δηλαδή, ἡ ἰδιοκτητικὴ τάξη, πολεμοῦν μεταξύ τους καὶ καταστρέφουν συνεχῶς ὁ ἕνας τὸν ἄλλο κι ἀπ' τὴν ἄλλη, ὅτι ἡ κυβέρνηση, παρόλο ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀστοὺς κι ἐνεργεῖ σὰν ὑπερασπιστὴς κι ὑπηρέτης τους, ἐξακολουθεῖ νὰ προσπαθεῖ, ὅπως κάθε ὑπηρέτης κι ὑπερασπιστής, νὰ χειραφετηθεῖ καὶ νὰ κυριαρχήσει πάνω στοὺς ὑπηκόους της. Ἔτσι αὐτὸ τὸ παλινδρομικὸ παιχνίδι, αὐτὴ ἡ ταλάντευση ἀνάμεσα στὴν παραχώρηση καὶ τὴν ἀποχώρηση, αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση συμμάχων ἀνάμεσα στὸ λαὸ κι ἐνάντια στὶς τάξεις κι ἀνάμεσα στὶς τάξεις κι ἐνάντια στὶς μάζες, συνθέτει τὴν ἐπιστήμη τῶν κυβερνώντων καὶ τυφλώνει τοὺς ἀφελεῖς καὶ τοὺς φλεγματικούς, ποὺ περιμένουν πάντα νὰ τοὺς ἔρθει ἡ σωτηρία ἀπὸ πάνω.

Μ' ὅλα αὐτά, ἡ κυβέρνηση δὲν ἀλλάζει τὴ φύση της. Ἂν ἐνεργεῖ σὰ ρυθμιστὴς ἢ ἐγγυητὴς τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν καθηκόντων τοῦ καθένα, διαστρέφει τὸ αἴσθημα δικαιοσύνης. Δικαιώνει τὸ ἄδικο καὶ τιμωρεῖ κάθε ἐνέργεια ποὺ προσβάλλει ἢ ἀπειλεῖ τὰ συμφέροντα τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν. Κηρύσσει δίκαιη καὶ ν ό μ ι μ η, τὴν πιὸ ἀπάνθρωπη ἐκμετάλλευση τῶν ἐξαθλιωμένων, πράγμα ποὺ σημαίνει ἕνα ἀργὸ καὶ συνεχὲς ὑλικὸ καὶ ἠθικὸ ἔγκλημα, τὸ ὁποῖο διαπράττεται ἀπὸ κείνους ποὺ ἔχουν πάνω σὲ κείνους ποὺ δὲν ἔχουν. Ξανά, ἂν διευθύνει τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες, προασπίζει πάντα τὰ συμφέροντα τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν, χωρὶς νὰ ἀσχολεῖται μὲ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, παρὰ μόνο στὸ μέτρο ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ κάνουν τὶς μάζες νὰ ἐπωμιστοῦν πρόθυμα τὶς φορολογικὲς τους ὑποχρεώσεις. Ἂν διαφωτίζει, ἐμποδίζει καὶ εὐνουχίζει τὴν ἀλήθεια καὶ ἔχει τὴν τάση νὰ προετοιμάζει τὰ μυαλὰ καὶ τὶς καρδιὲς τῶν νέων γιὰ νὰ γίνουν, εἴτε σκληροὶ τύραννοι, ἢ πειθήνιοι δοῦλοι, σύμφωνα μὲ τὴν τάξη στὴν ὁποία ἀ-

νήκουν. Στὰ χέρια τῆς κυβέρνησης γίνονται ὅλα ἕνα μέσο ἐκμετάλλευσης, ὅλα χρησιμεύουν σὰν ἕνα ἀστυνομικὸ μέτρο, ποὺ εἶναι χρήσιμο γιὰ νὰ κρατάει τοὺς ἀνθρώπους κάτω ἀπὸ ἔλεγχο. Κι ἔτσι πρέπει νά 'ναι. Ἂν ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων συνίσταται σὲ μιὰ διαμάχη μεταξύ τους, εἶναι φυσικὸ ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρχουν κατακτητὲς καὶ κατακτημένοι κι ἡ κυβέρνηση, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μέσο ἐξασφάλισης στοὺς νικητὲς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς νίκης τους καὶ διαιώνισης αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων, εἶναι βέβαιο ὅτι δὲ θὰ πέσει ποτὲ στὰ χέρια ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἡττηθεῖ, εἴτε πρόκειται γιὰ μάχη ποὺ διεξήχθηκε στὸ πεδίο τῆς φυσικῆς ἢ πνευματικῆς δύναμης, ἢ στὸ πεδίο τῆς οἰκονομίας. Κι ἐκεῖνοι ποὺ πολέμησαν γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους καλύτερες συνθῆκες ἀπ' ὅ,τι μποροῦν νὰ ἔχουν ἄλλοι, γιὰ νὰ κερδίσουν προνόμια καὶ νὰ προσθέσουν κυριαρχία στὴν ἐξουσία κι ἔχουν κερδίσει τὴ νίκη, εἶναι βέβαιο πὼς δὲ θὰ τὴ χρησιμοποιήσουν γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὰ δικαιώματα τῶν νικημένων καὶ νὰ βάλουν ὅρια στὴ δική τους ἐξουσία καὶ σ' ἐκείνη τῶν φίλων καὶ τῶν ὀπαδῶν τους.

Ἡ κυβέρνηση — ἢ τὸ Κράτος, ἂν θέλετε — σὰ δικαστής, διαιτητὴς τοῦ κοινωνικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἀμερόληπτος διαχειριστὴς τῶν δημοσίων συμφερόντων, ἀποτελεῖ ἕνα ψέμα, μιὰ αὐταπάτη, μιὰ Οὐτοπία, ποὺ ποτὲ δὲν ὑλοποιήθηκε καὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ ὑλοποιηθεῖ. Ἄν, στὴν πραγματικότητα, τὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ εἶναι πάντα ἀνταγωνιστικά, ἄν, ὄντως, ἡ διαμάχη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἔχει κάνει τοὺς νόμους ἀπαραίτητους γιὰ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία κι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου πρέπει νὰ περιορίζεται ἀπ' τὴν ἐλευθερία ἄλλων ἀτόμων, τότε ὁ καθένας θὰ ἐπιδίωκε πάντα νὰ κάνει τὰ συμφέροντά του νὰ θριαμβεύσουν πάνω στὰ συμφέροντα τῶν ἄλλων. Ὁ καθένας θὰ προσπαθοῦσε νὰ ἐπεκτείνει τὴν ἐλευθερία του σὲ βάρος τῆς ἐλευθερίας τῶν ἄλλων καὶ θὰ δημιουργούνταν μιὰ κυβέρνηση. Ὄχι ἁπλῶς, ἐπειδὴ θὰ ἦταν περισσότερο ἢ λιγότερο ὠφέλιμο γιὰ τὸ σύνολο τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας νὰ ἔχουν μιὰ κυβέρνηση, ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ κατακτητὲς θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἐξασφαλίσουν γιὰ τὸν

ἑαυτό τους τοὺς καρποὺς τῆς νίκης. Θὰ ἐπιθυμοῦσαν οὐσιαστικὰ νὰ ὑποτάξουν τοὺς νικημένους καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὴ σκοτούρα νὰ βρίσκονται πάντα σὲ ἀμυντικὴ θέση καὶ θὰ διόριζαν ἀνθρώπους, εἰδικὰ προσαρμοσμένους σ' αὐτὴ τὴ δουλειά, νὰ ἐνεργοῦν σὰν ἀστυνομία. Ἂν πραγματικὰ συνέβαινε αὐτό, τότε ἡ ἀνθρωπότητα θά 'ταν καταδικασμένη νὰ ἐξαφανιστεῖ, ἀνάμεσα σὲ περιοδικοὺς ἀγῶνες μεταξὺ τῆς τυραννίας τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ τῆς ἐξέγερσης τῶν ὑπόδουλων.

Ἀλλὰ εὐτυχῶς τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας εἶναι πιὸ ρόδινο, γιατὶ ὁ νόμος ποὺ τὴν κυβερνάει εἶναι πιὸ ἤπιος.

2

Ὁ ἄνθρωπος ἔχει δυὸ θεμελιακὰ χαρακτηριστικά, τὸ ἔνστικτο τῆς αὐτοσυντήρησής του, δίχως τὸ ὁποῖο δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει κανένα ὂν καὶ τὸ ἔνστικτο τῆς διατήρησης τοῦ εἴδους του, δίχως τὸ ὁποῖο δὲ θὰ εἶχε ἐξελιχθεῖ ἢ συνεχίσει νὰ ζεῖ κανένα εἶδος. Ὁ ἄνθρωπος ὠθεῖται ἀπ' τὴ φύση του νὰ ὑπερασπίσει ἀπὸ κάθε κίνδυνο τὴν ἴδια του τὴν ὕπαρξη κι εὐημερία καθὼς κι ἐκείνη τῶν παιδιῶν του.

Τὰ ζωντανὰ ὄντα βρίσκουν στὴ φύση δυὸ τρόπους γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ὕπαρξή τους καὶ νὰ τὴν κάνουν πιὸ εὐχάριστη. Ὁ ἕνας βρίσκεται στὴν πάλη τοῦ ἀτόμου μὲ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα καὶ μὲ ἄλλα ἄτομα τοῦ ἴδιου ἢ διαφορετικοῦ εἴδους· ὁ ἄλλος βρίσκεται στὴν ἀμοιβαία ὑποστήριξη, ἢ συνεργασία, ποὺ μπορεῖ ἴσως ἐπίσης νὰ περιγραφεῖ σὰν ἕνωση γιὰ ἀγώνα ἐνάντια σ' ὅλους τοὺς φυσικοὺς παράγοντες, ποὺ εἶναι καταστροφικοὶ γιὰ τὴν ὕπαρξη, ἢ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν εὐημερία τῶν μελῶν.

Δὲ χρειάζεται νὰ ἐρευνήσουμε ποιοὺς ἀντίστοιχους ρόλους, στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, παίρνουν αὐτὲς οἱ δυὸ ἀρχὲς τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς συνεργασίας.

Εἶναι ἀρκετὸ νὰ παρατηρήσουμε πὼς ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων (εἴτε εἶναι ἐπιβεβλημένη, εἴτε ἐθελοντική) ἔχει

γίνει τὸ μόνο μέσο προόδου, βελτίωσης ἢ ἐγγύησης τῆς ἀσφάλειας καὶ πὼς ὁ ἀνταγωνισμὸς — κατάλοιπο μιᾶς προηγούμενης φάσης τῆς ζωῆς — ἔχει γίνει ὁλότελα ἀκατάλληλος σὰ μέσο ἐξασφάλισης τῆς εὐημερίας τῶν ἀτόμων καὶ δημιουργεῖ, ἀντίθετα, πληγὲς σὲ ὅλους, τόσο στοὺς κατακτητὲς ὅσο καὶ στοὺς κατακτημένους.

Ἡ συσσωρευμένη καὶ μεταβιβασμένη ἐμπειρία διαδοχικῶν γενιῶν, ἔχει διδάξει τὸν ἄνθρωπο ὅτι ἂν ἑνωθεῖ μὲ ἄλλους ἀνθρώπους ἐξασφαλίζεται καλύτερα ἡ συντήρηση κι αὐξάνεται ἡ εὐημερία του. Ἔτσι μέσα ἀπ' τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση, ποὺ διεξάγεται ἐνάντια στὴ φύση ποὺ τοὺς περιβάλει κι ἐνάντια σὲ ἄτομα τοῦ δικοῦ τους εἴδους, ἔχει ἀναπτυχθεῖ στοὺς ἀνθρώπους τὸ κοινωνικὸ ἔνστικτο κι ἔχει μεταμορφώσει ὁλοκληρωτικὰ τὶς συνθῆκες ζωῆς τους. Διαμέσου τῆς συνεργασίας, ὁ ἄνθρωπος μπόρεσε νὰ βγεῖ ἀπ' τὴ ζωϊκότητα, ἔχει ἀποκτήσει μεγάλη δύναμη κι ἔχει ξεπεράσει τόσο πολὺ τὰ ἄλλα ζῶα, ὥστε οἱ μεταφυσικοὶ φιλόσοφοι νὰ πιστέψουν πὼς ἤταν ἀπαραίτητο νὰ ἐφεύρουν γι' αὐτὸν μιὰ ἄυλη κι ἀθάνατη ψυχή.

Πολλὲς συναχόλουθες αἰτίες ἔχουν συνεισφέρει στὸ σχηματισμὸ αὐτοῦ τοῦ κοινωνικοῦ ἐνστίκτου πού, ξεκινώντας ἀπ' τὴ ζωϊκὴ βάση τοῦ ἐνστίκτου γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ εἴδους, ἔχει τώρα γίνει τόσο διαδομένο καὶ τόσο ἔντονο, ὥστε συνιστᾶ τὸ βασικὸ στοιχεῖο τῆς ἠθικῆς φύσης τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, ποὺ ἔχει ἐξελιχθεῖ ἀπὸ κατώτερους ζωϊκοὺς τύπους, ἦταν ἕνα σωματικὰ ἀδύναμο ὄν, δίχως ὅπλα γιὰ νὰ παλέψει ἐνάντια στὰ σαρκοβόρα θηρία. Ἀλλὰ διέθετε ἕναν ἐγκέφαλο, ποὺ μποροῦσε ν' ἀναπτυχθεῖ πολὺ κι ἕνα φωνητικὸ ὄργανο, ἱκανὸ νὰ ἐκφράσει τὶς διάφορες ἐγκεφαλικὲς δονήσεις, διαμέσου διαφόρων ἤχων καὶ χέρια προσαρμοσμένα ὥστε νὰ δώσουν στὴν ὕλη τὴν ἐπιθυμητὴ μορφή. Θὰ πρέπει νὰ αἰσθάνθηκε πολὺ σύντομα τὴν ἀνάγκη καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἕνωσης μὲ τοὺς συνανθρώπους του. Ὄντως, μπορεῖ ἀκόμα καὶ νὰ εἰπωθεῖ ὅτι μπόρεσε νὰ ξεφύγει ἀπ' τὴ ζωϊκότητα, μόνον ὅταν ἔγινε κοινωνικὸς

κι απόκτησε τη χρήση της γλώσσας, η οποία αποτελεί άμεση συνέπεια και δυνητικό παράγοντα της κοινωνικοποίησης.

Ὁ σχετικά μικρὸς ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπινων εἰδῶν ἔκανε τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμα καὶ πέρα ἀπ' τὰ ὅρια τῆς ἕνωσης, λιγότερο ὀξύ, λιγότερο συνεχὴ καὶ λιγότερο ἀπαραίτητο. Ταυτόχρονα, θὰ πρέπει νὰ ἔχει εὐνοήσει πολὺ τὴν ἀνάπτυξη αἰσθημάτων συμπάθειας κι ἔχει προσφέρει τὰ χρονικὰ περιθώρια γιὰ τὴν ἀνακάλυψη κι ἀξιολόγηση τῆς ὠφελιμότητας τῆς ἀμοιβαίας ὑποστήριξης. Κοντολογῆς, ἡ κοινωνικὴ ζωή, ἔγινε ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ὕπαρξης τοῦ ἀνθρώπου, σὰ συνέπεια τῆς ἱκανότητάς του νὰ τροποποιεῖ τὸ ἐξωτερικό του περιβάλλον καὶ νὰ τὸ προσαρμόζει σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες του, μὲ τὴν ἐξάσκηση τῶν ἀρχέγονων δυνάμεών του, σὲ συνεργασία μ' ἕνα μεγαλύτερο ἢ μικρότερο ἀριθμὸ συνεργατῶν. Οἱ ἐπιθυμίες του ἔχουν γίνει ἀνάγκες. Κι ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας γεννήθηκε ἀπ' τὴ μεθοδικὴ χρησιμοποίηση τῆς φύσης ἀπ' τὸν ἄνθρωπο, γιὰ λογαριασμό του. Ἑπομένως, ὅπως ἐξελίχτηκε τώρα, ὁ ἄνθρωπος δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ζήσει χωριστὰ ἀπ' τοὺς συνανθρώπους του, δίχως νὰ ξαναπέσει σὲ μιὰ ζωώδη κατάσταση. Διαμέσου τοῦ ἐκλεπτυσμοῦ τῆς αἰσθαντικότητας, μὲ τὸν πολλαπλασιασμὸ τῶν κοινωνικῶν σχέσεων καὶ διαμέσου τῆς συνήθειας, ποὺ ἐπισφράγισε τὸ εἶδος μὲ κληρονομικὴ μετάδοση χιλιάδων χρόνων, αὐτὴ ἡ ἀνάγκη γιὰ κοινωνικὴ ζωή, αὐτὴ ἡ ἀνταλλαγὴ σκέψεων καὶ στοργῆς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἔγινε ἀπαραίτητη γιὰ τὸν ὀργανισμό μας. Μεταμορφώθηκε σὲ συμπάθεια, φιλία κι ἀγάπη κι ἐπιδιώνει ἀνεξάρτητα ἀπ' τὰ ὑλικὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἐξασφαλίζει ἡ ἕνωση. Τόσο πολὺ ἰσχύει αὐτό, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἀντιμετωπίζει συχνὰ κάθε λογῆς βάσανα κι ἀκόμα καὶ τὸ θάνατο, γιὰ τὴν ἱκανοποίηση αὐτῶν τῶν αἰσθημάτων.

Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, ἀποδόθηκε ἕνας ὁλότελα διαφορετικὸς χαρακτήρας, ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ἡ διαμάχη μεταξὺ τῶν κατώτερων ζώων, ἐξαιτίας τῶν τεράστιων πλεονεκτημάτων ποὺ προσφέρει στὸν

ἄνθρωπο ἡ ἕνωση, τῶν δυνατοτήτων του νὰ ἑνωθεῖ μ' ἕνα ὁλοένα αὐξανόμενο ἀριθμὸ ἀτόμων καὶ νὰ ὑπεισέρθει σὲ ὁλοένα καὶ πιὸ στενὲς καὶ πολύπλοκες σχέσεις, ὡς ὅτου φθάσει στὴν ἕνωση μὲ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τέλος, πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα ἴσως, ἀπ' τὴν ἱκανότητά του νὰ παράγει, ἐργαζόμενος σὲ συνεργασία μὲ ἄλλους, περισσότερα ἀπ' ὅσα χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσει. Εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὲς οἱ αἰτίες, μαζὶ μὲ τὰ αἰσθήματα στοργῆς ποὺ πηγάζουν ἀπ' αὐτές, θὰ πρέπει νὰ δίνουν ἕναν ἰδιαίτερο χαρακτήρα στὴν πάλη γιὰ τὴν ἐπιβίωση ἀνάμεσα στὰ ἀνθρώπινα ὄντα.

Παρόλο ποὺ οἱ ἔρευνες σύγχρονων φυσιογνωστῶν μᾶς φέρνουν καθημερινὰ νέες ἀποδείξεις, πῶς ἡ συνεργασία ἔχει παίξει κι ἐξακολουθεῖ νὰ παίζει, τὸν πιὸ σημαντικὸ ἴσως ρόλο στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ὀργανικοῦ κόσμου, ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἀνθρώπινη πάλη γιὰ ἐπιβίωση καὶ σ' ἐκείνη τῶν κατώτερων ζώων εἶναι τρομακτική. Στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν ἀπόσταση ποὺ χωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπ' τὰ ἄλλα ζῶα. Κι αὐτὸ ἐπαληθεύτηκε παρόλα αὐτὰ ἀπ' αὐτὴ τὴ θεωρία τοῦ Χάξλεϋ, ποὺ ἡ ἀστικὴ τάξη ἔχει ἐξαντλήσει ὁλότελα, μὴ ὑποπτευόμενη τὸ βαθμὸ στὸν ὁποῖο ἡ ἀμοιβαία συνεργασία ἔχει βοηθήσει τὴν ἀνάπτυξη τῶν κατώτερων ζώων.

Τὰ κατώτερα ζῶα πολεμοῦν εἴτε ἀτομικά, ἤ, πιὸ συχνά, σὲ μικρὲς μόνιμες ἢ προσωρινὲς ὁμάδες ἐνάντια σ' ὁλόκληρη τὴ φύση, συμπεριλαμβανομένων σ' αὐτὴ κι ἄλλων ζώων τοῦ δικοῦ τους εἴδους. Μερικὰ ἀπ' τὰ πιὸ κοινωνικὰ ζῶα, ὅπως τὰ μυρμήγκια, οἱ μέλισσες κλπ. ἑνώνονται μαζὶ στὴν ἴδια μυρμηγκοφωλιὰ ἢ κυψέλη, ἀλλὰ βρίσκονται σὲ πόλεμο ἢ παραμένουν ἀδιάφορα, ἀπέναντι σὲ ἄλλες κοινότητες τοῦ δικοῦ τους εἴδους. Ἡ ἀνθρώπινη πάλη μὲ τὴ φύση, ἀντίθετα, τείνει πάντα νὰ διευρύνει τὴν ἕνωση τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἑνοποιεῖ τὰ συμφέροντά τους καὶ ν' ἀναπτύσσει τὰ αἰσθήματα στοργῆς κάθε ἀτόμου πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα, ἔτσι ὥστε ἑνωμένα νὰ μποροῦν νὰ κυριαρχήσουν πάνω στοὺς κινδύνους τῆς ἐξωτερικῆς φύσης, μὲ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὑπὲρ αὐτῆς.

Κάθε ἀγώνας ποὺ κατευθύνεται πρὸς τὴν ἀπόκτηση πλεο-

νεκτημάτων, ἀνεξάρτητα ἀπ' τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ σὲ ἀντίθεση μ' αὐτούς, ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὴν κοινωνικὴ φύση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου καὶ τείνει νὰ τὴν ὁδηγήσει πίσω σὲ μιὰ πιὸ ζωώδη κατάσταση.

Η ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ, δηλαδή, ἡ ἁρμονία τῶν συμφερόντων καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἡ συμμετοχὴ τοῦ καθένα στὸ καλὸ ὅλων, κι ὅλων στὸ καλὸ τοῦ καθένα, εἶναι ἡ μόνη κατάσταση στὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νά 'ναι πιστὸς ἀπέναντι στὴ φύση του καὶ νὰ φθάνει στὴν ἀνώτερη ἀνάπτυξη κι εὐτυχία. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς πρὸς τὸν ὁποῖο τείνει ἡ ἀνθρώπινη ἀνάπτυξη. Εἶναι ὁ μόνος μεγάλος κανόνας, ποὺ εἶναι ἱκανὸς νὰ συμβιβάσει ὅλους τοὺς τωρινοὺς ἀνταγωνισμοὺς στὴν κοινωνία, ποὺ θὰ ἦταν διαφορετικὰ ἀσυμβίβαστοι. Κάνει τὴν ἐλευθερία τοῦ καθένα νὰ βρεῖ ὄχι τὰ ὅριά της, ἀλλὰ τὸ συμπλήρωμά της, τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς συνεχοῦς ὕπαρξής της — στὴν ἐλευθερία ὅλων.

«Κανένας ἄνθρωπος», λέει ὁ Μιχαὴλ Μπακούνιν, «δὲν μπορεῖ ν' ἀναγνωρίσει τὴ δική του ἀνθρώπινη ἀξία ἢ νὰ πραγματοποιήσει συνακόλουθα τὴν πλήρη του ἀνάπτυξη, ἂν δὲν ἀναγνωρίσει τὴν ἀξία τῶν συνανθρώπων του καί, σὲ συνεργασία μ' αὐτούς, δὲν πραγματοποιήσει τὴ δική του ἀνάπτυξη διαμέσου αὐτῶν. Κανένας ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ χειραφετηθεῖ, ἂν δέ χειραφετεῖ ταυτόχρονα ἐκείνους ποὺ βρίσκονται γύρω του. Ἡ ἐλευθερία μου εἶναι ἡ ἐλευθερία ὅλων, γιατὶ δὲν εἶμαι πραγματικὰ ἐλεύθερος — ἐλεύθερος ὄχι μόνο στὴ σκέψη ἀλλὰ καὶ στὴν πράξη — ἂν ἡ ἐλευθερία μου καὶ τὸ δικαίωμά μου δὲ βρίσκουν τὴν ἐπιβεβαίωση καὶ τὴν ἐπικύρωσή τους στὴν ἐλευθερία καὶ τὸ δικαίωμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ποὺ εἶναι ἴσοι μὲ μένα.

Μ' ἐνδιαφέρει πολὺ τί εἶναι ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, γιατὶ ὅσο ἀνεξάρτητος κι ἂν μπορεῖ νὰ φαίνομαι, ἢ μπορεῖ νὰ πιστεύω πὼς εἶμαι, χάρη στὴν κοινωνική μου θέση, εἴτε εἶμαι Πάπας, Τσάρος, Αὐτοκράτορας, ἢ Πρωθυπουργός, εἶμαι πάντα τὸ προϊὸν ἐκείνων ποὺ εἶναι οἱ κατώτεροι ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ἂν αὐτοὶ εἶναι ἀδαεῖς, ἐξαθλιωμένοι ἢ ὑποδουλωμένοι, ἡ ὕπαρξή μου

περιορίζεται ἀπ' τὴν ἄγνοια, τὴν ἐξαθλίωση ἢ τὴν ὑποδούλωσή τους. Ἐγώ, παρόλο ποὺ εἶμαι ἔξυπνος καὶ φωτισμένος ἄνθρωπος, ἀποβλακώνομαι ἀπ' τὴν ἠλιθιότητά τους· παρόλο ποὺ εἶμαι γενναῖος, ὑποδουλώνομαι ἀπ' τὴν ὑποδούλωσή τους· παρόλο ποὺ εἶμαι πλούσιος, τρέμω μπροστὰ στὴ φτώχεια τους· παρόλο ποὺ εἶμαι προνομιοῦχος, χλωμιάζω στὴ σκέψη τῆς πιθανῆς δικαιοσύνης γι' αὐτούς. Ἐγώ, ποὺ ἐπιθυμῶ νὰ εἶμαι ἐλεύθερος, δὲν μπορῶ νὰ εἶμαι, γιατὶ ὑπάρχουν γύρω μου ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἐπιθυμοῦν ἀκόμα τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ ὅτι δὲν τὴν ἐπιθυμοῦν, γίνεται, παρὰ τὴ θέλησή μου, τὸ ὄργανο τῆς καταπίεσής μου».

Ἡ ἀλληλεγγύη τότε ἀποτελεῖ τὴν κατάσταση στὴν ὁποία ὁ ἄνθρωπος πετυχαίνει τὸν ἀνώτερο βαθμὸ ἀσφάλειας κι εὐημερίας. Ἑπομένως, ὁ ἴδιος ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ἀποκλειστικὴ ἐπιδίωξη τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων, ὠθεῖ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἀλληλεγγύης. Ἢ μᾶλλον ὁ ἐγωϊσμὸς κι ὁ ἀλτρουϊσμὸς (ἡ ἐπιδίωξη τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων) ἑνώνονται σ' αὐτὸ τὸ αἴσθημα, καθὼς τὸ συμφέρον τοῦ ἀτόμου ταυτίζεται μὲ τὰ συμφέροντα τῆς κοινωνίας.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, δὲν μποροῦσε νὰ περάσει ἀμέσως ἀπ' τὴ ζωώδη κατάσταση στὴν ἀνθρωπότητα· ἀπ' τὴν ὠμὴ διαμάχη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, στὸ συλογικὸ ἀγώνα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἑνωμένων σὲ μιὰ ἀδελφότητα ἀλληλοβοήθειας ἐνάντια στὴν ἐξωτερικὴ φύση.

Ὁδηγούμενος ἀπ' τὰ πλεονεχτήματα ποὺ προσφέρουν ἡ ἕνωση κι ὁ συνακόλουθος καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, ὁ ἄνθρωπος ἐξελίχθηκε πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ἀλληλεγγύης, ἀλλὰ ἡ ἐξέλιξή του ἀντιμετώπισε ἕνα ἐμπόδιο ποὺ τὸν ὁδήγησε κι ἐξακολουθεῖ νὰ τὸν ὁδηγεῖ, μακριὰ ἀπ' τὸ σκοπό του. Ἀνακάλυψε ὅτι μποροῦσε νὰ ὑλοποιήσει τὰ πλεονεχτήματα τῆς ἕνωσης, τουλάχιστον ὡς ἕνα ὁρισμένο σημεῖο καὶ γιὰ τὶς ὑλικὲς καὶ πρωτόγονες ἀνάγκες ποὺ ἀποτελοῦσαν τότε ὅλες του τὶς ἀνάγκες, ὑποτάσσοντας σ' αὐτὸν ἄλλους ἀνθρώπους, ἀντὶ νὰ ἑνωθεῖ μαζί τους κάτω ἀπὸ ἴσους ὅρους. Ἔτσι τὰ θηριώδη κι ἀντικοινωνικὰ

ἔνστικτα, πού κληρονομήθηκαν ἀπ' τήν κτηνώδη του καταγωγή, κατέλαβαν ξανά τήν πρωτοκαθεδρία. Ἀνάγκασε τόν πιό ἀδύναμο νά δουλεύει γι' αὐτόν, προτιμώντας νά ἐξουσιάζει μᾶλλον τούς συνανθρώπους του παρά νά ἑνώνεται ἀδελφικά μαζί τους. Ἐπίσης, στίς περισσότερες περιπτώσεις, εἶναι πιθανό ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔμαθε γιά πρώτη φορά τά πλεονεκτήματα τῆς ἕνωσης καί τή βοήθεια πού μπορεῖ νά παρασχεθεῖ ἀπ' τήν ἀμοιβαία ὑποστήριξη, ἐκμεταλλευόμενος τούς κατακτημένους.

Ἔτσι ἔχει προκύψει τό ὅτι ἡ ἐπιβεβαίωση τῆς ὠφελιμότητας τῆς συνεργασίας, πού ἔπρεπε νά ὁδηγήσει στό θρίαμβο τῆς ἀλληλεγγύης σ' ὅλα τά ἀνθρώπινα μελήματα, χρησιμοποιήθηκε πρός ὄφελος τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καί τῆς κυβέρνησης· μέ ἄλλα λόγια, στήν ἐκμετάλλευση τῆς ἐργασίας τῶν πολλῶν, γιά χάρη τῆς προνομιούχας μειοψηφίας.

Πάντοτε ὑπῆρχε ἕνωση καί συνεργασία, δίχως τίς ὁποῖες θά 'ταν ἀδύνατη ἡ ἀνθρώπινη ζωή· ἀλλά ὑπῆρξε συνεργασία πού ἐπιβλήθηκε καί ρυθμίστηκε ἀπό τούς λίγους γιά τό δικό τους ἰδιαίτερο συμφέρον.

Ἀπ' αὐτό τό γεγονός προκύπτει μιά μεγάλη ἀντίφαση, ἀπ' τήν ὁποία εἶναι γεμάτη ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Ἀπ' τή μιά μεριά, ἀνακαλύπτουμε τήν τάση γιά ἕνωση κι ἀδελφοποίηση, μέ σκοπό τήν κατάκτηση καί τήν προσαρμογή τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου στίς ἀνθρώπινες ἀνάγκες καί γιά τήν ἱκανοποίηση τῶν ἀνθρώπινων συναισθημάτων· ἀπ' τήν ἄλλη μεριά, ἀνακαλύπτουμε τήν τάση γιά διαίρεση σέ τόσο πολλές ξεχωριστές κι ἐχθρικές φατρίες, ὅσο διαφορετικές εἶναι οἱ συνθῆκες ζωῆς. Αὐτές οἱ φατρίες καθορίζονται, λογουχάρη, ἀπ' τίς γεωγραφικές κι ἐθνολογικές συνθῆκες, ἀπό διαφορές τῆς οἰκονομικῆς τους θέσης, ἀπό προνόμια πού ἀποκτήθηκαν ἀπό μερικούς καί ἐπιδιώκονταν ἀπό ἄλλους, ἤ ἀπ' τήν ἀντοχή στή δυστυχία, μέ τήν πάντα ξαναεμφανιζόμενη ἐπιθυμία γιά ἐξέγερση.

Ἡ ἀρχή τοῦ ὁ καθένας γιά τόν ἑαυτό του, δηλαδή, τοῦ πολέμου ὅλων ἐνάντια σέ ὅλους, κατέληξε μέ τήν πορεία τοῦ χρό-

νου νὰ χάνει πιὸ περίπλοκο, νὰ παρασύρει καὶ νὰ παραλύσει, τὸν πόλεμο ὅλων ἐνάντια στὴ φύση, γιὰ τὸ κοινὸ ὄφελος τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς, ὁ ὁποῖος μποροῦσε νά 'ναι ἀπόλυτα πετυχημένος μόνον ἂν ἡ δράση διεξαγόταν μὲ βάση τὴν ἀρχὴ τοῦ ὅλοι γιὰ τὸν καθένα κι ὁ καθένας γιὰ ὅλους.

Μεγάλα ὑπῆρξαν τὰ κακὰ ποὺ ὑπόφερε ἡ ἀνθρωπότητα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀνάμιξη τῆς κυριαρχίας καὶ τῆς ἐκμετάλλευσης μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἕνωση. Ἀλλὰ παρὰ τὴν βάναυση καταπίεση στὴν ὁποία ὑποτάχθηκαν οἱ μάζες, τὴ μιζέρια, τὴ φαυλότητα, τὸ ἔγκλημα καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ ποὺ γεννᾶνε ἡ καταπίεση κι ἡ ὑποδούλωση ἀνάμεσα στοὺς δούλους καὶ τ' ἀφεντικά τους καὶ παρὰ τὰ μίση, τοὺς ἐξοντωτικοὺς πολέμους καὶ τοὺς ἀνταγωνισμοὺς τῶν τεχνητὰ δημιουργημένων συμφερόντων, τὸ κοινωνικὸ ἔνστικτο ἐπιβίωσε κι ἀκόμα ἀναπτύχθηκε. Ἡ συνεργασία, ὄντας πάντα ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ μιὰ πετυχημένη μάχη ἐνάντια στὴν ἐξωτερικὴ φύση, ὑπῆρξε γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ μόνιμη αἰτία τῆς συνένωσης τῶν ἀνθρώπων καὶ συνακόλουθα τῆς ἀνάπτυξης τῶν αἰσθημάτων συμπαθείας. Ἀκόμα κι ἡ καταπίεση τῶν μαζῶν ἔχει προκαλέσει τὴν ἀδελφοποίηση τῶν καταπιεζομένων. Πραγματικά, ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο σ' αὐτὸ τὸ αἴσθημα ἀλληλεγγύης, ποὺ εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο συνειδητὸ καὶ περισσότερο ἢ λιγότερο διάχυτο ἀνάμεσα στοὺς καταπιεζόμενους, ὀφείλεται τὸ ὅτι οἱ τελευταῖοι μπόρεσαν νὰ ὑπομείνουν τὴν καταπίεση καὶ ν' ἀντισταθοῦν στὶς αἰτίες τοῦ θανάτου μέσα στοὺς κόλπους τους.

Στὴ σημερινὴ ἐποχή, ἡ τεράστια ἀνάπτυξη τῆς παραγωγῆς, ἡ αὔξηση τῶν ἀνθρώπινων ἀναγκῶν, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιηθοῦν παρὰ μόνο μὲ τὶς ἑνωμένες προσπάθειες ἑνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων σὲ ὅλες τὶς χῶρες, ἡ ἐπέκταση τῶν μέσων ἐπικοινωνίας, τῶν ταξιδιωτικῶν συνηθειῶν, τῆς ἐπιστήμης, τῆς λογοτεχνίας, τοῦ ἐμπορίου, ἀκόμα καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ πολέμου — ὅλα αὐτὰ ἔχουν μετατρέψει τὴν ἀνθρωπότητα κι ἐξακολουθοῦν νὰ τὴ μετατρέπουν σ' ἕνα σύνθετο σῶμα, κάθε τμῆμα τοῦ ὁποίου εἶναι στενὰ συνυφασμένο μὲ τὰ ἄλλα καὶ μπορεῖ νὰ βρεῖ τὴν ἱκα-

νοποίηση καὶ τὴν ἐλευθερία του μόνον μὲ τὴν ἀνάπτυξη κι ὑγεία ὅλων τῶν ἄλλων τμημάτων ποὺ σχηματίζουν τὸ σύνολο.

Ὁ κάτοικος τῆς Νεάπολης ἐνδιαφέρεται ἐξίσου γιὰ τὴν βελτίωση τῶν συνθηκῶν ὑγιεινῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦνε στὶς ὄχθες τοῦ Γάγκη, ἀπ' ὅπου τοῦ ἔρχεται ἡ χολέρα, ὅσο καὶ γιὰ τὴ βελτίωση τοῦ ἀποχετευτικοῦ συστήματος τῆς ἴδιας του τῆς πάλης. Ἡ εὐημερία, ἡ ἐλευθερία ἢ ἡ τύχη τοῦ βουνήσιου, ποὺ ζεῖ χαμένος ἀνάμεσα στοὺς κατακόρυφους γκρεμοὺς τῶν Ἀπεννίνων, δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἀπ' τὴν κατάσταση τῆς εὐημερίας ἢ ἀκόμα κι' ἀπ' τὴν ἐξαθλίωση μέσα στὴν ὁποία ζοῦνε οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ του ἢ ἀκόμα ἀπ' τὴ γενικότερη κατάσταση τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ ἐπίσης κι ἀπ' τὴν κατάσταση τῶν ἐργατῶν στὴν Ἀμερικὴ ἢ στὴν Αὐστραλία, ἀπ' τὴν ἀνακάλυψη ἑνὸς Σουηδοῦ ἐπιστήμονα, ἀπ' τὶς ἠθικὲς κι ὑλικὲς συνθῆκες τῶν Κινέζων, ἀπ' τὸν πόλεμο ἢ τὴν εἰρήνη στὴν Ἀφρική, κοντολογῆς, ἐξαρτᾶται ἀπ' ὅλες τὶς μεγάλες καὶ μικρὲς περιστάσεις ποὺ ἐπηρεάζουν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ σ' ὁποιοδήποτε σημεῖο τοῦ κόσμου.

Στὴ σημερινὴ κατάσταση τῆς κοινωνίας, ἡ μεγάλη ἀλληλεγγύη, ποὺ ἑνώνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, εἶναι σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀσυνείδητη, ἀφοῦ ξεπροβάλει αὐθόρμητα μέσα ἀπ' τὴν διένεξη ἰδιαίτερων συμφερόντων, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι ἀσχολοῦνται λίγο ἢ καθόλου μὲ τὰ γενικὰ συμφέροντα. Κι αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν πιὸ κατάφωρη ἀπόδειξη πὼς ἡ ἀλληλεγγύη εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ποὺ ἐπιβάλλεται, παρὰ τὴν ὕπαρξη ὁποιουδήποτε ἐμποδίου, ἀκόμα κι ἐκείνων ποὺ δημιουργοῦνται τεχνητὰ ἀπ' τὴν κοινωνία μὲ τὴ σημερινή της σύνθεση.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, οἱ καταπιεζόμενες μάζες, ποὺ ποτὲ δὲν παραδόθηκαν ὁλοκληρωτικὰ στὴν καταπίεση καὶ τὴν ἐξαθλίωση καὶ ποὺ καθημερινά, ὅλο καὶ πιὸ πολύ, φαίνονται νὰ κατέχονται ἀπὸ πάθος γιὰ τὴ δικαιοσύνη, ἐλευθερία κι εὐημερία, ἀρχίζουν νὰ καταλαβαίνουν ὅτι μποροῦν νὰ χειραφετηθοῦν μόνον ἂν ἑνωθοῦν ἀλληλέγγυα μὲ ὅλους τοὺς καταπιεζόμενους κι ἐκμεταλλευόμενους ὅλου τοῦ κόσμου. Καὶ καταλαβαίνουν ἐπίσης ὅ-

τι ἡ ἀναπόσπαστη προϋπόθεση τῆς χειραφέτησής τους εἶναι ἡ κατοχὴ τῶν παραγωγικῶν μέσων, τῆς γῆς καὶ τῶν ἐργαλείων τῆς ἐργασίας, ποὺ συνεπάγεται τὴν κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας. Ἡ ἐπιστήμη κι ἡ παρατήρηση τῶν κοινωνικῶν φαινομένων δείχνουν ὅτι αὐτὴ ἡ κατάργηση θὰ ἦταν, τελικά, φοβερὰ ὠφέλιμη ἀκόμα καὶ γιὰ τὶς προνομιοῦχες τάξεις, ἀρκεῖ μόνο νὰ μποροῦσαν νὰ κάνουν τὸν ἑαυτό τους ν' ἀπαρνηθεῖ τὸ πνεῦμα τῆς κυριαρχίας καὶ νὰ συμφωνοῦσαν νὰ ἐργαστοῦν μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς συνανθρώπους τους γιὰ τὸν κοινὸ σκοπό.

Τώρα, μποροῦν οἱ καταπιεζόμενες μάζες ν' ἀρνηθοῦν νὰ ἐργαστοῦν μιὰ μέρα γιὰ τοὺς καταπιεστές τους; Μποροῦν νὰ πάρουν τὴν κατοχὴ τῆς γῆς καὶ τῶν ἐργαλείων τῆς ἐργασίας καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν πρὸς ὄφελος ὅλων ὅσων ἐργάζονται; Μποροῦν νὰ μὴν ὑποταχθοῦν πιὰ στὴν κυριαρχία εἴτε τῆς ὠμῆς βίας, ἢ τοῦ οἰκονομικοῦ προνόμιου; Μποροῦν ν' ἀναπτυχθοῦν ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ δώσουν ἕνα τέλος στὴ διαμάχη ἀνάμεσα στὰ ἔθνη, τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρώπινης συντροφικότητας καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης, ἐνισχυμένα ἀπὸ κοινὰ συμφέροντα; Τί περιθώρια τότε θὰ ἔμεναν γιὰ τὴν ὕπαρξη μιᾶς κυβέρνησης;

Ὅταν καταργεῖται ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, ἡ κυβέρνηση, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν ὑπερασπιστή της, πρέπει νὰ ἐξαφανιστεῖ. Ἔτσι κι ἐπιβιώσει, θὰ ἔτεινε συνεχῶς ν' ἀνοικοδομεῖ, κάτω ἀπ' τὴ μιὰ μορφὴ ἢ τὴν ἄλλη, μιὰ προνομιούχα καὶ καταπιεστικὴ τάξη.

Ἀλλὰ ἡ κατάργηση τῆς κυβέρνησης δὲ σημαίνει τὸ τέλος τῆς ἀνθρώπινης ἕνωσης. Θὰ ἐπέφερε τὸ ἀντίθετο, γιατὶ ἡ συνεργασία ποὺ σήμερα ἐπιβάλλεται καὶ κατευθύνεται πρὸς ὄφελος τῶν λίγων, θά 'ταν ἐλεύθερη κι ἐθελοντική, κατευθυνόμενη πρὸς ὄφελος τῶν πολλῶν. Ἑπομένως θὰ γινόταν πιὸ ἐντατικὴ κι ἀποτελεσματική.

Τὸ κοινωνικὸ ἔνστικτο καὶ τὸ αἴσθημα ἀλληλεγγύης θ' ἀναπτύσσονταν στὸν ἀνώτατο βαθμὸ καὶ κάθε ἄτομο θὰ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων, τόσο γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν

δικῶν του καλὰ ἐννοουμένων συμφερόντων, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν αἰσθημάτων συμπαθείας του.

Ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη ἕνωση ὅλων, θὰ γεννιόταν μιὰ κοινωνικὴ ὀργάνωση, διαμέσου τῆς αὐθόρμητης ὁμαδοποίησης τῶν ἀνθρώπων, σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς συμπάθειές τους, ἀπὸ τὸ κατώτερο στὸ ἀνώτερο, ἀπ' τὸ ἁπλὸ στὸ σύνθετο, ξεκινώντας ἀπ' τὸ πιὸ ἄμεσα γιὰ νὰ καταλήξει στὰ πιὸ ἀπώτερα καὶ γενικότερα συμφέροντα. Ἡ ὀργάνωση θὰ εἶχε σὰ σκοπό της τὸ μεγαλύτερο καλὸ καὶ τὴν πιὸ πλήρη ἐλευθερία ὅλων· θὰ κάλυπτε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα σὲ μιὰ κοινὴ ἀδελφότητα καὶ θὰ τροποποιούνταν καὶ θὰ βελτιώνονταν, καθὼς θὰ τροποποιούνταν καὶ θὰ ἄλλαζαν οἱ συνθῆκες, σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς ἐμπειρίας.

Αὐτὴ ἡ κοινωνία τῶν ἐλεύθερων ἀνθρώπων, αὐτὴ ἡ κοινωνία τῶν φίλων θὰ ἦταν ἡ Ἀναρχία.

3

Ὡς τώρα ἔχουμε ἐξετάσει τὴν κυβέρνηση ὅπως εἶναι κι ὅπως ἀναγκαστικὰ πρέπει νὰ εἶναι σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ θεμελιώνεται πάνω στὸ προνόμιο, στὴν ἐκμετάλλευση καὶ στὴν καταπίεση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, πάνω στὸν ἀνταγωνισμὸ τῶν συμφερόντων καὶ στὴν κοινωνικὴ διαμάχη, κοντολογῆς, πάνω στὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία.

Ἔχουμε δεῖ πὼς αὐτὴ ἡ κατάσταση ἀνταγωνισμοῦ, ἀπέχοντας πολὺ ἀπ' τὸ ν' ἀποτελεῖ μιὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, εἶναι ἀντίθετη μὲ τὰ συμφέροντα τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους γενικότερα. Ἔχουμε παρατηρήσει πὼς ἡ συνεργασία, ἡ ἀλληλεγγύη τῶν συμφερόντων, εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀνθρώπινης προόδου κι ἔχουμε καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι, μὲ τὴν κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τὸν τερματισμὸ κάθε κυριαρχίας ἀνθρώπου πάνω σὲ ἄνθρωπο, δὲ θὰ ὑπῆρχε κανένας λόγος ποὺ νὰ δικαιολογεῖ τὴν ὕπαρξη τῆς κυβέρνησης — ἑπομένως θὰ πρέπει νὰ καταργηθεῖ.

'Αλλά μπορεῖ νά προβληθεῖ ἡ ἀντίρρηση πώς, ἄν ἐπρόκειτο ν' ἀλλάξει ἡ ἀρχή πάνω στήν ὁποία βασίζεται τώρα ἡ κοινωνική ὀργάνωση κι ἡ ἀλληλεγγύη ν' ἀντικαταστήσει τόν ἀνταγωνισμό, ἡ συλλογική ἰδιοκτησία τήν ἀτομική ἰδιοκτησία, θά ἄλλαζε ἐπίσης κι ἡ φύση τῆς κυβέρνησης. 'Αντί νά εἶναι ὁ ὑπερασπιστής κι ἐκπρόσωπος τῶν συμφερόντων μιᾶς τάξης, θά γινόταν, ἄν δέν ὑπῆρχαν πιά τάξεις, ἐκπρόσωπος ὅλης τῆς κοινωνίας. Ἡ ἀποστολή της θά 'ταν νά ἐξασφαλίζει καί νά ρυθμίζει τήν κοινωνική συνεργασία γιά τό συμφέρον ὅλων καί νά ἐκπληρώνει δημόσιες ὑπηρεσίες γενικῆς ὠφέλειας. Θά ὑπεράσπιζε τήν κοινωνία ἐνάντια σέ πιθανές ἀπόπειρες ἐπανεγκαθίδρυσης τοῦ προνόμιου καί θά ἐμπόδιζε ἤ θά κατέπνιγε ὅλες τίς ἐπιθέσεις, ὁποιουδήποτε τυχόν ἀπειλοῦσε τή ζωή, εὐημερία ἤ ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου.

'Υπάρχουν στήν κοινωνία ὁρισμένα πολύ σημαντικά ζητήματα, πού ἀπαιτοῦν πάρα πολύ, συνεχή, τακτική προσοχή γιά ν' ἀφεθοῦν στήν ἐθελοντική διαχείρηση τῶν ἀτόμων, δίχως νά προκύψει ὁ κίνδυνος νά βυθιστοῦν τά πάντα στήν ἀταξία.

"Αν δέν ὑπῆρχε κυβέρνηση, ποιός θά ὀργάνωνε τήν συγκέντρωση καί τή διανομή τῶν προμηθειῶν; Ποιός θά ρύθμιζε τά ζητήματα πού ἀφοροῦν τή δημόσια ὑγεία, τίς ταχυδρομικές ὑπηρεσίες κλπ.; Ποιός θά διεύθυνε τή δημόσια ἐκπαίδευση; Ποιός θά ἀναλάμβανε αὐτές τίς μεγάλες ἐργασίες τῆς ἐξερεύνησης, βελτίωσης σέ μεγάλη κλίμακα, τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας κλπ. πού μεταμορφώνουν τό πρόσωπο τῆς γῆς καί μεγαλώνουν στό ἑκατονταπλάσιο τή δύναμη τοῦ ἀνθρώπου;

Ποιός θά ἐνδιαφερόταν γιά τή συντήρηση καί τήν αὔξηση τοῦ κεφαλαίου, πού θά μποροῦσε νά μεταβιβαστεῖ στούς ἀπογόνους ἐμπλουτισμένο καί βελτιωμένο;

Ποιός θά ἐμπόδιζε τήν καταστροφή τῶν δασῶν ἤ τήν παράλογη ἐκμετάλλευση κι ἀπογύμνωση τῆς γῆς;

Ποιός θά ὑπῆρχε γιά νά ἐμποδίσει καί νά καταστείλει τά ἐγκλήματα, δηλαδή, τίς ἀντικοινωνικές πράξεις;

Τί θά γινόταν μ' ἐκείνους πού, παραβλέποντας τό νόμο τῆς

ἀλληλεγγύης, δὲ θὰ δούλευαν; Ἢ μ' ἐκείνους ποὺ πιθανὸν νὰ μετέδιδαν μιὰ μολυσματικὴ ἀσθένεια σὲ μιὰ χώρα, ἀρνούμενοι νὰ ὑπακούσουν στὴ ρύθμιση τῆς ὑγιεινῆς ἀπ' τὴν ἐπιστήμη; Ἤ, ξανά, τί μποροῦσε νὰ γίνει μ' ἐκείνους πού, εἴτε ἦταν παράφρονες εἴτε ὄχι, πιθανὸν νὰ πυρπολοῦσαν τὴ συγκομιδή, νὰ πλήγωναν παιδιὰ ἢ νὰ ἐκμεταλλεύονταν καὶ νὰ ἐπωφελούνταν ἀπ' τοὺς ἀδύναμους;

Τὸ νὰ καταστραφεῖ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ νὰ καταργηθεῖ ἡ τωρινὴ κυβέρνηση, δίχως νὰ ἐπανασυσταθεῖ μιὰ κυβέρνηση ποὺ θὰ ὀργάνωνε τὴ συλλογικὴ ζωὴ καὶ θὰ ἐξασφάλιζε τὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, δὲ σημαίνει ὅτι καταστράφηκε τὸ προνόμιο κι ὅτι ἦρθε ἡ εἰρήνη κι ἡ εὐημερία πάνω στὴ γῆ. Σημαίνει τὴν καταστροφὴ κάθε κοινωνικοῦ δεσμοῦ, τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἀνθρωπότητας ὥστε νὰ ξαναβυθιστεῖ στὴ βαρβαρότητα, τὴν ἐπανεμφάνιση τῆς βασιλείας τοῦ «ὁ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του», ποὺ θὰ κατοχύρωνε ξανὰ τὸ θρίαμβο, πρῶτα, τῆς ὠμῆς βίας καί, ὕστερα, τοῦ οἰκονομικοῦ προνόμιου.

Τέτοιες εἶναι οἱ ἀντιρρήσεις ποὺ προβάλλονται ἀπ' τοὺς ἐξουσιαστές, ἀκόμα κι ἀπὸ σοσιαλιστές, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ καταργήσουν τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ τὴν ταξικὴ κυβέρνηση ποὺ θεμελιώθηκε πάνω στὸ σύστημα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Ἀπαντοῦμε:

Ἀρχικά, δὲν εἶναι ἀλήθεια ὅτι μὲ μιὰ ἀλλαγὴ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, θ' ἄλλαζε ἐπίσης κι ἡ φύση τῆς κυβέρνησης καὶ τῶν λειτουργιῶν της. Ὄργανα καὶ λειτουργίες εἶναι ἀναπόσπαστοι ὅροι. Ἀφαίρεσε ἀπὸ ἕνα ὄργανο τὴ λειτουργία του κι εἴτε τὸ ὄργανο θὰ πεθάνει ἢ ἡ λειτουργία του θ' ἀποκατασταθεῖ. Φτιάξε ἕνα στρατὸ σὲ μιὰ χώρα, ποὺ νὰ μὴ δικαιολογεῖται ἡ ὕπαρξή του ἢ ποὺ δὲν ὑπάρχει φόβος γιὰ ἐξωτερικὸ πόλεμο κι αὐτὸς ὁ στρατὸς θὰ προκαλέσει πόλεμο, ἢ ἂν δὲν κατορθώσει νὰ τὸ κάνει θὰ διαλυθεῖ. Μιὰ ἀστυνομικὴ δύναμη, ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἐγκλήματα γιὰ ν' ἀνακαλυφθοῦν κι ἐγκληματίες γιὰ νὰ συλληφθοῦν, θὰ προκαλέσει ἢ θὰ ἐπινοήσει ἐγκλήματα ἢ θὰ πάψει νὰ ὑπάρχει.

Στὴ Γαλλία ὑπῆρχε ἐδῶ κι αἰῶνες ἕνα ἵδρυμα, ποὺ ὑπάγεται τώρα στὴ διαχείριση τῶν δασῶν, γιὰ τὴν ἐξολόθρευση τῶν λύκων κι ἄλλων ἄγριων ζώων. Κανεὶς δὲ θὰ ἐκπλαγεῖ μαθαίνοντας ὅτι, χάρη ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ ἵδρυμα, ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν λῦκοι στὴ Γαλλία κι ὅτι, σὲ ὁρισμένες ἐποχές, προκαλοῦν μεγάλη ζημιά. Τὸ κοινὸ δίνει λίγη προσοχὴ στοὺς λύκους, γιατὶ ὑπάρχουν διορισμένοι κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, τῶν ὁποίων τὸ καθῆκον εἶναι νὰ σκέπτονται γι' αὐτούς. Κι οἱ ὑπάλληλοι αὐτοὶ ὄντως τοὺς κυνηγᾶνε, ἀλλὰ μ' ἕναν ἔξυπνο τρόπο, ἀφήνοντας ἄθικτες τὶς φωλιές τους κι ἀφήνοντας χρόνο γιὰ τὴν ἀναπαραγωγή, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν ὑπάρξει κίνδυνος νὰ καταστραφεῖ ὁλότελα ἕνα τόσο ἐνδιαφέρον εἶδος. Οἱ Γάλλοι χωρικοὶ τρέφουν ὄντως πολὺ λίγη ἐμπιστοσύνη σ' αὐτοὺς τοὺς κυβερνητικοὺς κυνηγοὺς λύκων καὶ τοὺς θεωροῦν μᾶλλον σὰν ὑπερασπιστὲς τῶν λύκων. Καί, φυσικά, τί θὰ ἔκαναν αὐτοὶ οἱ κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι ἂν δὲν ὑπῆρχαν πιὰ λύκοι γιὰ νὰ ἐξολοθρευτοῦν;

Μιὰ κυβέρνηση, δηλαδή, ἕνας ἀριθμὸς προσώπων ποὺ εἶναι ἐντεταλμένος γιὰ νὰ κάνει τοὺς νόμους κι ἐξουσιοδοτημένος νὰ ἐκμεταλλεύεται τὶς συλλογικὲς δυνάμεις τῆς κοινωνίας γιὰ νὰ κάνει κάθε ἄτομο νὰ σέβεται αὐτοὺς τοὺς νόμους, συνθέτει ἤδη μιὰ τάξη προνομιούχα καὶ διαχωρισμένη ἀπ' τὴν ὑπόλοιπη κοινότητα. Μιὰ τέτοια τάξη, ὅπως κάθε ἐκλεγμένο σῶμα, θὰ ἐπιδιώκει ἐνστικτώδικα νὰ μεγαλώσει τὴ δύναμή της, νὰ ἐπιβάλει τὶς τάσεις της καὶ νὰ κάνει κυρίαρχα τὰ συμφέροντά της. Τοποθετημένη σὲ προνομιούχα θέση, ἡ κυβέρνηση βρίσκεται πάντα σὲ ἀνταγωνισμὸ μὲ τὶς μάζες, τῶν ὁποίων καταβροχθίζει τὴ δύναμη.

Ἐπιπλέον, μιὰ κυβέρνηση, ἀκόμα κι ἂν εἶχε τὶς καλύτερες προθέσεις, δὲ θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ ἱκανοποιήσει ὅλους, ἀκόμα κι ἂν κατόρθωνε νὰ ἱκανοποιήσει μερικούς. Θὰ πρέπει ἑπομένως νὰ ὑπερασπίζει τὸν ἑαυτό της ἐνάντια στοὺς δυσαρεστημένους καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο θὰ πρέπει νὰ συμμαχεῖ μὲ τὸ ἱκανοποιημένο μέρος τῆς κοινότητας, προκειμένου νὰ ἔχει τὴν ἀπαραίτητη ὑποστήριξη. Καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ ἐμφανιστεῖ ξανὰ μιὰ προνο-

μιούχα τάξη, πού δέν μπορεῖ νά βοηθήσει σέ τίποτα ἀλλά μόνο ν' ἀναπτυχθεῖ σέ σύμπραξη μέ τήν κυβέρνηση. Αὐτή ἡ τάξη, ἀκόμα κι ἄν δέν μποροῦσε νά ξαναπάρει τήν κατοχή τῆς γῆς, θά μονοπωλοῦσε ὁπωσδήποτε τίς πιό εὐνοϊκές καταστάσεις καί τελικά δέ θά 'ταν λιγότερο καταπιεστική, ἤ ἕνα μικρότερο ὄργανο ἐκμετάλλευσης ἀπ' ὅτι ἡ καπιταλιστική τάξη.

Οἱ κυβερνῆτες, συνηθισμένοι νά διατάζουν, δέ θά ἐπιθυμοῦσαν ποτέ ν' ἀναμιχθοῦν μέ τό ἀνώνυμο πλῆθος. Ἄν δέ μποροῦσαν νά διατηρήσουν στά χέρια τους τήν ἐξουσία, θά ἐξασφάλιζαν τουλάχιστον προνομιοῦχες θέσεις γιά τήν ἐποχή πού θ' ἀποσύρονταν ἀπ' τό ἀξίωμά τους. Θά χρησιμοποιοῦσαν ὅλα τά μέσα πού διέθεταν γιά νά ἐκλεγοῦν οἱ φίλοι τους σά διάδοχοί τους, οἱ ὁποῖοι μέ τή σειρά τους θά ὑποστηρίζονταν καί θά προστατεύονταν ἀπ' τούς προκατόχους τους. Κι ἔτσι ἡ κυβέρνηση θά περνοῦσε καί θά ξαναπερνοῦσε στά ἴδια χέρια κι ἡ δημοκρατία, δηλαδή, ἡ κυβέρνηση ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ, θά κατέληγε, ὅπως ἔχει γίνει πάντα, νά γίνει μιά ὀλιγαρχία, ἤ ἡ κυβέρνηση τῶν λίγων, ἡ κυβέρνηση μιᾶς τάξης.

Κι αὐτή ἡ πανίσχυρη, καταπιεστική, ὁλοκληρωτικά ἀφομοιωτική ὀλιγαρχία, θά εἶχε πάντα στή φροντίδα καί στή διάθεσή της κάθε σταλιά τοῦ κοινωνικοῦ κεφαλαίου, ὅλες τίς δημόσιες ὑπηρεσίες, ἀπ' τήν παραγωγή καί τή διανομή τῶν ἀγαθῶν ὥς τή βιομηχανική παραγωγή τῶν σπίρτων, ἀπ' τόν ἔλεγχο τοῦ πανεπιστήμιου ὥς τόν ἔλεγχο τοῦ μιούζικ χώλ.

Ἀλλά ἄς ὑποθέσουμε ἀκόμα ὅτι ἡ κυβέρνηση δέν ἀποτελεῖ ἀναγκαστικά μιά προνομιούχα τάξη κι ὅτι μποροῦσε νά ὑπάρξει, δίχως νά σχηματίσει γύρω της μιά νέα προνομιούχα τάξη. Ἄς φανταστοῦμε ὅτι μποροῦσε νά παραμείνει ἀληθινά ἀντιπροσωπευτική, ὁ ὑπηρέτης — ἄν θέλετε — ὁλόκληρης τῆς κοινωνίας. Μέ τί ἰδιαίτερα καί μέ ποιό τρόπο θά μεγάλωνε αὐτό τή δύναμη, τήν ἐξυπνάδα, τό πνεῦμα ἀλληλεγγύης, τή φροντίδα τῆς γενικῆς εὐημερίας, τωρινῆς καί μελλοντικῆς, πού ὑπῆρχε σέ ὁποιαδήποτε δοσμένη χρονική στιγμή σέ μιά δοσμένη κοινωνία;

Ἰσχύει πάντα ἡ παλιὰ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ ἑνωμένα πόδια πού, ἔχοντας καταφέρει νὰ ζεῖ παρόλα τὰ δεσμά του, πιστεύει ὅτι ζεῖ χάρη σ' αὐτά. Εἴμαστε συνηθισμένοι νὰ ζοῦμε κάτω ἀπὸ μιὰ κυβέρνηση, ποὺ χρησιμοποιεῖ ὅλη τὴν ἐνέργεια, τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴ θέληση, ποὺ μπορεῖ νὰ τὶς κατευθύνει στοὺς δικούς της στόχους, ἀλλὰ καὶ ποὺ ἐγκλωβίζει, παραλύει καὶ καταστέλει ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄχρηστοι ἢ ἐχθρικοὶ ἀπέναντί της. Καὶ φανταζόμαστε πῶς ὅ,τι γίνεται στὴν κοινωνία γίνεται χάρη στὴν κυβέρνηση κι ὅτι δίχως αὐτὴ δὲ θὰ ὑπῆρχε οὔτε ἐνέργεια, κι ἐξυπνάδα, οὔτε καλὴ θέληση στὴν κοινωνία. Ἔτσι συμβαίνει (ὅπως ἔχουμε ἤδη πεῖ), ὁ ἰδιοκτήτης, ποὺ ἔχει ἰδιοποιηθεῖ τὴ γῆ, νὰ τὴν καλλιεργήσει γιὰ λογαριασμό του, ἀφήνοντας στὸ δουλευτὴ τὰ ἀμέσως ἀπαραίτητα γιὰ τὴ συντήρησή του καὶ γιὰ τὰ ὁποῖα μπορεῖ καὶ θὰ συνεχίσει νὰ δουλεύει, ἐνῶ πιστεύει ὅτι δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ζήσει δίχως τὸ ἀφεντικό του, λὲς κι ὁ τελευταῖος ἦταν ἐκεῖνος ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμο καὶ τὶς φυσικὲς δυνάμεις.

Τί μπορεῖ νὰ προσθέσει ἡ ἴδια ἡ κυβέρνηση στὶς ἠθικὲς κι ὑλικὲς δυνάμεις ποὺ ὑπάρχουν σὲ μιὰ κοινωνία, ἐκτὸς ἂν εἶναι ὁ Θεὸς τῆς Βίβλου, ποὺ δημιούργησε τὸν κόσμο ἀπ' τὸ μηδέν;

Ὅπως δὲ δημιουργεῖται τίποτα στὸ λεγόμενο ὑλικὸ κόσμο, ἔτσι δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργηθεῖ τίποτα καὶ σ' αὐτὴ τὴν πιὸ πολύπλοκη μορφὴ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν κοινωνικὸ κόσμο. Ἑπομένως οἱ κυβερνῆτες δὲν μποροῦν νὰ προσθέσουν καμιὰ ἄλλη δύναμη ἐκτὸς ἀπὸ κείνη ποὺ ὑπάρχει ἤδη στὴν κοινωνία καὶ πραγματικὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνει μὲ κανένα μέσο, γιατὶ μεγάλο μέρος τῆς δύναμης παραλύει ἀναγκαστικὰ καὶ καταστρέφεται ἀπὸ τὶς κυβερνητικὲς μεθόδους δράσης, ἐνῶ, ξανά, ἀκόμα μεγαλύτερο σπαταλιέται στὴ σύγκρουση μὲ ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα, ποὺ εἶναι ἀναπόφευκτα μεγάλη σ' ἕνα τέτοιο τεχνητὸ μηχανισμό. Ὅπου οἱ κυβερνῆτες δημιουργοῦνε κάτι οἱ ἴδιοι, τὸ κάνουν αὐτὸ σὰν ἄτομα κι ὄχι σὰν κυβερνῆτες. Κι ἀπ' αὐτὸ τὸ ποσοστὸ δύναμης, τόσον ὑλικῆς ὅσο κι ἠθικῆς, ποὺ παραμένει στὴ διάθεση τῆς κυβέρνησης, μόνο ἕνα ἀπειροελάχιστο μέρος πετυχαί-

νει ἕνα σκοπό, πού εἶναι πραγματικὰ ὠφέλιμος γιὰ τὴν κοινωνία. Τὸ ὑπόλοιπο, εἴτε ἀναλώνεται ἄμεσα στὴν ἐνεργητικὴ καταστολὴ τῆς ἐπαναστατικῆς ἀντίθεσης, ἤ, διαφορετικά, παρεκλίνει ἀπ' τὸ σκοπὸ τῆς γενικῆς ὠφέλειας καὶ ὑπηρετεῖ τὴν ὠφέλεια τῶν λίγων καὶ τὴ ζημιὰ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων.

Τόσες πολλὲς ὑπῆρξαν οἱ συζητήσεις γιὰ τὸ ρόλο ποὺ παίζουν ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία κι ἡ κοινωνικὴ δράση στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ τέτοια εἶναι ἡ σύγχυση ποὺ προκαλεῖ ἡ μεταφυσικὴ γλώσσα, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιβεβαιώνουν ὅτι ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία ἀποτελεῖ τὴν πηγὴ καὶ τὸ φορέα κάθε δράσης, φαίνονται νὰ ἐπιβεβαιώνουν κάτι ὁλότελα παράλογο. Στὴν πραγματικότητα αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ κοινοτοπία, ποὺ γίνεται ἄμεσα κατάφωρη ὅταν ἀρχίζουμε νὰ ἐξηγοῦμε τὰ πραγματικὰ γεγονότα ποὺ ἀντιπροσωπεύουν αὐτὲς οἱ λέξεις.

Τὸ πραγματικὸ δν εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τὸ ἄτομο· ἡ κοινωνία ἢ τὸ σύνολο καὶ τὸ Κράτος ἢ ἡ κυβέρνηση, ποὺ ἰσχυρίζεται ὅτι τὴν ἀντιπροσωπεύει, ἂν δὲν εἶναι ρηχὲς ἀφαιρέσεις, δὲν μποροῦν νὰ εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ σύνολα ἀτόμων. Ἀπ' τὸ ἀτομικὸ ὄργανο εἶναι ποὺ ἀντλοῦν ἀναγκαστικὰ τὴν καταγωγή τους ὅλες οἱ σκέψεις κι ὅλη ἡ ἀνθρώπινη δράση. Ἀρχικὰ ἀτομικές, γίνονται ὕστερα συλλογικὲς σκέψεις καὶ ἐνέργειες, ὅταν υἱοθετοῦνται ἀπὸ κοινοῦ ἀπὸ πολλὰ ἄτομα. Ἡ κοινωνικὴ δράση, τότε, δὲν ἀποτελεῖ τὴν ἄρνηση, οὔτε τὸ συμπλήρωμα τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸ ἄθροισμα τῶν πρωτοβουλιῶν, σκέψεων κι ἐνεργειῶν ὅλων τῶν ἀτόμων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κοινωνία: ἕνα ἀποτέλεσμα πού, ἂν παραμείνουν τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν, εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο σπουδαῖο, ἀνάλογα μὲ τὸ ἂν οἱ ἀτομικὲς δυνάμεις τείνουν πρὸς τὸν ἴδιο σκοπό, ἢ ἂν ἀποκλίνουν καὶ συγκρούονται. Ἄν, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ὅπως συμβαίνει μὲ τοὺς ἐξουσιαστές, λέγοντας κοινωνικὴ δράση ἐννοοῦμε τὴν κυβερνητικὴ δράση, τότε αὐτὸ εἶναι ξανὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἀτομικῶν μορφῶν, ἀλλὰ τῶν ἀτόμων ἐκείνων μόνο πού, εἴτε ἀποτελοῦν μέρος τῆς κυβέρνησης, ἢ πού, χάρη στὴ θέση τους, μποροῦν νὰ ἐπηρεάσουν τὴ διεύθυνση τῆς κυβέρνησης.

Έτσι, στὶς συγκρούσεις τόσων αἰώνων ἀνάμεσα στὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἐξουσία, ἤ, μὲ ἄλλα λόγια, ἀνάμεσα στὴν κοινωνικὴ ἰσότητα καὶ στὶς κοινωνικὲς κάστες, τὸ ἐπίμαχο ζήτημα δὲν ἦταν πραγματικὰ οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στὴν κοινωνία καὶ τὸ ἄτομο ἢ ἡ αὔξηση τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου σὲ βάρος τοῦ κοινωνικοῦ ἔλεγχου ἢ τὸ ἀ ν τ ί σ τ ρ ο φ ο. Ἀφοροῦσε μᾶλλον τὴν παρεμπόδιση ὁποιουδήποτε ἀτόμου ἀπ' τὸ νὰ καταπιέζει τὰ ἄλλα, τὴν παροχὴ σὲ ὅλους τῶν ἴδιων δικαιωμάτων καὶ τῶν ἴδιων μέσων δράσης. Ἀφοροῦσε τὴν ἀντικατάσταση τῆς πρωτοβουλίας τῶν λίγων, ποὺ καταλήγει ἀναγκαστικὰ στὴν καταπίεση ὅλων τῶν ἄλλων, μὲ τὴν πρωτοβουλία τῶν πολλῶν, ποὺ καταλήγει, ὅπως εἶναι φυσικό, νὰ ὠφελεῖ ὅλους. Κοντολογῆς, εἶναι πάντα τὸ ζήτημα τοῦ νὰ δοθεῖ ἕνα τέλος στὴν κυριαρχία κι ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, μ' ἕνα τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ ἐνδιαφέρονται ὅλοι γιὰ τὴν εὐημερία τοῦ συνόλου καὶ ποὺ ἡ ἀτομικὴ δύναμη τοῦ καθένα, ἀντὶ νὰ καταπιέζει, νὰ ἀντιμάχεται καὶ νὰ καταστέλλει ἄλλους, ν' ἀνακαλύψει τὴ δυνατότητα τῆς πλήρης ἀνάπτυξης κι ὁ καθένας νὰ ἐπιδιώκει νὰ ἑνωθεῖ μὲ ἄλλους γιὰ τὴ μεγαλύτερη ὠφέλεια ὅλων.

Ἀπ' ὅσα εἴπαμε παραπάνω προκύπτει ὅτι ἡ ὕπαρξη μιᾶς κυβέρνησης, ἀκόμα κι ἂν ὑποθέσουμε πὼς θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ ἰδανικὴ κυβέρνηση τῶν ἐξουσιαστικῶν σοσιαλιστῶν, ἀπέχοντας πολὺ ἀπ' τὸ νὰ γεννάει μιὰ αὔξηση παραγωγικῆς δύναμης, θὰ τὴν ἐξαφάνιζε σὲ μεγάλο βαθμό, γιατὶ ἡ κυβέρνηση θὰ περιόριζε τὴν πρωτοβουλία σὲ μιὰ μειοψηφία· θὰ ἔδινε σ' αὐτοὺς τοὺς λίγους τὸ δικαίωμα νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν, δίχως νὰ μπορεῖ, φυσικά, νὰ τοὺς προικίσει μὲ τὴ γνώση ἢ τὴν κατανόηση ὅλων τῶν πραγμάτων.

Στὴν πραγματικότητα ἂν ἀπογυμνώσεις τὴ νομοθεσία κι ὅλες τὶς λειτουργίες τῆς κυβέρνησης, ἀπ' ὅ,τι ἀποβλέπει στὴν προστασία τῶν προνομιούχων κι ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὶς ἐπιθυμίες μόνο τῶν προνομιούχων τάξεων, δὲν ἀπομένει τίποτα παρὰ μόνο τὸ σύνολο τῶν ἀτόμων ποὺ κυβερνᾶνε. «Τὸ Κράτος», λέει ὁ Σισμόντι, «εἶναι πάντα μιὰ συντηρητικὴ δύναμη ποὺ ἀσκεῖ ἐξουσία, ρυ-

θμίζει κι όργανώνει τὶς κατακτήσεις τῆς προόδου (κι ἡ ἱστορία ἀποδείχνει ὅτι τὶς ἐφαρμόζει γιὰ λογαριασμό της καὶ γιὰ λογαριασμὸ ἄλλων προνομιούχων τάξεων), ἀλλὰ ποτὲ δὲν τὶς ἐγκαινιάζει. Οἱ νέες ἰδέες ξεφυτρώνουν πάντα ἀπὸ κάτω, συλλαμβάνονται στὰ θεμέλια μιᾶς κοινωνίας κι ὕστερα, ὅταν γίνουν γνωστές, μετατρέπονται σὲ γνώμη κι ἀναπτύσσονται. Ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ συναντήσουν πάντα στὸ δρόμο τους καὶ νὰ πολεμήσουν, τὶς κατεστημένες δυνάμεις τῆς παράδοσης, τοῦ ἐθίμου, τοῦ προνόμιου καὶ τῆς πλάνης».

Γιὰ νὰ καταλάβουμε πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνηση, εἶναι ἀρκετὸ νὰ στρέψουμε τὴν προσοχή μας σὲ μιὰ σύντομη ἐξέταση τοῦ τί πραγματικὰ συμβαίνει στὴν τωρινή μας κοινωνία. Θὰ δοῦμε ὅτι στὴν πραγματικότητα οἱ πιὸ σημαντικὲς κοινωνικὲς λειτουργίες ἐκπληρώνονται, ἀκόμα καὶ σήμερα, ἔξω ἀπ' τὴν παρέμβαση τῆς κυβέρνησης. Ἐπίσης ὅτι ἡ κυβέρνηση ἐπεμβαίνει μόνο γιὰ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὶς μάζες ἢ νὰ ὑπερασπαστίσει τοὺς προνομιούχους ἤ, τέλος, γιὰ νὰ ὑμνήσει, δίχως βασικὰ νὰ χρειάζεται, ὅλα ὅσα ἔγιναν δίχως τὴ βοήθειά της, συχνὰ παρὰ τὴν ὕπαρξή της καὶ σὲ ἀντίθεση μ' αὐτή. Οἱ ἄνθρωποι ἐργάζονται, ἀνταλλάσσουν, μελετᾶνε, ταξιδεύουν, ἀκολουθοῦν κατὰ προτίμηση τὶς τρέχουσες ἀρχὲς τῆς ἠθικῆς ἢ τῆς ὑγιεινῆς· κερδίζουν ἀπ' τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τέχνης, ἔχουν ἀμέτρητα κοινὰ συμφέροντα δίχως ποτὲ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκη κάποιου, ποὺ νὰ τοὺς δείχνει πῶς νὰ φέρονται σὲ σχέση μ' αὐτὰ τὰ θέματα. Ἀντίθετα, αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ πράγματα, στὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει καμιὰ κρατικὴ παρέμβαση, εἶναι ἐκεῖνα ποὺ εὐνοοῦν τὸ καλύτερο καὶ γεννοῦν τὴ λιγότερη διαφωνία, ὄντας ἀσυνείδητα προσαρμοσμένα στὴν ἐπιθυμία ὅλων, μὲ τὸν τρόπο ποὺ θεωρεῖται πιὸ ὠφέλιμος κι ἀποδεκτός.

Οὔτε εἶναι πιὸ ἀπαραίτητη ἡ κυβέρνηση γιὰ μεγάλα ἔργα, ἢ γιὰ κεῖνες τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες ποὺ ἀπαιτοῦν τὴ σταθερὴ συνεργασία πολλῶν ἀνθρώπων διαφόρων συνθηκῶν καὶ χωρῶν. Χιλιάδες ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔργα ἀποτελοῦν ἀκόμα καὶ τώρα τὸ ἔργο

ἐθελοντικὰ σχηματισμένων ἑνώσεων. Κι αὐτὰ εἶναι, κατὰ κοινὴ ἀναγνώριση, τὰ ἔργα ποὺ πέτυχαν τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα. Δὲν ἀναφερόμαστε στὶς ἑνώσεις τῶν καπιταλιστῶν, ποὺ ὀργανώνονται μὲ ἐκμεταλλευτικὰ μέσα, παρόλο ποὺ ἀκόμα κι αὐτὲς δείχνουν ἱκανότητες καὶ δυνάμεις ἐλεύθερης ἕνωσης, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπεκταθεῖ μέχρι ν' ἀγκαλιάσει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν χωρῶν καὶ συμπεριλαμβάνει τὰ πιὸ πλατιὰ καὶ πιὸ ποικίλα συμφέροντα. Μιλᾶμε μᾶλλον γιὰ κεῖνες τὶς ἑνώσεις ποὺ ἐμπνέονται ἀπ' τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα ἢ ἀπ' τὸ πάθος γιὰ τὴ γνώση ἢ ἁπλὰ ἀκόμα κι ἀπ' τὴν ἐπιθυμία γιὰ διασκέδαση καὶ τὴν ἀγάπη γιὰ ἐπευφημία, καθὼς αὐτὲς ἀντιπροσωπεύουν καλύτερα τέτοιες ὁμαδοποιήσεις ὅπως ἐκεῖνες ποὺ θὰ ὑπάρχουν σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου, ἀφοῦ καταργηθεῖ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κι ὁ ἐσωτερικὸς ἀνταγωνισμός, ὁ καθένας θὰ βρίσκει ὅτι τὰ συμφέροντά του συμβιβάζονται μὲ τὰ συμφέροντα ὅλων καὶ τὴ μεγαλύτερη ἱκανοποίησή του στὸ νὰ κάνει καλὸ καὶ νὰ εὐχαριστεῖ τοὺς ἄλλους. Ἐπιστημονικὲς ἑνώσεις καὶ συνέδρια, ἑνώσεις Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ ναυαγοσωστικές, ἐργατικὲς ἑνώσεις, εἰρηνιστικές, ἐθελοντὲς ποὺ δὲ διστάζουν νὰ τρέξουν σὲ βοήθεια, σὲ καιροὺς μεγάλων κοινωνικῶν συμφορῶν, ἀποτελοῦν ὅλα παραδείγματα ἀνάμεσα σὲ χιλιάδες, αὐτῆς τῆς δύναμης τοῦ πνεύματος τῆς ἕνωσης, ποὺ ἐμφανίζεται πάντα ὅταν ξεπροβάλει μιὰ ἀνάγκη, ἢ ὅταν γεννιέται ἕνας ἐνθουσιασμὸς καὶ τὰ μέσα δὲν ἀπογοητεύουν. Τὸ ὅτι οἱ ἐθελοντικὲς ἑνώσεις δὲν καλύπτουν τὸν κόσμο καὶ δὲν ἀγκαλιάζουν κάθε κλάδο ὑλικῆς κι ἠθικῆς δραστηριότητας, εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐμποδίων ποὺ βάζουν στὸ δρόμο τους οἱ κυβερνήσεις, τῶν ἀνταγωνισμῶν ποὺ δημιουργοῦνται ἀπ' τὴν κατοχὴ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἀδυναμίας καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ, στὶς ὁποῖες ὑποβιβάζει τὴν πλειονότητα τῶν ἀνθρώπων ἡ μονοπώληση τοῦ πλούτου ἀπὸ μέρους τῶν λίγων.

Ἡ κυβέρνηση ἀναλαμβάνει τὴ διεύθυνση, λογουχάρη, τῶν ταχυδρομικῶν καὶ τηλεγραφικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἀλλὰ μὲ ποιό τρόπο πραγματικὰ τὶς βοηθάει; Ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἶναι σὲ μιὰ τέ-

τοια κατάσταση, ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀπολαμβάνουν καὶ νὰ αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη τέτοιων ὑπηρεσιῶν, θὰ σκεφτοῦν νὰ τὶς ὀργανώσουν κι ὁ ἄνθρωπος, ποὺ θὰ διαθέτει τὴν ἀπαραίτητη τεχνικὴ γνώση, δὲ θὰ χρειάζεται ἕνα κυβερνητικὸ δίπλωμα, ποὺ νὰ τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα ν' ἀρχίσει νὰ δουλεύει. Ὅσο πιὸ γενικὴ κι ἐπιτακτικὴ εἶναι ἡ ἀνάγκη, τόσο περισσότεροι ἐθελοντὲς θὰ προσφερθοῦν γιὰ νὰ τὴν ἱκανοποιήσουν. Θὰ εἶχαν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀπαραίτητη ἱκανότητα γιὰ νὰ συγκεντρώσουν καὶ νὰ διανείμουν τ' ἀγαθά; Ποτὲ μὴ φοβηθεῖτε, δὲν πρόκειται νὰ πεθάνουν ἀπ' τὴν πείνα, περιμένοντας ἀπὸ μιὰ κυβέρνηση νὰ θεσπίσει νόμους γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα. Ὅπου ὑπάρχει μιὰ κυβέρνηση, θὰ πρέπει νὰ περιμένει πρῶτα μέχρις ὅτου νὰ ὀργανώσουν τὰ πάντα οἱ ἄνθρωποι κι ὕστερα νὰ ἔρθει μὲ τοὺς νόμους της καὶ νὰ ἐπικυρώσει καὶ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ ὅτι ἔχει ἤδη γίνει. Εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ ἀτομικὸ συμφέρον ἀποτελεῖ τὸ σοβαρότερο κίνητρο κάθε δραστηριότητας. Ἂν ἰσχύει αὐτό, τότε, ἂν τὸ συμφέρον ὅλων γίνει συμφέρον τοῦ καθένα (καὶ θὰ γίνει ἀναγκαστικὰ μόλις καταργηθεῖ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία), ὅλοι θὰ εἶναι ἐνεργητικοί. Ἂν ἐργάζονται τώρα γιὰ λογαριασμὸ τῶν λίγων, γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὰ συμφέροντα ὅλων, θὰ ἐργαστοῦν πολὺ περισσότερο καὶ πολὺ καλύτερα. Εἶναι δύσκολο νὰ καταλάβουμε πῶς μπορεῖ νὰ πιστεύει κανεὶς ὅτι οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες, ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστες ἀπ' τὴν κοινωνικὴ ζωή, μποροῦν νὰ ἐξασφαλιστοῦν καλύτερα μὲ διαταγὴ μιᾶς κυβέρνησης, παρὰ ἀπ' τοὺς ἴδιους τοὺς ἐργάτες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴ δική τους ἐκλογὴ ἢ μὲ συμφωνία μὲ ἄλλους, θὰ τὶς διευθύνουν κάτω ἀπ' τὸν ἄμεσο ἔλεγχο ὅλων τῶν ἐνδιαφερομένων.

Ὁπωσδήποτε, σὲ κάθε συλλογικὸ ἔργο ποὺ καλύπτει μεγάλη ἔκταση, χρειάζεται καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας, τεχνικὴ διεύθυνση, διαχείριση κλπ. Ἀλλὰ οἱ ἐξουσιαστὲς παίζουν ἁπλῶς μὲ τὶς λέξεις, ὅταν ἀντλοῦν μιὰν αἰτιολόγηση γιὰ τὴν ὕπαρξη τῆς κυβέρνησης, ἀπ' τὴν ἴδια ἀκριβῶς τὴν πραγματικὴ ἀναγκαιότητα γιὰ ὀργάνωση τῆς ἐργασίας. Ἡ κυβέρνηση, πρέπει νὰ ἐπαναλάβουμε, εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀτόμων ποὺ ἔχει ἀποδεχθεῖ ἢ πά-

ρει τὸ δικαίωμα ἢ τὰ μέσα νὰ θεσπίζει νόμους καὶ νὰ ἐπιβάλει στοὺς ἀνθρώπους τὴν ὑπακοὴ σ' αὐτούς. Οἱ διευθυντές, μηχανικοὶ κλπ. ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, εἶναι ἄνθρωποι ποὺ ἀποδέχονται ἢ ἀναλαμβάνουν τὸ καθῆκον νὰ ἐκτελέσουν μιὰν ὁρισμένη ἐργασία. Ἡ κυβέρνηση συμβολίζει τὴν ἐξουσιοδότηση τῆς ἐξουσίας, δηλαδή, τὴν παράδοση τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας ὅλων στὰ χέρια λίγων. Ἡ διαχείριση συμβολίζει τὴν ἐξουσιοδότηση τῆς ἐργασίας, δηλαδή, τὴν ἐλεύθερη ἀνταλλαγὴ τῶν ὑπηρεσιῶν, ποὺ βασίζεται στὴν ἐλεύθερη συμφωνία.

Ἕνας κυβερνήτης εἶναι ἕνα προνομιοῦχο πρόσωπο, γιατὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διατάζει ἄλλους καὶ νὰ ἐπωφελεῖται ἀπ' τὴ δύναμη τῶν ἄλλων γιὰ νὰ ἐκπληρώνει τὶς δικές του ἰδέες κι ἐπιθυμίες. Ἕνας διαχειριστὴς ἢ τεχνικὸς διευθυντὴς εἶναι ἕνας ἐργάτης σὰν ὅλους τοὺς ἄλλους, σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου ὅλοι ἔχουν ἴσες εὐκαιρίες ἀνάπτυξης κι ὅπου ὅλοι μπορεῖ νὰ εἶναι ταυτόχρονα πνευματικοὶ καὶ χειροναχτικοὶ ἐργάτες· ἐκεῖ ὅπου δὲν ὑπάρχουν ἄλλες διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, παρὰ μόνον ἐκεῖνες ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὸ διαφορισμὸ τῶν ταλέντων κι ὅλη ἡ ἐργασία καὶ κάθε κοινωνικὴ λειτουργία δίνουν ἕνα ἴσο δικαίωμα στὴν ἀπόλαυση τῶν κοινωνικῶν ὠφελειῶν. Κοντολογῆς οἱ λειτουργίες τῆς κυβέρνησης δὲν πρέπει νὰ συγχέονται μὲ τὶς διοικητικὲς λειτουργίες, καθὼς εἶναι βασικὰ διαφορετικές. Τὸ ὅτι συγχέονται σήμερα τόσο συχνὰ ὀφείλεται ἀποκλειστικὰ στὴν ὕπαρξη τοῦ οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ προνόμιου.

Ἀλλὰ ἂς βιαστοῦμε νὰ περάσουμε σ' ἐκεῖνες τὶς λειτουργίες γιὰ τὶς ὁποῖες ἡ κυβέρνηση θεωρεῖται σὰν ἀπαραίτητη ἀπὸ ὅλους ὅσους δὲν εἶναι Ἀναρχικοί. Αὐτὲς εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ κι ἐξωτερικὴ ἄμυνα τῆς κοινωνίας, δηλαδή, ὁ Πόλεμος, ἡ Ἀστυνομία κι ἡ Δικαιοσύνη.

Ἂν καταργηθεῖ ἡ κυβέρνηση καὶ περάσει ὁ κοινωνικὸς πλοῦτος στὴ διάθεση τοῦ λαοῦ, θὰ τερματιστεῖ σύντομα κάθε ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στὰ διάφορα ἔθνη καὶ συνακόλουθα, δὲν θὰ ὑπάρχει πιὰ αἰτία γιὰ πόλεμο. Ἀλλὰ ἂν ὑποθέσουμε ὅτι οἱ ἡγέτες

χωρῶν, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμα χειραφετηθεῖ, μπορεῖ νὰ ἐπιχειροῦσαν νὰ ὑποτάξουν ἕναν ἐλεύθερο λαό, μήπως ὁ τελευταῖος θὰ χρειαζόταν μιὰ κυβέρνηση ποὺ νὰ τὸν κάνει ἱκανὸ νὰ ὑπερασπίσει τὸν ἑαυτό του; Γιὰ νὰ κάνουμε ἕνα πόλεμο χρειαζόμαστε ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν ἀπαραίτητη γεωγραφικὴ καὶ τεχνικὴ γνώση καί, πάνω ἀπ' ὅλα, ἀνθρώπους πρόθυμους νὰ πολεμήσουν. Μιὰ κυβέρνηση δὲν ἔχει τὰ μέσα γιὰ νὰ αὐξήσει τὴν ἱκανότητα τῶν πρώτων ἢ τὴ θέληση ἢ τὸ θάρρος τῶν δεύτερων. Κι ἡ ἱστορικὴ ἐμπειρία μᾶς διδάσκει ὅτι ἕνας λαός, ποὺ ἐπιθυμεῖ πραγματικὰ νὰ ὑπερασπίσει τὴν πατρίδα του, εἶναι ἀνίκητος. Στὴν Ἰταλία ὅλοι ξέρουν πῶς κλονίζονται οἱ θρόνοι κι ἐξαφανίζονται τακτικοὶ μισθοφορικοὶ στρατοί, μπροστὰ στὰ στρατεύματα τῶν ἐθελοντῶν, δηλαδή, σὲ στρατοὺς ποὺ σχηματίστηκαν ἀναρχικά.

Κι ὅσο γιὰ τὴν ἀστυνομία καὶ τὴ δικαιοσύνη, πολλοὶ φαντάζονται πῶς ἂν δὲν ὑπῆρχαν ἡ ἀστυνομία κι οἱ δικαστές, ὁ καθένας θὰ ἦταν ἐλεύθερος νὰ σκοτώνει, νὰ προσβάλει ἢ νὰ πληγώνει τοὺς ἄλλους ὅποτε ἔκανε κέφι, ὅτι οἱ ἀναρχικοί, ἂν εἶναι πιστοὶ στὶς ἀρχές τους, θἄθελαν νὰ γίνεται σεβαστὸ αὐτὸ τὸ περίεργο εἶδος «ἐλευθερίας» ποὺ προσβάλει ἢ καταστρέφει τὴ ζωὴ καὶ τὴν ἐλευθερία ἄλλων. Τέτοιοι ἄνθρωποι πιστεύουν ὅτι ἐμεῖς, ἔχοντας ἀνατρέψει τὴν κυβέρνηση καὶ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, θὰ ἐπιτρέψουμε ὕστερα σταδιακὰ τὴν ἐπανεγκαθίδρυση καὶ τῶν δυό, ὁρμώμενοι ἀπ' τὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν «ἐλευθερία» ἐκείνων ποὺ μπορεῖ νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀνάγκη νὰ ἔχουν μιὰ κυβέρνηση κι ἀτομικὴ ἰδιοκτησία. Ἕνας παράξενος πραγματικὰ τρόπος ἑρμηνείας τῶν ἰδεῶν μας! Στὴν πραγματικότητα μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαντήσει καλύτερα σὲ τέτοιες ἀντιλήψεις μ' ἕνα σήκωμα τῶν ὤμων, παρὰ μὲ τὸ νὰ ὑποστεῖ τὴν ταλαιπωρία νὰ τὶς ἀναιρέσει.

Ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποία ἐπιθυμοῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους, δὲν εἶναι μιὰ ἀπόλυτη, ἀφηρημένη, μεταφυσικὴ ἐλευθερία, ποὺ οὐσιαστικὰ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν καταπίεση τῶν ἀδυνάτων. Ἀλλὰ ἐπιθυμοῦμε μιὰ συγκεκριμένη ἐλευθερία, τὴ δυνατὴ ἐλευθερία, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ συνειδητὴ κοι-

νότητα τῶν συμφερόντων, δηλαδή, τὴν ἐθελοντικὴ ἐλευθερία. Διακηρύσσουμε τὸ σύνθημα: Κάνε ὅ,τι θέλεις καὶ στὰ λόγια αὐτὰ περιέχεται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ τὸ πρόγραμμά μας, γιατί, ὅπως μπορεῖ νὰ γίνει εὔκολα κατανοητό, ὑποστηρίζουμε ὅτι σὲ μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνηση ἢ ἰδιοκτησία, ὁ καθένας θὰ ἐπιθυμεῖ ἐκεῖνο ποὺ πρέπει.

Ἀλλὰ ἂν σὰ συνέπεια μιᾶς ψεύτικης ἐκπαίδευσης, ποὺ παίρνεται στὴ σημερινὴ κοινωνία, ἢ μιᾶς φυσικῆς ἀρρώστειας ἢ ἄλλης αἰτίας, ἕνα ἄτομο μπορεῖ νὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ πληγώσει ἄλλους, νὰ εἴστε βέβαιοι ὅτι θὰ υἱοθετούσαμε ὅλα τὰ μέσα ποὺ διαθέτουμε, γιὰ νὰ τὸ ἐμποδίσουμε. Καθὼς ξέρουμε ὅτι ὁ χαρακτήρας ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὴ συνέπεια τοῦ φυσικοῦ του ὀργανισμοῦ καὶ τῶν κοσμικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιδράσεων ποὺ τὸν περιβάλλουν, δὲ θὰ μπερδέψουμε βέβαια τὸ ἱερὸ δικαίωμα τῆς αὐτοάμυνας μὲ τὸ παράλογα ὑποτιθέμενο δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς τιμωρίας. Ἐπίσης, δὲ θὰ θεωρήσουμε τὸν ἐγκληματία, δηλαδή, τὸν ἄνθρωπο ποὺ κάνει ἀντικοινωνικὲς πράξεις, ὅπως φαίνεται σήμερα ὁ ἐπαναστάτης στὰ μάτια τῶν δικαστῶν. Θὰ τὸν θεωρήσουμε σὰν ἕναν ἄρρωστο ἀδελφὸ ποὺ χρειάζεται θεραπεία. Ἑπομένως δὲ θὰ ἐνεργήσουμε ἀπέναντί του μὲ μίσος, ὅταν τὸν ἀπωθήσουμε, ἀλλὰ θὰ περιοριστοῦμε ἀποκλειστικὰ στὴν αὐτοπροστασία. Δὲ θὰ ἐπιδιώξουμε νὰ ἐκδικηθοῦμε, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ σώσουμε τὸν ἄτυχο ἄνθρωπο μὲ ὅ,τι μέσο προτείνει ἡ ἐπιστήμη. Θεωρητικὰ οἱ Ἀναρχικοὶ μπορεῖ νὰ λοξοδρομήσουν σὰν τοὺς ἄλλους, χάνοντας τὴν αἴσθηση τῆς πραγματικότητας, παρακινούμενοι ἀπὸ μιὰ εἰκονικὴ λογική· ἀλλὰ εἶναι ἐντελῶς βέβαιο πὼς οἱ χειραφετημένοι ἄνθρωποι δὲν θ' ἀφήσουν τὴν ἀκριβοπληρωμένη ἐλευθερία κι εὐημερία τους νὰ δεχθοῦν ἐπιθέσεις ἀτιμώρητα. Ἂν ξεπρόβαλε ἡ ἀνάγκη, θὰ φρόντιζαν γιὰ τὴ δική τους ἄμυνα ἐνάντια στὶς ἀντικοινωνικὲς τάσεις τῶν λίγων. Ἀλλὰ πῶς προστατεύουν τὴν κοινωνία ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν σὰν ἐπάγγελμα τὴ θέσπιση τῶν νόμων; Ἢ ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι ποὺ ζοῦνε ἀναζητώντας κι ἐπινοώντας νέες παραβιάσεις τῶν νόμων; Ἀκόμα καὶ τώρα, ποὺ οἱ λαϊκὲς μάζες

δὲν ἐγκρίνουν πραγματικὰ τίποτα ποὺ τὸ νομίζουν βλαβερό, βρίσκουν πάντα ἕνα τρόπο νὰ τὸ ἐμποδίσουν πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικὰ ἀπ' ὅλους τοὺς ἐπαγγελματίες νομοθέτες, χωροφύλακες ἢ δικαστές. Στὴ διάρκεια ἐξεγέρσεων οἱ ἄνθρωποι, ἂν καὶ πολὺ λαθεμένα, ἔχουν ἐπιβάλει τὸ σεβασμὸ γιὰ τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κι ἔχουν ἐξασφαλίσει αὐτὸ τὸ σεβασμὸ πολὺ πιὸ ἀποτελεσματικὰ ἀπ' ὅ,τι θὰ μποροῦσε νὰ τὸ κάνει ἕνας στρατὸς χωροφυλάκων.

Τὰ ἔθιμα ἀκολουθοῦν πάντα τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ αἰσθήματα τῆς πλειοψηφίας κι ὅσο πιὸ σεβαστὰ εἶναι πάντα, τόσο λιγότερο ὑπόκεινται στὴν ἐπικύρωση τοῦ νόμου. Αὐτὸ συμβαίνει γιατὶ ὁ καθένας βλέπει καὶ καταλαβαίνει τὴν ὠφελιμότητά τους κι ἐπειδὴ τὰ ἐνδιαφερόμενα μέρη, ποὺ δὲν αὐταπατῶνται μὲ τὴν ἰδέα ὅτι ἡ κυβέρνηση θὰ τὰ προστατέψει, ἐνδιαφέρονται νὰ δοῦν τὸ ἔθιμο νὰ γίνεται σεβαστό. Ἡ οἰκονομικὴ χρήση τοῦ νεροῦ ἔχει πολὺ μεγάλη σημασία γιὰ ἕνα καραβάνι ποὺ διασχίζει τὶς ἐρήμους τῆς Ἀφρικῆς. Κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες τὸ νερὸ εἶναι ἕνα ἱερὸ πράγμα καὶ κανένας ἄνθρωπος δὲν ὀνειρεύεται νὰ τὸ χάσει. Οἱ συνωμότες εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνεργοῦν μυστικά, ἔτσι ἡ μυστικότητα διατηρεῖται ἀνάμεσά τους κι ἡ μομφὴ βαρύνει ὁποιον τὴν παραβιάζει. Τὰ χρέη ἀπ' τὰ τυχερὰ παιχνίδια δὲν κατοχυρώνονται ἀπ' τὸ νόμο, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν παικτῶν θεωρεῖται ἀνέντιμο νὰ μὴν πληρώνονται κι ὁ παραβάτης αἰσθάνεται μειωμένος ἐπειδὴ δὲν ἐκπλήρωσε τὶς ὑποχρεώσεις του.

Μήπως ὀφείλεται στὴν ἀστυνομία τὸ ὅτι δὲ δολοφονοῦνται περισσότεροι ἄνθρωποι; Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ δὲ βλέπει ποτὲ τὴν ἀστυνομία παρὰ σὲ μικρὰ χρονικὰ διαστήματα. Ἑκατομμύρια ἄνθρωποι πηγαίνουν στὰ βουνὰ καὶ διασχίζουν τὴ χώρα, μακριὰ ἀπ' τὸ προστατευτικὸ μάτι τῆς ἐξουσίας, ὅπου μπορεῖ νὰ δεχθοῦν ἐπίθεση δίχως οἱ ἐπιτιθέμενοι νὰ ἔχουν τὸν παραμικρὸ φόβο ὅτι θὰ ἐντοπιστοῦν τὰ ἴχνη τους, ἀλλὰ δὲ διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο ἀπ' ὅ,τι ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦνε στὰ πιὸ καλοφυλαγμένα μέρη. Οἱ στατιστικὲς δείχνουν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκλημάτων αὐξάνεται σὲ ἀναλογία μὲ τὴν αὔξηση τῶν καταπιε-

στικῶν μέτρων, ἐνῶ ποικίλει σύμφωνα μὲ τὶς διακυμάνσεις τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν καὶ τὴν κατάσταση τῆς κοινῆς γνώμης.

Ὅμως οἱ προληπτικοὶ νόμοι, ἀφοροῦν μόνο τὶς ἀσυνήθιστες, ἐξαιρετικὲς πράξεις. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ κυλάει πέρα ἀπ' τὰ ὅρια τοῦ ποινικοῦ κώδικα καὶ ρυθμίζεται σχεδὸν ἀσυνείδητα μὲ τὴ σιωπηρὴ καὶ ἐθελοντικὴ συγκατάθεση ὅλων, διὰ μέσου ἑνὸς ἀριθμοῦ συνηθειῶν κι ἐθίμων, ποὺ εἶναι πολὺ πιὸ σημαντικὰ γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἀπ' ὅ,τι οἱ ὑπαγορεύσεις τοῦ νόμου. Καὶ παρατηροῦνται ἐπίσης πολὺ καλύτερα, παρόλο ποὺ ἀπογυμνώνονται ὁλότελα ἀπὸ ὁποιαδήποτε ἐπικύρωση πέραν ἀπ' τὴ φυσικὴ ἀπέχθεια ποὺ συγκεντρώνεται σ' ἐκείνους ποὺ τὰ παραβιάζουν καὶ αὐτὴ τὴ βλάβη ποὺ φέρνει μαζί της αὐτὴ ἡ ἀπέχθεια.

Ὅταν προκύπτει μιὰ διαφωνία, ἡ ἐθελοντικὰ ἀποδεκτὴ διαιτησία ἢ ἡ πίεση τῆς κοινῆς γνώμης, δὲν εἶναι πολὺ πιὸ πιθανὸ ὅτι θὰ ἐπέφεραν μιὰ δίκαιη ρύθμιση τῶν δυσκολιῶν, ἀπ' ὅτι ἕνας ἀνεύθυνος δικαστής, ποὺ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κρίνει τὸν καθένα ἢ ὁτιδήποτε καὶ ποὺ εἶναι ἀναγκαστικὰ ἀνίκανος κι ἐπομένως ἄδικος;

Ὅπως κάθε μορφὴ κυβέρνησης δὲ χρησιμεύει παρὰ μόνο γιὰ νὰ προστατεύει τὶς προνομιοῦχες τάξεις, ἔτσι κι ἡ ἀστυνομία κι οἱ δικαστὲς ἀποβλέπουν μόνο στὸ νὰ καταστείλουν αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα, ποὺ συχνὰ δὲ θεωροῦνται ἐγκλήματα ἀπ' τὶς μάζες, τὰ ὁποῖα παραβιάζουν τὸ προνόμιο τῶν κανόνων ἢ τῶν ἰδιοκτητῶν. Γιὰ τὴν πραγματικὴ ὑπεράσπιση τῆς κοινωνίας, τὴν ὑπεράσπιση τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐημερίας ὅλων, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει τίποτα πιὸ ὀλέθριο ἀπ' ὅ,τι ἡ διαμόρφωση αὐτῆς τῆς τάξης τῶν ἐκτελεστικῶν ὀργάνων, ποὺ ὑπάρχουν μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ὑπερασπίζουν ὅλους κι ἐπομένως θεωροῦν ἀπὸ συνήθεια τὸν κάθε ἄνθρωπο σὰ κυνηγετικὸ θήραμα, χτυπώντας συχνὰ μὲ διαταγὴ ἑνὸς ἀνώτερου ἀξιωματούχου, δίχως νὰ ξέρουν ἀκόμα κι οἱ ἴδιοι τὸ γιατί, σὰν πληρωμένοι δολοφόνοι καὶ μισθοφόροι.

Ὅλα ὅσα εἴπατε μπορεῖ νά 'ναι ἀληθινά, λένε μερικοί· ἡ Ἀναρχία μπορεῖ νά 'ναι ἡ τέλεια μορφὴ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ

ἐμεῖς δὲ θέλουμε νὰ βαδίζουμε στὸ σκοτάδι. Ἑπομένως, πέστε μας πῶς θὰ ὀργανωθεῖ ἡ κοινωνία σας. Ὕστερα ἀκολουθεῖ μιὰ μεγάλη σειρὰ ἐρωτήσεων, ποὺ θὰ ἦταν πολὺ ἐνδιαφέρουσα, ἂν δουλειά μας ἦταν ἡ μελέτη τῶν προβλημάτων ποὺ μπορεῖ νὰ ξεπρόβαλαν σὲ μιὰ χειραφετημένη κοινωνία, ἀλλὰ στὰ ὁποῖα εἶναι ἀνώφελο καὶ παράλογο νὰ φανταστοῦμε ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ προσφέρουμε τώρα μιὰ συγκεκριμένη λύση. Σύμφωνα μὲ ποιά μέθοδο θὰ διδάσκονται τὰ παιδιά, πῶς θὰ ὀργανωθεῖ ἡ παραγωγὴ κι ἡ διανομή; Θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ὑπάρχουν μεγάλες πόλεις ἢ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐξαπλωθοῦν ἐξίσου πάνω σ' ὁλόκληρη τὴν ἐπιφάνεια τοῦ πλανήτη; Θὰ μποροῦν οἱ κάτοικοι τῆς Σιβηρίας, νὰ περάσουν τὸ χειμώνα στὴ Νίκαια; Θὰ μπορεῖ ὁ καθένας νὰ τρώει πέρδικες καὶ νὰ πίνει σαμπάνια; Ποιοὶ θὰ εἶναι ἐργάτες ὀρυχείων καὶ ναυτικοί; Ποιὸς θὰ καθαρίζει τοὺς ὑπονόμους; Οἱ φτωχοὶ θὰ νοσηλεύονται στὸ σπίτι ἢ σὲ νοσοκομεῖα; Ποιὸς θὰ ρυθμίζει τὰ δρομολόγια τῶν τραίνων; Τί θὰ συμβεῖ ἂν ὁ ὁδηγὸς ἀρρωστήσει ἐνῶ τὸ τραῖνο ἀκολουθεῖ τὴν πορεία του; Καὶ πάει λέγοντας, δίχως τέλος, λὲς καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ προφητεύσουμε ὅλη τὴ γνώση κι ἐμπειρία τοῦ μελλοντικοῦ χρόνου ἢ θὰ μπορούσαμε, στ' ὄνομα τῆς Ἀναρχίας, νὰ προδιαγράψουμε γιὰ τὸ μελλοντικὸ ἄνθρωπο τί ὥρα θὰ πηγαίνει νὰ κοιμηθεῖ καὶ ποιά μέρα θὰ κόβει τὰ νύχια του!

Πραγματικά, ἂν οἱ ἀναγνῶστες μας περιμένουν ἀπὸ μᾶς μιὰν ἀπάντηση σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἢ ἀκόμα σ' ἐκεῖνα ἀπ' αὐτὰ ποὺ εἶναι πραγματικὰ σοβαρὰ καὶ σημαντικά, ποὺ δὲν μπορεῖ νά 'ναι τίποτα παραπάνω ἀπ' τὴ δική μας προσωπικὴ γνώμη αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς στιγμῆς, θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ἀποτύχει οἰκτρὰ στὶς προσπάθειές μας νὰ ἐξηγήσουμε τὴν Ἀναρχία.

Δὲν εἴμαστε προφῆτες περισσότερο ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι κι ἂν προσποιούμαστε ὅτι προσφέρουμε μιὰν ἐπίσημη λύση σ' ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ θὰ ἐμφανιστοῦν στὴ ζωὴ τῆς μελλοντικῆς κοινωνίας, θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε ὄντως μιὰ περίεργη ἰδέα γιὰ τὴν κατάργηση τῆς κυβέρνησης. Θὰ περιγράφαμε τότε μιὰ κυβέρνηση, ποὺ θὰ ὑπαγόρευε, σὰν τὸν κλῆρο, ἕναν καθολικὸ κώδικα

γιὰ τὴ σημερινὴ καὶ γιὰ τὴ μελλοντικὴ περίοδο. Βλέποντας ὅτι δὲν ἔχουμε οὔτε ἀστυνομία οὔτε φυλακὲς γιὰ νὰ ἐπιβάλουμε τὸ δόγμα μας, ἡ ἀνθρωπότητα μπορεῖ νὰ γέλαγε ἀτιμώρητα μὲ μᾶς καὶ μὲ τὶς προθέσεις μας.΄

Μολοντοῦτο, ἐξετάζουμε σοβαρὰ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ποὺ ὑποβάλονται τώρα, μὲ βάση τὸ ἐπιστημονικό τους ἐνδιαφέρον κι ἐπειδὴ ἐλπίζουμε νὰ δοῦμε τὴν Ἀναρχία νὰ ὑλοποιεῖται, ἐπιθυμοῦμε νὰ βοηθήσουμε στὴν ὀργάνωση τῆς νέας κοινωνίας. Ἔχουμε ἑπομένως τὶς δικές μας ἰδέες πάνω σ' αὐτὰ τὰ θέματα, ἰδέες ποὺ κατὰ τὴ γνώμη μας εἶναι πιθανὸν νὰ εἶναι μόνιμες ἢ προσωρινές, σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίστοιχη περίπτωση. Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι σκεπτόμαστε σήμερα μ' ἕναν ὁρισμένο τρόπο πάνω σ' ἕνα δοσμένο ζήτημα, δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι ἡ γνώμη μας θὰ εἶναι ἡ ἴδια καὶ στὸ μέλλον. Ποιὸς μπορεῖ νὰ προβλέψει τὶς δραστηριότητες ποὺ μπορεῖ ν' ἀναπτυχθοῦν μέσα στοὺς κόλπους τῆς ἀνθρωπότητας, ὅταν χειραφετηθεῖ ἀπ' τὴ μιζέρια καὶ τὴν καταπίεση, ὅταν ἔχουν ὅλοι τὰ μέσα διαφώτισης κι αὐτοανάπτυξης, ὅταν ὁ ἀνταγωνισμὸς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὸ μίσος καὶ τὴν ἔχθρα ποὺ τρέφει, δὲν ἀποτελεῖ πιὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ζωῆς; Ποιὸς μπορεῖ νὰ προβλέψει τὴν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης, τοὺς νέους παραγωγικοὺς πόρους, τὰ νέα μέσα ἐπικοινωνίας κλπ.;

Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο εἶναι νὰ συγκροτηθεῖ μιὰ κοινωνία στὴν ὁποία νὰ εἶναι ἀδύνατη ἡ ἐκμετάλλευση κι ἡ κυριαρχία ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο. Ποὺ ἡ κοινωνία, μὲ ἄλλα λόγια, νὰ εἶναι τέτοια ὥστε τὰ μέσα ἐπιβίωσης κι ἀνάπτυξης τῆς ἐργασίας νὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἐλεύθερα κι ἀνοιχτὰ σὲ ὅλους κι ὅλοι νὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ συνεργαστοῦν, σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιθυμίες τους καὶ τὴ γνώση τους, στὴν ὀργάνωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθῆκες ὅλα θὰ γίνονται ἀναγκαστικὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες ὅλων, σύμφωνα μὲ τὴ γνώση καὶ τὶς δυνατότητες τῆς στιγμῆς καὶ θὰ βελτιώνονται μὲ τὴν αὔξηση τῆς γνώσης καὶ τῆς δύναμης.

Στὴν πραγματικότητα, ἕνα πρόγραμμα ποὺ θὰ ἄγγιζε τὴ βάση τῆς κοινωνικῆς σύνθεσης δὲ θὰ μποροῦσε, στὸ κάτω - κάτω, νὰ κάνει περισσότερα ἀπ' τὸ νὰ ὑποδείξει μιὰ μέθοδο. Κι ἡ μέθοδος, περισσότερο ἀπ' ὁτιδήποτε ἄλλο, καθορίζει κινήματα καὶ ἀποφασίζει γιὰ τὴ σημασία τους στὴν ἱστορία. Ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴ μέθοδο, ὅλοι λένε ὅτι ἐπιθυμοῦν τὸ καλὸ τῆς ἀνθρωπότητας καὶ πολὺ τὸ ἐπιθυμοῦν πραγματικά. Καθὼς ἐξαφανίζονται κινήματα, κάθε ὀργανωμένη δράση κατευθύνεται σ' ἕνα συγκεκριμένο σκοπὸ κι ἐξαφανίζεται παρόμοια. Εἶναι ἑπομένως ἀπαραίτητο νὰ ἐξετάσουμε τὴν Ἀναρχία, πάνω ἀπ' ὅλα, σὰ μιὰ μέθοδο.

Ὑπάρχουν δυὸ μέθοδοι μὲ τὶς ὁποῖες, τὰ διάφορα κόμματα ποὺ ἀντιτίθενται στὸν Ἀναρχισμό, περιμένουν, ἢ λένε ὅτι περιμένουν, νὰ ὑλοποιήσουν τὸ μεγαλύτερο καλὸ ὅλων. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἐξουσιαστικὲς ἢ Κρατικοσοσιαλιστικὲς κι οἱ ἀτομικιστικὲς μέθοδοι. Ἡ πρώτη ἐμπιστεύεται τὴ διεύθυνση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς σὲ λίγους καὶ θὰ κατέληγε στὴν ἐκμετάλλευση καὶ καταπίεση τῶν μαζῶν ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λίγους. Ἡ δεύτερη μέθοδος βασίζεται στὴν ἐλεύθερη πρωτοβουλία τῶν ἀτόμων καὶ διακηρύσσει, ἂν ὄχι τὴν κατάργηση, τὸν περιορισμὸ τῆς κυβέρνησης. Καθὼς ὅμως, σέβεται τὴν ἀτομικὴ ἰδιοκτησία καὶ στηρίζεται στὴν ἀρχὴ τοῦ καθένα γιὰ τὸν ἑαυτό του κι ἑπομένως στὸν ἀνταγωνισμό, ἡ ἐλευθερία της δὲν εἶναι παρὰ μόνο ἡ ἐλευθερία τῶν ἰσχυρῶν, ἡ ἄδεια ἐκείνων ποὺ ἔχουν νὰ καταπιέζουν καὶ νὰ ἐκμεταλλεύονται τοὺς ἀδύναμους ποὺ δὲν ἔχουν τίποτα. Ἀπέχοντας πολὺ ἀπ' τὸ νὰ γεννάει ἁρμονία, θὰ ἔτεινε πάντα νὰ μεγαλώνει τὴν ἀπόσταση ἀνάμεσα στοὺς πλούσιους καὶ τοὺς φτωχοὺς καὶ θὰ κατέληγε ἐπίσης, διαμέσου τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τῆς κυριαρχίας, στὴν ἐξουσία. Αὐτὴ ἡ δεύτερη μέθοδος, ὁ Ἀτομικισμός, εἶναι θεωρητικὰ ἕνα εἶδος Ἀναρχίας δίχως συνεργασία. Ἑπομένως δὲν εἶναι καλύτερη ἀπὸ ἕνα ψέμα, γιατὶ ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι δυνατὴ δίχως ἰσότητα κι ἡ ἀληθινὴ Ἀναρχία δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει δίχως Ἀλληλεγγύη, δίχως συνεργασία. Ἡ κριτικὴ ποὺ ἐξαπολύουν οἱ Ἀτομικιστὲς ἐνάντια στὴν κυβέρνηση εἶναι ἁπλῶς ἡ ἐπιθυμία νὰ

τὴν ἀπογυμνώσουν ἀπὸ ὁρισμένες λειτουργίες, νὰ τὶς δώσουν οὐσιαστικὰ στὸν καπιταλιστή. Ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιτεθεῖ σ' ἐκεῖνες τὶς καταπιεστικὲς λειτουργίες ποὺ ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῆς κυβέρνησης, γιατὶ δίχως μιὰ ἔνοπλη δύναμη δὲν μπορεῖ νὰ στηριχθεῖ τὸ ἰδιοκτητικὸ σύστημα. Ἐπιπλέον, στὸν Ἀτομικισμό, ἡ καταπιεστικὴ δύναμη τῆς κυβέρνησης πρέπει πάντα νὰ μεγαλώνει σὲ ἀναλογία μὲ τὴν αὔξηση, διαμέσου τοῦ ἐλεύθερου ἀνταγωνισμοῦ, τῆς ἀνάγκης, τῆς ἀνισότητας καὶ τῆς δυσαρμονίας.

Οἱ Ἀναρχικοὶ παρουσιάζουν μιὰ νέα μέθοδο, τὴν ἐλεύθερη πρωτοβουλία καὶ τὴν ἐλεύθερη συμφωνία ὅλων. Ἔτσι, μετὰ τὴν ἐπαναστατικὴ κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, θὰ ἔχουν ὅλοι ἴσα δικαιώματα στὴ διανομὴ τοῦ κοινωνικοῦ πλούτου.

Αὐτὴ ἡ μέθοδος, μὴ δεχομένη τὴν ἐπανακαθιέρωση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας, πρέπει νὰ ὁδηγήσει, διαμέσου τῆς ἐλεύθερης ἕνωσης, στὸν πλήρη θρίαμβο τῶν ἀρχῶν τῆς ἀλληλεγγύης.

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα ποὺ προβλήθηκαν γιὰ νὰ πολεμήσουν τὴν Ἀναρχικὴ Ἰδέα· εἶναι ἀντίθετα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς Ἀναρχίας, γιατὶ αὐτὴ ἀπὸ μόνη της δείχνει τὸ δρόμο μὲ τὸν ὁποῖο μποροῦν νὰ βρεθοῦν καλύτερα, διαμέσου τῆς ἐμπειρίας, ἐκεῖνες οἱ λύσεις ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὶς ἐπιταγὲς τῆς ἐπιστήμης καὶ στὶς ἀνάγκες κι ἐπιθυμίες ὅλων.

Πῶς θὰ ἐκπαιδεύονται τὰ παιδιά; Δὲν ξέρουμε. Τί γίνεται τότε; Οἱ γονεῖς, οἱ δάσκαλοι κι ὅλοι ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πρόοδο τῆς νέας γενιᾶς, θὰ συγκεντρωθοῦν, θὰ συζητήσουν, θὰ συμφωνήσουν καὶ θὰ διαφωνήσουν κι ὕστερα θὰ χωριστοῦν σύμφωνα μὲ τὶς διάφορες γνῶμες τους, ἐφαρμόζοντας τὶς μεθόδους ποὺ ὑποστηρίζουν ἀντίστοιχα σὰν καλύτερες. Ἐκείνη ἡ μέθοδος ποὺ, ὅταν δοκιμάζεται, παράγει τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα, θὰ θριαμβεύσει τελικά.

Καὶ τὸ ἴδιο ἰσχύει γιὰ ὅλα τὰ προβλήματα ποὺ μπορεῖ νὰ προκύψουν.

Σύμφωνα μὲ ὅσα ἔχουμε πεῖ, εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ Ἀναρχία, ὅπως τὴν ἐννοοῦν οἱ Ἀναρχικοὶ κι ὅπως μόνο μπορεῖ νὰ γίνει κα-

τανοητή, βασίζεται στὸ Σοσιαλισμό. Ἐπιπλέον, ὅταν πρόκειται γιὰ κείνη τὴ σχολὴ τῶν Σοσιαλιστῶν ποὺ διαιροῦν τεχνητὰ τὴ φυσικὴ ἑνότητα τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, ἐξετάζοντας μόνο μερικὰ μεμονωμένα σημεῖα κι ὅταν πρόκειται ἐπίσης γιὰ ἀοριστολογίες μὲ τὶς ὁποῖες προσπαθοῦν νὰ ἐμποδίσουν τὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση, θὰ πρέπει νὰ ποῦμε ξεκάθαρα ὅτι ἡ Ἀναρχία εἶναι συνώνυμη μὲ τὸ Σοσιαλισμό, γιατὶ κι οἱ δυὸ συμβολίζουν τὴν κατάργηση τῆς ἐκμετάλλευσης καὶ τῆς κυριαρχίας ἀνθρώπου πάνω σὲ ἄνθρωπο, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ ἂν αὐτὲς διατηροῦνται μὲ τὴ βία τῶν ὅπλων ἢ μὲ τὴ μονοπώληση τῶν μέσων ἐπιβίωσης.

Ἡ Ἀναρχία, ὅπως κι ὁ Σοσιαλισμός, ἔχει σὰ βάση της καὶ ἀφετηρία τὴν ΙΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ. Σκοπός της εἶναι ἡ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ καὶ μέθοδός της ἡ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ. Δὲν εἶναι τέλεια, οὔτε ἀποτελεῖ τὸ ἀπόλυτο ἰδανικό, πού, σὰν τὸν ὁρίζοντα, ἀπομακρύνεται καθὼς προχωροῦμε πρὸς αὐτό. Ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὸν ἀνοιχτὸ δρόμο σὲ κάθε πρόοδο καὶ σὲ κάθε βελτίωση ποὺ γίνεται γιὰ χάρη ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας.

Ὑπάρχουν ἐξουσιαστὲς ποὺ δέχονται ὅτι ἡ Ἀναρχία ἀποτελεῖ τὸν τρόπο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ποὺ ἀνοίγει ἀπὸ μόνος του τὸ δρόμο γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ μεγαλύτερου δυνατοῦ καλοῦ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, γιατὶ αὐτὴ καὶ μόνο μπορεῖ νὰ καταργήσει κάθε τάξη ποὺ ἐνδιαφέρεται νὰ κρατήσει τὶς μάζες καταπιεζόμενες κι ἐξαθλιωμένες. Δέχονται ἐπίσης ὅτι ἡ Ἀναρχία εἶναι δυνατή, γιατὶ δὲν κάνει τίποτα περισσότερο ἀπ' τὸ νὰ ἀπαλλάξει τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ ἕνα ἐμπόδιο — τὴν κυβέρνηση — ἐνάντια στὸ ὁποῖο ὑποχρεώθηκε πάντα νὰ πολεμάει στὴν ὀδυνηρὴ πορεία της ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πρόοδο. Μολοντοῦτο, αὐτοὶ οἱ ἐξουσιαστές, ἐνισχυμένοι ἀπὸ πολλοὺς θεωρητικὰ θερμοὺς ἐραστὲς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀποσύρονται στὰ τελευταῖα ὀχυρά τους, γιατὶ φοβοῦνται τὴν ἐλευθερία καὶ δὲν μποροῦν νὰ πειστοῦν ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα θὰ μποροῦσε νὰ ζήσει καὶ νὰ εὐημερήσει δίχως δασκάλους καὶ παπάδες· ἀκόμα, πιεζόμενοι σκληρὰ ἀπ' τὴν ἀλήθεια, ζητᾶνε ἱκετευτικὰ τὴν ἀναστολὴ τῆς βασιλείας τῆς ἐλευ-

θερίας γιὰ ἕνα διάστημα, στὴν πραγματικότητα ὅσο πιὸ πολὺ γίνεται.

Μιὰ κοινωνία δίχως κυβέρνηση, ποὺ θὰ λειτουργοῦσε μὲ τὴν ἐλεύθερη, ἐθελοντικὴ συνεργασία, ἐμπιστευόμενη ἀπόλυτα τὴν αὐθόρμητη δράση τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ βασισμένη πλήρως στὴν ἀλληλεγγύη καὶ τὴ συμπάθεια, εἶναι βέβαια, λένε, ἕνα πολὺ ὡραῖο ἰδανικό, ἀλλά, ὅπως ὅλα τὰ ἰδανικά, εἶναι ἕνα κάστρο στὰ σύννεφα. Βρισκόμαστε σὲ μιὰ ἀνθρώπινη κοινωνία, ποὺ ἦταν πάντα χωρισμένη σὲ καταπιεστὲς καὶ καταπιεζόμενους κι ἂν οἱ πρῶτοι κατέχονται ἀπ' τὸ πνεῦμα τῆς κυριαρχίας κι ἔχουν ὅλα τὰ κακὰ τῶν τυράννων, οἱ τελευταῖοι διαφθείρονται ἀπ' τὴ δουλικότητα κι ἔχουν ἐκεῖνα τὰ ἀκόμα χειρότερα κακά, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ προϊὸν τῆς ὑποδούλωσης. Τὸ αἴσθημα ἀλληλεγγύης ἀπέχει πολὺ ἀπ' τὸ νὰ κυριαρχεῖ σήμερα πάνω στὸν ἄνθρωπο κι ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ διάφορες τάξεις τῶν ἀνθρώπων γίνονται ὁλοένα καὶ πιὸ ὁμόθυμες μεταξύ τους, παραμένει μολοντοῦτο ἀληθινὸ τὸ ὅτι ἐκεῖνο ποὺ εἶναι πιὸ φανερὸ καὶ ποὺ ἐντυπωσιάζει περισσότερο στὸ σημερινὸ ἀνθρώπινο χαρακτήρα, εἶναι ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἐπιβίωση. Εἶναι γεγονὸς τὸ ὅτι ὁ καθένας πολεμάει καθημερινὰ μὲ τοὺς ἄλλους κι ὁ ἀνταγωνισμὸς πιέζει ὅλους, ἐργαζόμενους κι ἀφεντικά, κάνοντας κάθε ἄνθρωπο νὰ γίνει σὰν ἕνας λύκος ἀπέναντι σ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Πῶς μποροῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι νὰ μεταμορφωθοῦν σὲ μιὰ στιγμή, ἀφοῦ ἔχουν ἐκπαιδευτεῖ σὲ μιὰ κοινωνία ποὺ βασίζεται στὸν ἀνταγωνισμὸ τόσο ἀνάμεσα στὰ ἄτομα ὅσο κι ἀνάμεσα στὶς τάξεις καὶ νὰ γίνουν ἱκανοὶ νὰ ζήσουν σὲ μιὰ κοινωνία στὴν ὁποία ὁ καθένας θὰ κάνει ὅ,τι θέλει κι ὅπως θάπρεπε νὰ κάνει, δίχως ἐξωτερικὸ ἐξαναγκασμό, φροντίζοντας γιὰ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων παρακινούμενοι ἁπλῶς ἀπ' τὴν ἴδια τους τὴ φύση; Καὶ μὲ ποιά καρδιὰ ἢ μὲ ποιά λογικὴ μπορεῖς νὰ ἐμπιστευτεῖς μιὰ ἐπανάσταση ἀπ' τὴ μεριὰ μιᾶς ἀδαοῦς, ἀπείθαρχης μάζας, ἐξασθενημένης ἀπ' τὴν ἐξαθλίωση, ἀποβλακωμένης ἀπ' τὴν παπαδοκρατία, ποὺ εἶναι σήμερα τυφλὰ αἱμοδιψὴς κι αὔριο θὰ ἀφεθεῖ νὰ ἐξαπατηθεῖ ἀπὸ ὁποιοδήποτε ἀ-

ἀπατεώνα πού θὰ τολμήσει ν' ἀποκαλέσει τὸν ἑαυτό του ἀφεντικό τους; Δὲ θὰ ἦταν πιὸ φρόνιμο νὰ προχωρήσουμε σταδιακὰ πρὸς τὸ Ἀναρχικὸ ἰδανικό, περνώντας ἀπὸ ἀβασίλευτα, δημοκρατικὰ καὶ σοσιαλιστικὰ στάδια; Δὲ θὰ ἦταν ἀπαραίτητη μιὰ ἐκπαιδευτικὴ κυβέρνηση, ἀποτελούμενη ἀπ' τὴν ἀφρόκρεμα τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ προετοιμάσει τὶς ἐπερχόμενες γενιὲς γιὰ τὸ μελλοντικό τους πεπρωμένο;

Αὐτὲς οἱ ἀντιρρήσεις, ἐπίσης, δὲ θὰ φαίνονταν βάσιμες, ἂν ἔχουμε καταφέρει νὰ κάνουμε τοὺς ἀναγνῶστες μας νὰ καταλάβουν ὅτι ἔχουμε ἤδη πεῖ καὶ νὰ τοὺς πείσουμε γι' αὐτό. Ἀλλὰ ὅπως καὶ νά 'χει τὸ πράγμα, ἀκόμα κι ἂν ἀντιμετωπίζουμε τὸν κίνδυνο τῆς ἐπανάληψης, μπορεῖ νὰ εἶναι καλύτερα νὰ τοὺς προσφέρουμε μιὰν ἀπάντηση.

Βρισκόμαστε συνεχῶς ἀντιμέτωποι μὲ τὴ λαθεμένη ἀντίληψη ὅτι ἡ κυβέρνηση ἀποτελεῖ καθεαυτὴ μιὰ νέα δύναμη, ποὺ πηγάζει ἄγνωστο ἀπὸ ποῦ καὶ ποὺ προσθέτει κάτι στὸ μέγεθος τῆς δύναμης καὶ τῆς ἱκανότητας ἐκείνων ἀπ' τοὺς ὁποίους ἀποτελεῖται κι ἐκείνων ποὺ τὴν ὑπακούουν. Ἐνῶ, ἀντίθετα, ὅλη ἡ δραστηριότητα γίνεται ἀπ' τὰ ξεχωριστὰ ἄτομα. Ἡ κυβέρνηση, σὰν κυβέρνηση, δὲν προσθέτει τίποτα, ἂν ἐξαιρέσουμε τὴν τάση νὰ μονοπωλεῖ γιὰ λογαριασμὸ ὁρισμένων κομμάτων ἢ τάξεων καὶ νὰ καταπνίγει κάθε πρωτοβουλία πέρα ἀπ' τὸν περίγυρό της.

Τὸ νὰ καταργήσουμε τὴν ἐξουσία ἢ κυβέρνηση δὲν σημαίνει νὰ καταστρέψουμε τὶς ἀτομικὲς ἢ συλλογικὲς δυνάμεις ποὺ λειτουργοῦν στὴν κοινωνία ἢ τὴν ἐπίδραση ποὺ ἀσκοῦν οἱ ἄνθρωποι ὁ ἕνας πάνω στὸν ἄλλο. Αὐτὸ θὰ σήμαινε τὸν ὑποβιβασμὸ τῆς ἀνθρωπότητας σ' ἕνα σύνολο ἀδρανῶν καὶ ἀπομονωμένων ἀτόμων, μιὰ ἀδυνατότητα πού, ἂν μποροῦσε νὰ ὑλοποιηθεῖ, θ' ἀποτελοῦσε τὴν καταστροφὴ ὁποιασδήποτε κοινωνίας, τὴ χαριστικὴ βολὴ στὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ κατάργηση τῆς ἐξουσίας σημαίνει τὴν κατάργηση τοῦ μονοπώλιου τῆς δύναμης καὶ τῆς ἐπιρροῆς. Σημαίνει τὴν κατάργηση αὐτῆς τῆς κατάστασης τῶν πραγμάτων μὲ τὴν ὁποία ἡ κοινωνικὴ δύναμη, δηλαδή, ἡ συλλογικὴ δύναμη ὅλων σὲ

μιὰ κοινωνία, γίνεται τὸ ὄργανο τῆς σκέψης, τῆς θέλησης καὶ τῶν συμφερόντων ἑνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ ἀτόμων. Αὐτά, διαμέσου τῆς συλλογικῆς δύναμης, καταπνίγουν τὴν ἐλευθερία ὁποιουδήποτε ἄλλου γιὰ χάρη τῶν δικῶν τους ἰδεῶν. Μὲ ἄλλα λόγια, αὐτὸ σημαίνει τὴν καταστροφὴ ἑνὸς τρόπου ὀργάνωσης μὲ τὴν ὁποία ἀξιοποιεῖται τὸ μέλλον, μεταξὺ μιᾶς ἐπανάστασης καὶ μιᾶς ἄλλης, γιὰ χάρη ἐκείνων ποὺ ἦταν οἱ νικητὲς τῆς στιγμῆς.

Ὁ Μιχαὴλ Μπακούνιν, σ' ἕνα ἄρθρο του ποὺ δημοσιεύτηκε στὰ 1872, ὑποστηρίζει ὅτι τὰ μεγάλα μέσα δράσης τῆς Διεθνοῦς ἦταν ἡ διάδοση τῶν ἰδεῶν της κι ἡ ὀργάνωση τῆς αὐθόρμητης δράσης τῶν μελῶν της σὲ σχέση μὲ τὶς μάζες. Ὕστερα προσθέτει:

«Σ' ὁποιονδήποτε θὰ μποροῦσε νὰ προφασιστεῖ ὅτι μιὰ δράση ὀργανωμένη ἔτσι θ' ἀποτελοῦσε μιὰ παραβίαση τῆς ἐλευθερίας τῶν μαζῶν, ἢ μιὰν ἀπόπειρα δημιουργίας μιᾶς νέας αὐταρχικῆς ἐξουσίας, θ' ἀπαντούσαμε ὅτι εἶναι ἕνας σοφιστὴς κι ἕνας ἠλίθιος. Τὰ ἴδια καὶ χειρότερα ἰσχύουν γιὰ κείνους ποὺ ἀγνοοῦν τὸ φυσικό, κοινωνικὸ νόμο τῆς ἀνθρώπινης ἀλληλεγγύης, σὲ τέτοιο βαθμὸ ποὺ νὰ φαντάζονται ὅτι εἶναι δυνατὸ ἢ ἀκόμα κι ἐπιθυμητὸ πράγμα, μιὰ ἀπόλυτη ἀμοιβαία ἀνεξαρτησία τῶν ἀτόμων καὶ τῶν μαζῶν. Τὸ νὰ ἐπιθυμούσαμε αὐτὸ θά 'ταν σὰ νὰ θέλαμε τὴν καταστροφὴ τῆς κοινωνίας, γιατὶ ὅλη ἡ κοινωνικὴ ζωὴ δὲν εἶναι τίποτα διαφορετικὸ ἀπ' ὅτι αὐτὴ ἡ ἀμοιβαία καὶ συνεχὴς ἐξάρτηση ἀνάμεσα στὰ ἄτομα καὶ στὶς μάζες. Ὅλα τὰ ἄτομα, ἀκόμα καὶ τὰ πιὸ δυνατὰ καὶ πιὸ προικισμένα, καὶ ὄντως τὰ περισσότερο ἀπ' αὐτὰ σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς τους, εἶναι παραγωγοὶ καὶ συνάμα προϊόντα. Ἡ ἴση ἐλευθερία γιὰ κάθε ἄτομο δὲν εἶναι παρὰ μόνο τὸ ἀποτέλεσμα, ποὺ συνεχῶς ἀναπαράγεται, αὐτῆς τῆς ποσότητας τῆς ὑλικῆς, πνευματικῆς κι ἠθικῆς ἐπίδρασης ποὺ ἐξασκεῖται πάνω του ἀπ' ὅλα τὰ ἄτομα ποὺ βρίσκονται γύρω του, ἀνήκοντας στὴν κοινωνία στὴν ὁποία γεννήθηκε, ἀναπτύχθηκε καὶ θὰ πεθάνει. Ἡ ἐπιθυμία νὰ ξεφύγουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐπίδραση στ' ὄνομα μιᾶς ὑπερβατικῆς ἐλευθερίας, θεϊκῆς, ἀπόλυτα ἐγωϊστικῆς κι αὐθύπαρκτης εἶναι ἡ τάση τοῦ ἐκμη-

δενισμοῦ. Τὸ ν' ἀποφύγουμε νὰ ἐπηρεάσουμε ἄλλους θὰ σήμαινε ν' ἀποφύγουμε κάθε κοινωνικὴ δραστηριότητα, ν' ἀπέχουμε ὄντως ἀπὸ κάθε ἔκφραση τῶν σκέψεων καὶ τῶν αἰσθημάτων μας καὶ νὰ γίνουμε ἁπλῶς ἀνύπαρκτοι. Αὐτὴ ἡ ἀνεξαρτησία ποὺ τόσο πολὺ ἐκθειάζεται ἀπ' τοὺς ἰδεαλιστὲς καὶ τοὺς μεταφυσικούς, ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία ποὺ γίνεται κατανοητὴ μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια, θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὸν αὐτοαφανισμό

Στὴ φύση, ὅπως καὶ στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, ποὺ ἀποτελεῖ μέρος αὐτῆς τῆς ἴδιας φύσης, ὅ,τι ὑπάρχει ζεῖ μόνο ἂν συμμορφώνεται μὲ τὶς ἀνώτερες συνθῆκες ἀλληλεπίδρασης, ποὺ εἶναι περισσότερο ἢ λιγότερο θετικὴ καὶ δραστικὴ ἀναφορικὰ μὲ τὶς ζωὲς ἄλλων ὄντων, σύμφωνα μὲ τὴ φύση τοῦ ἀτόμου. Κι ὅταν ὑπερασπίζουμε τὴν ἐλευθερία τῶν μαζῶν, δὲν προσποιούμαστε ὅτι θὰ καταργήσουμε ὅλες τὶς φυσικὲς ἐπιδράσεις ποὺ ἐξασκοῦν ἀνάμεσά τους διάφορα ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων. Ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθυμοῦμε εἶναι ἡ κατάργηση τῶν τεχνητῶν ἐπιδράσεων, ποὺ εἶναι προνόμια, νόμιμα κι ἐπίσημα».

Βέβαια, στὴ σημερινὴ κατάσταση τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ καταπιέζεται ἀπ' τὴν πρόληψη καὶ βυθίζεται στὸν ἐξευτελισμό, τὸ ἀνθρώπινο πλῆθος ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἕνα σχετικὰ μικρὸ ἀριθμὸ ἀτόμων. Φυσικά, δὲ θὰ εἶναι ἱκανοὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ ὑψωθοῦν σὲ μιὰ στιγμὴ στὸ ἐπίπεδο συνειδητοποίησης τοῦ καθήκοντός τους ἢ ἀκόμα καὶ τῆς ἀπόλαυσης νὰ ρυθμίζουν ἔτσι τὴ δράση τους, ὥστε κι οἱ ἄλλοι ν' ἀντλήσουν ἀπ' αὐτὴ τὴ μεγαλύτερη δυνατὴ ὠφέλεια. Ἀλλὰ ἐπειδὴ σήμερα εἶναι λίγες οἱ κατευθυντήριες καὶ βαθυστόχαστες δυνάμεις ποὺ λειτουργοῦν στὴν κοινωνία, δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὶς παραλύσουμε ἀκόμα περισσότερο καὶ νὰ ὑποταχθοῦν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι στὴν καθοδήγηση τῶν λίγων. Δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ συγκροτηθεῖ ἡ κοινωνία μὲ τέτοιο τρόπο ποὺ οἱ πιὸ ἐνεργητικὲς δυνάμεις, τὰ πιὸ ἱκανὰ στοιχεῖα, νὰ βρεθοῦν τελικὰ ἔξω ἀπ' τὴν κυβέρνηση, ἀπογυμνωμένα σχεδὸν ἀπ' τὴν ἐπίδρασή τους πάνω στὴν κοινωνικὴ ζωή. Ὅλα ὅσα συμβαίνουν τώρα, ὀφείλονται στὴν ἀδράνεια, στὴν κληρονομικότητα,

στόν προστατευτισμό, στό κομματικό πνεῦμα καί σέ ὅλους τούς μηχανισμούς τῆς κυβέρνησης. Γιατί ἐκεῖνοι πού κατέχουν κυβερνητικά ἀξιώματα, παυμένοι ἀπ' τήν προηγούμενη κοινωνική τους θέση κι ἀσχολούμενοι πρωταρχικά μέ τό νά διατηρήσουν τήν ἐξουσία, χάνουν κάθε ἱκανότητα νά ἐνεργοῦν αὐθόρμητα καί δέ γίνονται παρά μόνον ἐμπόδιο στήν ἐλεύθερη δράση τῶν ἄλλων.

Μέ τήν κατάργηση αὐτῆς τῆς ἀρνητικῆς δύναμης πού συνθέτει μιά κυβέρνηση, ἡ κοινωνία θά γίνει ὅ,τι μπορεῖ μέ τίς δοσμένες δυνάμεις καί δυνατότητες τῆς στιγμῆς. Ἄν ὑπάρχουν παιδαγωγοί πού ἐπιθυμοῦν νά διαδόσουν τή μόρφωση, θά ὀργανώσουν τά σχολεῖα καί θά περιοριστοῦν στό νά τονίζουν τήν ὠφέλεια καί τήν ἀπόλαυση πού μπορεῖ ν' ἀντληθεῖ ἀπ' τήν ἐκπαίδευση. Κι ἄν δέν ὑπάρχουν τέτοιοι ἄνθρωποι, ἤ ὑπάρχουν μόνο λίγοι, μιά κυβέρνηση δέν μπορεῖ νά τούς δημιουργήσει. Τό μόνο πού μπορεῖ νά κάνει κι ὅπως σήμερα τό κάνει, εἶναι ν' ἀποσπάσει αὐτούς τούς λίγους ἀπ' τήν πρακτική, καρποφόρα ἐργασία στή σφαίρα τῆς ἐκπαίδευσης καί νά τούς βάλει νά διευθύνουν ἀπό πάνω ὅτι ἔπρεπε νά ἐπιβληθεῖ μέ τή βοήθεια ἑνός ἀστυνομικοῦ συστήματος. Ἔτσι μετατρέπουν τούς ἔξυπνους καί ἔνθερμους δασκάλους σέ ἁπλούς πολιτικούς, πού γίνονται ἄχρηστα παράσιτα, ἀπορροφούμενα ὁλότελα ἀπ' τήν προσπάθεια νά ἐπιβάλουν τά χόμπυ τους καί νά διατηρηθοῦν στήν ἐξουσία.

Ἄν ὑπάρχουν γιατροί καί δάσκαλοι ὑγιεινῆς, θά ὀργανωθοῦν γιά νά ὑπηρετήσουν τήν ὑγιεινή. Κι ἄν δέν ὑπάρχει κανένας, δέν μπορεῖ νά τούς δημιουργήσει μιά κυβέρνηση· τό μόνο πού μπορεῖ νά κάνει εἶναι νά τούς δυσφημίσει στά μάτια τοῦ λαοῦ, πού ἔχει προδιάθεση νά υἱοθετεῖ ὑποψίες, ὄντας μόνο μερικές φορές καλά ἑδραιωμένες, ἀναφορικά μέ ὁτιδήποτε ἐπιβάλλεται πάνω του.

Ἄν ὑπάρχουν μηχανικοί καί μηχανοδηγοί θά ὀργανώσουν τούς σιδηροδρόμους κλπ. κι ἄν δέν ὑπάρχει κανένας, δέν μπορεῖ νά τούς δημιουργήσει μιά κυβέρνηση.

Ἡ ἐπανάσταση, καταργώντας τήν κυβέρνηση καί τήν ἀτομική ἰδιοκτησία, δέ θά δημιουργήσει ἐνεργητικότητα, πού δέν ὑ-

πάρχει, ἀλλὰ θ' ἀφήσει ἕνα ἐλεύθερο πεδίο γιὰ τὴν ἐξάσκηση ὅλης τῆς διαθέσιμης ἐνεργητικότητας κι ὅλης τῆς ὑπάρχουσας ἱκανότητας. Ἐνῶ θὰ καταστρέψει κάθε τάξη ποὺ ἐνδιαφέρεται νὰ διατηρεῖ τὶς μάζες ἐξαχρειωμένες, θὰ ἐνεργήσει μ' ἕνα τέτοιο τρόπο, ὥστε θὰ εἶναι ὅλοι ἐλεύθεροι νὰ ἐργαστοῦν καὶ νὰ κάνουν τὴν ἐπίδρασή τους αἰσθητή, ἀνάλογα μὲ τὴν ἱκανότητά τους καὶ συμμορφούμενοι μὲ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ συμφέροντά τους. Καὶ μόνον ἔτσι εἶναι δυνατὸ τὸ ἀνέβασμα τῶν μαζῶν, γιατὶ μόνο μὲ τὴν ἐλευθερία μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθει νὰ εἶναι ἐλεύθερος, ὅπως μόνο μὲ τὴν ἐργασία μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθει νὰ ἐργάζεται. Μιὰ κυβέρνηση, ἀκόμα κι ἂν δὲν εἶχε ἄλλα μειονεκτήματα, ἔχει ἀναγκαστικὰ τὸ μειονέκτημα ὅτι συνηθίζει τοὺς κυβερνώμενους νὰ ὑποτάσσονται κι ἐπίσης τείνει νὰ γίνεται πιὸ καταπιεστικὴ κι ἀπαραίτητη, στὸ βαθμὸ ποὺ οἱ ὑπήκοοί της εἶναι πιὸ ὑπάκουοι καὶ πειθήνιοι.

Ἀλλὰ ἂς ὑποθέσουμε ὅτι κυβέρνηση ἦταν ἡ διεύθυνση τῶν ὑποθέσεων τοῦ συνόλου ἀπ' τοὺς καλύτερους. Ποιοί εἶναι οἱ καλύτεροι; Καὶ πῶς θ' ἀναγνωρίσουμε τὴν ὑπεροχή τους; Ἡ πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων εἶναι γενικὰ προσκολλημένη στὶς παλιὲς προκαταλήψεις κι ἔχει ἰδέες κι ἔνστικτα, ποὺ ἔχει ἤδη καλλιεργήσει ἡ πιὸ εὐνοούμενη μειοψηφία. Ἀλλ' ἀπ' τὶς διάφορες μειοψηφίες, ποὺ ὅλες πιστεύουν ὅτι εἶναι σωστές, καθὼς δὲ χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι πολλὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι κατὰ ἕνα μέρος, ποιά θὰ ἐκλεγεῖ γιὰ νὰ κυβερνήσει; Κι ἀπὸ ποιόν; Καὶ μὲ ποιό κριτήριο, βλέποντας ὅτι μόνο τὸ μέλλον μπορεῖ ν' ἀποδείξει ποιὸ κόμμα ἀνάμεσά τους εἶναι ἀνώτερο; Ἂν διαλέξετε 100 θιασῶτες τῆς δικτατορίας, θ' ἀνακαλύψετε ὅτι ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς πιστεύει πὼς εἶναι ἱκανός, ἂν ὄχι νὰ εἶναι ὁ μόνος δικτάτορας, τουλάχιστον νὰ βοηθήσει πολὺ οὐσιαστικὰ στὴ δικτατορικὴ κυβέρνηση. Οἱ δικτάτορες θὰ ἦταν ἐκεῖνοι πού, μὲ τὸ ἕνα μέσο ἢ τὸ ἄλλο, κατάφεραν νὰ ἐπιβληθοῦν πάνω στὴν κοινωνία. Καὶ μὲ τὴν πορεία τοῦ χρόνου, ὅλη τους ἡ ἐνεργητικότητα θὰ καταναλωνόταν ἀναπόφευκτα στὸ νὰ ὑπερασπίζουν τὸν ἑαυτό τους ἀπ' τὶς ἐπιθέσεις τῶν ἀντιπάλων

τους, ξεχνώντας ολότελα την επιθυμία τους, άν είχαν ποτέ καμιά, ν' αποτελέσουν απλώς μιάν εκπαιδευτική δύναμη.

Πρέπει, απ' την άλλη μεριά, νά εκλέγονται οί κυβερνήσεις μέ καθολική ψηφοφορία καί ν' αποτελούν έτσι τήν έκφραση, περισσότερο ή λιγότερο ειλικρινή, τής επιθυμίας τής πλειοψηφίας; 'Αλλά άν θεωρήσετε αυτούς τούς άξιους εκλογείς σάν ανίκανους νά ικανοποιήσουν τά συμφέροντά του, πώς μπορούν ποτέ νά είναι ικανοί νά εκλέξουν οί ίδιοι διευθυντές γιά νά τούς καθοδηγούν σοφά; Πώς μπορεί νά λυθεί αυτό τό πρόβλημα τής κοινωνικής αλχημείας: μέ τήν εκλογή μιάς κυβέρνησης μεγαλοφυιών απ' τούς ψήφους μιάς μάζας ηλιθίων; Καί τί θά γίνει μ' εκείνους απ' τή μειοψηφία, πού είναι πιό έξυπνοι, πιό ενεργητικοί καί πιό αναπτυγμένοι στήν κοινωνία;

Ένας μόνο τρόπος υπάρχει γιά νά λυθεί τό κοινωνικό πρόβλημα πρός όφελος όλων. Νά εκδιωχθεί ή κυβέρνηση μέ επαναστατικά μέσα, νά αφαιρεθεί ό κοινωνικός πλούτος από εκείνους πού τόν κατέχουν, μπαίνοντας στή διάθεση όλων καί ν' αφεθεί ελεύθερη όλη ή υπάρχουσα δύναμη, ικανότητα καί καλή θέληση ανάμεσα στούς ανθρώπους, προκειμένου νά φροντίσει γιά τίς ανάγκες όλων.

Παλεύουμε γιά τήν 'Αναρχία καί τό Σοσιαλισμό γιατί πιστεύουμε ότι ή 'Αναρχία κι ό Σοσιαλισμός πρέπει νά υλοποιηθούν όσο πιό γρήγορα γίνεται. Αυτό σημαίνει ότι ή επανάσταση πρέπει νά διώξει τήν κυβέρνηση, νά καταργήσει τήν ατομική ιδιοκτησία καί νά στηριχθεί στήν υπηρεσία τού συνόλου, πού θ' αγκαλιάσει τότε όλη τήν κοινωνική ζωή, στήν αυθόρμητη, ελεύθερη, ανεπίσημη κι απρόσκοπτη λειτουργία όλων όσων ενδιαφέρονται κι όλων τών πρόθυμων εθελοντών.

Θά υπάρξουν βέβαια δυσκολίες καί προβλήματα, αλλά οί άνθρωποι θά είναι αποφασισμένοι κι αυτοί μόνο μπορούν νά υπερνικήσουν όλες τίς δυσκολίες αναρχικά, δηλαδή, μέ τήν άμεση δράση καί τήν ελεύθερη συμφωνία όλων τών ενδιαφερομένων.

Δέν μπορούμε νά πούμε άν θά θριαμβεύσουν ή 'Αναρχία κι

ὁ Σοσιαλισμὸς μετὰ τὴν ἑπόμενη ἐπαναστατικὴ ἀπόπειρα, ἀλλὰ εἶναι βέβαιο πὼς ἂν θριαμβεύσει ὁποιοδήποτε ἀπ' τὰ λεγόμενα μεταβατικὰ προγράμματα, αὐτὸ θὰ συμβεῖ ἐπειδὴ νικηθήκαμε προσωρινὰ καὶ ποτὲ ἐπειδὴ σκεφτήκαμε ὅτι ἦταν φρόνιμο ν' ἀφήσουμε νὰ ὑπάρχει ἕνα ὁποιοδήποτε μέρος αὐτοῦ τοῦ ὀλέθριου συστήματος, κάτω ἀπ' τὸ ὁποῖο στενάζει ἡ ἀνθρωπότητα.

Ὅ,τι κι ἂν συμβεῖ, θὰ ἐξασκήσουμε κάποια ἐπίδραση πάνω στὰ γεγονότα, μὲ τὴν ἀριθμητική μας δύναμη, τὴν ἐνεργητικότητα, τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴν σταθερότητά μας. Ἐπίσης, ἀκόμα κι ἂν μᾶς ὑποτάξουν, τὸ ἔργο μας δὲ θά 'ταν μάταιο· γιατὶ ὅσο πιὸ ἀποφασιστικοὶ εἴμαστε στὴν προσπάθεια νὰ ὑλοποιήσουμε τὰ αἰτήματά μας, τόσο λιγότερη κυβέρνηση κι ἀτομικὴ ἰδιοκτησία θὰ ὑπάρχουν στὴ νέα κοινωνία. Καὶ θά 'χουμε ἐπιτελέσει ἕνα σπουδαῖο ἔργο, γιατὶ ἡ ἀνθρώπινη πρόοδος μετριέται μὲ τὸ μέτρο στὸ ὁποῖο ἐξαφανίζονται ἡ κυβέρνηση κι ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία.

Ἂν πέφτουμε σήμερα δίχως νὰ κατεβάζουμε τὶς σημαῖες μας, ὁ σκοπός μας εἶναι βέβαιο ὅτι θὰ θριαμβεύσει αὔριο.

Η ΑΝΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ἐπανάσταση εἶναι ἡ δημιουργία νέων ζωντανῶν θεσμῶν, νέων ὁμαδοποιήσεων, νέων κοινωνικῶν σχέσεων. Εἶναι ἡ καταστροφὴ τῶν προνομίων καὶ τῶν μονοπωλίων, εἶναι τὸ νέο πνεῦμα τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφότητας, τῆς ἐλευθερίας, ποὺ πρέπει ν' ἀνανεώσει ὁλόκληρη, τὴν κοινωνικὴ ζωή, νὰ βελτιώσει τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο καὶ τὶς ὑλικὲς συνθῆκες τῶν μαζῶν, καλώντας τες νὰ φροντίσουν, διαμέσου τῆς ἄμεσης καὶ συνειδητῆς τους δράσης, γιὰ τὸ μέλλον τους. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ ὀργάνωση ὅλων τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν ἀπὸ κείνους ποὺ ἐργάζονται σ' αὐτὲς γιὰ χάρη τῶν συμφερόντων τους καθὼς ἐπίσης καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ συνόλου. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ καταστροφὴ ὅλων τῶν καταπιεστικῶν θεσμῶν, εἶναι ἡ αὐτονομία τῶν ὁμάδων, τῶν κομμουνῶν, τῶν περιφερειῶν. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ ἐλεύθερη ὁμοσπονδία ποὺ δημιουργεῖται ἀπ' τὸν πόθο γιὰ ἀδελφοσύνη, ἀπὸ ἀτομικὰ καὶ συλλογικὰ συμφέροντα, ἀπ' τὶς ἀνάγκες τῆς παραγωγῆς καὶ ἄμυνας. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ σύσταση ἀμέτρητων ἐλεύθερων ὁμαδοποιήσεων, βασισμένων πάνω σὲ ἰδέες, ἐπιθυμίες καὶ κάθε εἴδους γοῦστα, ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ἐπανάσταση εἶναι ἡ δημιουργία κι ἡ διάλυση χιλιάδων ἀντιπροσωπευτικῶν — συνοικιακῶν, κοινοτικῶν, περιφερειακῶν, ἐθνικῶν — σωμάτων ποὺ, δίχως νἄχουν καμιὰ νομοθετικὴ ἐξουσία, χρησιμεύουν στὸ νὰ κάνουν γνωστὲς καὶ νὰ συντονίζουν τὶς ἐπιθυμίες καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων, ποὺ βρίσκονται κοντὰ καὶ μακριὰ καὶ τὰ ὁποῖα ἐνεργοῦν διαμέσου τῆς πληροφόρησης, τῆς συμβουλῆς καὶ τοῦ παραδείγματος. Ἡ ἐπανάσταση εἶναι ἐλευθερία ποὺ ἀποδεικνύεται ἀφοῦ δοκιμαστεῖ ἀπ' τὰ γεγονότα — καὶ διαρκεῖ ὅσο διαρκεῖ κι ἡ ἐλευθερία, δηλαδή, μέχρις ὅτου ἄλλοι, ποὺ ἐπωφε-

λοῦνται ἀπ' τὴν κούραση ποὺ καταλαμβάνει τὶς μάζες, ἀπ' τὶς ἀναπόφευκτες ἀπαγοητεύσεις ποὺ ἀκολουθοῦν τὶς ὑπερβολικὲς ἐλπίδες, ἀπ' τὶς πιθανὲς πλάνες καὶ τὰ ἀνθρώπινα λάθη, καταφέρουν νὰ δημιουργήσουν μιὰ ἐξουσία, ἡ ὁποία ὑποστηριζόμενη ἀπὸ ἕνα στρατὸ κληρωτῶν ἢ μισθοφόρων, ἐπιβάλλει τὸ νόμο, ἐγκλωβίσει τὸ κίνημα στὸ σημεῖο ποὺ ἔχει φθάσει καὶ τότε ἀρχίζει ἡ ἀντίδραση.

Ἡ μεγάλη πλειονότητα τῶν ἀναρχικῶν, ἂν δὲν κάνω λάθος, πιστεύει ὅτι ἡ ἀνθρώπινη τελειότητα κι ἡ ἀναρχία δὲν θὰ πετυχαίνονταν οὔτε καὶ σὲ μερικὲς χιλιάδες χρόνια, ἂν δὲν δημιουργούνταν πρῶτα ἀπ' τὴν ἐπανάσταση, ποὺ θὰ γινόταν ἀπὸ μιὰ συνειδητὴ πλειοψηφία, τὸ ἀναγκαῖο περιβάλλον γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν εὐημερία. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο θέλουμε νὰ κάνουμε τὴν ἐπανάσταση ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα καὶ γιὰ νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ χρειάζεται νὰ ἐκμεταλλευτοῦμε ὅλες τὶς θετικὲς δυνάμεις καὶ κάθε εὐνοϊκὴ κατάσταση ποὺ προκύπτει.

Τὸ καθῆκον τῆς συνειδητῆς μειονότητας εἶναι νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ κάθε κατάσταση, ν' ἀλλάξει τὸ περιβάλλον μ' ἕνα τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ κάνει δυνατὴ τὴν ἐκπαίδευση ὁλόκληρου τοῦ λαοῦ.

Κι ἀφοῦ τὸ σημερινὸ περιβάλλον, ποὺ ὑποχρεώνει τοὺς περισσότερους ἀνθρώπους νὰ ζοῦν μέσα στὴ μιζέρια, διατηρεῖται μὲ τὴ βία, ὑποστηρίζουμε καὶ προετοιμαζόμαστε γιὰ τὴ βία. Νὰ γιατί εἴμαστε ἐπαναστάτες κι ὄχι ἐπειδὴ εἴμαστε ἀπελπισμένοι, ποὺ διψᾶνε γιὰ ἐκδίκηση κι εἶναι γεμᾶτοι μίσος.

Εἴμαστε ἐπαναστάτες ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι μόνο ἡ ἐπανάσταση, ἡ βίαιη ἐπανάσταση, μπορεῖ νὰ θεραπέψει τὰ κακὰ ποὺ ἀντιμετωπίζουμε. Πιστεύουμε ἐπιπλέον ὅτι ἡ ἐπανάσταση εἶναι μιὰ πράξη θέλησης — ἡ θέληση τῶν ἀτόμων καὶ τῶν μαζῶν — ὅτι χρειάζεται γιὰ τὴν ἐπιτυχία της ὁρισμένες ἀντικειμενικὲς συνθῆκες, ἀλλ' αὐτὸ δὲν συμβαίνει ἀπαραίτητα, ἀναπόφευκτα, διαμέσου μόνο τῆς δράσης τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν δυνάμεων.

Τὸ καθῆκον μας εἶναι νὰ εἴμαστε ἐπαναστάτες ὄχι μόνο μὲ τὴ φιλοσοφικὴ ἔννοια τῆς λέξης, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ μὲ τὴ λαϊκὴ

καὶ τὴν ἐξεγερσιακὴ της ἔννοια καὶ μπορῶ νὰ τὸ πῶ αὐτὸ γιὰ νὰ κάνω ἕνα ξεκάθαρο διαχωρισμὸ ἀνάμεσα στὶς ἀπόψεις μου καὶ σ' ἐκεῖνες πολλῶν ἄλλων ποὺ ὀνομάζουν τὸν ἑαυτό τους ἐπαναστάτη, ἀλλὰ ποὺ ἑρμηνεύουν τὸν κόσμο μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ μὴν ὑποχρεώνονται νὰ βάζουν ἐπὶ τάπητος τὸ γεγονὸς τῆς βίας, τὴν ἐξέγερση ποὺ πρέπει ν' ἀνοίξει τὸ δρόμο γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ ἐπιτεύγματα.

Ἡ ἀναρχία δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ παρὰ μόνο μετὰ ἀπὸ μιὰ ἐπανάσταση, ἡ ὁποία θὰ ἐξαλείψει τὰ πρῶτα ὑλικὰ ἐμπόδια. Εἶναι τότε φανερὸ πῶς οἱ προσπάθειές μας πρέπει νὰ στραφοῦν πρωταρχικὰ στὴ δημιουργία τῆς ἐπανάστασης καὶ μ' ἕνα τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ ὁδηγεῖ στὴν ἀναρχία. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προκαλέσουμε τὴν ἐπανάσταση μὲ ὅλα τὰ μέσα ποὺ διαθέτουμε καὶ νὰ δράσουμε μέσα σ' αὐτὴν σὰν ἀναρχικοί, ἀντιτιθέμενοι στὴν ἐπιβολὴ ὁποιουδήποτε ἐξουσιαστικοῦ καθεστῶτος καὶ βάζοντας σὲ ἐφαρμογὴ ὅσα περισσότερα μποροῦμε ἀπ' τὸ πρόγραμμά μας. Οἱ ἀναρχικοὶ θὰ πρέπει νὰ ἐπωφεληθοῦν ἀπ' τὴν αὐξημένη ἐλευθερία ποὺ θὰ ἔχουμε κατακτήσει. Θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε ἠθικὰ καὶ τεχνικὰ προετοιμασμένοι γιὰ νὰ πραγματοποιήσουμε μέσα στὰ πλαίσια τῶν περιορισμῶν τῆς ἀριθμητικῆς μας δύναμης ἐκεῖνες τὶς μορφὲς τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ συνεργασίας, ποὺ θεωροῦμε σὰν τὶς καλύτερες καὶ πιὸ κατάλληλες γιὰ ν' ἀνοίξουν τὸ δρόμο γιὰ τὸ μέλλον.

Δὲ θέλουμε νὰ περιμένουμε ὡς ὅτου νὰ γίνουν ἀναρχικὲς οἱ μάζες, πρωτοῦ νὰ κάνουμε τὴν ἐπανάσταση, ἀφοῦ εἴμαστε πεπεισμένοι ὅτι δὲ θὰ γίνουν ποτὲ ἀναρχικές, ἂν δὲν καταστραφοῦν προηγούμενα οἱ θεσμοὶ ποὺ τὶς κρατᾶνε ὑπόδουλες. Κι ἀφοῦ χρειαζόμαστε τὴν ὑποστήριξη τῶν μαζῶν γιὰ νὰ οἰκοδομήσουμε μιὰ δύναμη ἱκανοποιητικῆς ρώμης καὶ γιὰ νὰ ὑλοποιήσουμε τὸ συγκεκριμένο μας καθῆκον τῆς ριζικῆς ἀλλαγῆς τῆς κοινωνίας μὲ τὴν ἄμεση δράση τῶν μαζῶν, πρέπει νὰ τὶς πλησιάσουμε πιὸ κοντά, νὰ τὶς δεχτοῦμε ὅπως εἶναι καὶ νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ τὶς σπρώξουμε μπροστά, ὅσο περισσότερο μποροῦμε, ἀπὸ μέσα ἀπ' τὶς τάξεις

τους. Αὐτὸ ἰσχύει φυσικά, ἂν πραγματικὰ σκοπεύουμε νὰ δουλέψουμε γιὰ τὴν πρακτικὴ ὑλοποίηση τῶν ἰδανικῶν μας καὶ δὲν ἱκανοποιούμαστε μὲ τὸ νὰ κάνουμε κήρυγμα μέσα στὴν ἔρημο γιὰ τὴν ἁπλὴ ἱκανοποίηση τῆς πνευματικῆς μας ὑπερηφάνειας.

Δὲ θεωροῦμε τὴν ἐπανάσταση σὰ συνώνυμη μὲ τὴν πρόοδο, μὲ μιὰ ἱστορικὴ ἄποψη τῆς ζωῆς. Μ' αὐτὴ τὴν ἔννοια ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐπαναστάτες. Ὅταν κάποιος χρησιμοποιεῖ τὴν ἱστορία γιὰ νὰ στηρίξει τὰ ἐπιχειρήματά του, ὅλοι θὰ συμφωνήσουν μὲ ὅ,τι λέει. Ἀλλὰ ὅταν μιλᾶμε γιὰ ἐπανάσταση, ὅταν οἱ μάζες μιλᾶνε γιὰ ἐπανάσταση, ὅπως ὅταν κάποιος ἀναφέρεται σ' αὐτὴ μέσα στὴν ἱστορία, ἐννοοῦμε ἁπλῶς τὴ νικηφόρα ἐπανάσταση. Οἱ ἐξεγέρσεις θά 'ναι ἀπαραίτητες ὅσο ὑπάρχουν ὁμάδες ἐξουσίας ποὺ χρησιμοποιοῦν τὴν ὑλικὴ τους δύναμη γιὰ νὰ ἐξαναγκάζουν τὶς μάζες σὲ ὑποταγή. Καὶ δὲν εἶναι πολὺ ξεκάθαρο τὸ ὅτι θὰ ὑπάρξουν πολλὲς ἀκόμα ἐξεγέρσεις, πρωτοῦ νὰ κατακτήσουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνο τὸ μίνιμουμ τῶν ἀναγκαίων ὅρων γιὰ ἐλεύθερη κι ειρηνικὴ ἀνάπτυξη, ὅταν ἡ ἀνθρωπότητα θά 'ναι ἱκανὴ νὰ βαδίσει πρὸς τὴν ὑλοποίηση τῶν πιὸ εὐγενικῶν της στόχων, δίχως σκληροὺς ἀγῶνες κι ἀνώφελα βάσανα.

Λέγοντας ἐπανάσταση δὲν ἐννοοῦμε μόνο τὴν ἐξέγερση, ἀλλὰ θὰ πρέπει ν' ἀποφύγουμε τὴν ἀντικατάσταση μιᾶς κατάστασης ἐπιβολῆς μὲ μιὰ ἄλλη. Θὰ πρέπει νὰ κάνουμε μιὰ ξεκάθαρη διάκριση ἀνάμεσα στὴν ἐπαναστατικὴ πράξη ποὺ καταστρέφει ὅ,τι περισσότερο μπορεῖ ἀπ' τὸ παλιὸ καθεστὼς καὶ βάζει στὴ θέση του νέους θεσμοὺς καὶ σὲ μιὰ κυβέρνηση ποὺ ἔρχεται ἐκ τῶν ὑστέρων ν' ἀνακόψει τὴν ἐπανάσταση καὶ νὰ καταπνίξει ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερες ἀπ' τὶς ἐπαναστατικὲς κατακτήσεις.

Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ὅλες οἱ πρόοδοι ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα ἐπαναστάσεων ἐξασφαλίστηκαν στὴν περίοδο τοῦ λαϊκοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅταν, εἴτε δὲν ὑπῆρχε μιὰ ἀναγνωρισμένη κυβέρνηση ἢ αὐτὴ ἦταν ὑπερβολικὰ ἀδύναμη γιὰ νὰ σταθεῖ ἀντιμέτωπη μὲ τὴν ἐπανάσταση. Ἀλλὰ μόλις σχηματιζόταν ἡ κυβέρνηση, ἄρχιζε ἔτσι κι ἡ ἀντίδραση ποὺ ἐξυπηρετοῦσε τὰ συμφέροντα τῶν

παλιῶν καὶ τῶν νέων προνομιούχων τάξεων κι ἔπαιρνε πίσω ἀπ' τὸ λαὸ ὅσα περισσότερα μποροῦσε.

Ἑπομένως, τὸ καθῆκον μας εἶναι νὰ κάνουμε καὶ νὰ βοηθήσουμε ἄλλους νὰ κάνουν, τὴν ἐπανάσταση ἐκμεταλλευόμενοι κάθε εὐκαιρία καὶ κάθε διαθέσιμη δύναμη: προωθώντας τὴν ἐπανάσταση ὅσο τὸ δυνατὸ περισσότερο, στὸ δημιουργικὸ καθὼς ἐπίσης καὶ στὸν καταστροφικὸ της ρόλο καὶ παραμένοντας πάντα ἀντίθετοι μὲ τὸ σχηματισμὸ ὁποιασδήποτε κυβέρνησης, εἴτε ἀγνοώντας την ἢ πολεμώντας την κι ἐξαντλώντας ὅλα τὰ ὅρια τῶν δυνατοτήτων μας.

Δὲ θ' ἀναγνωρίσουμε πιὰ ἕνα δημοκρατικὸ σύνταγμα περισσότερο ἀπὸ ὅτι μιὰ κοινοβουλευτικὴ μοναρχία, ἀλλὰ θὰ θελήσουμε καὶ θ' ἀπαιτήσουμε πλήρη ἐλευθερία γιὰ κείνους ποὺ σκέπτονται σὰν κι ἐμᾶς καὶ ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν ἔξω ἀπ' τὴν κηδεμονία καὶ τὴν καταπίεση τῆς κυβέρνησης, νὰ προπαγανδίσουν τὶς ἰδέες τους μὲ τὰ λόγια καὶ τὴν πράξη. Ἐπαναστάτες ναί, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα ἀναρχικοί.

ΠΡΩΤΟ: Ἡ καταστροφὴ ὅλων τῶν συγκεντρώσεων τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο καθῆκον τῶν καταπιεζόμενων ἀνθρώπων.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Ὁποιαδήποτε ὀργάνωση μιᾶς ὑποτιθέμενης προσωρινῆς ἐπαναστατικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας γιὰ τὴν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς καταστροφῆς, δὲν μπορεῖ νά 'ναι τίποτα ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἀκόμα ἀπάτη καὶ θά 'ναι τόσο ἐπικίνδυνη γιὰ τὸ λαό, ὅσο εἶναι ὅλες οἱ τωρινὲς κυβερνήσεις.

ΤΡΙΤΟ: Ἀρνούμενοι κάθε συμβιβασμὸ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἐπανάστασης, οἱ ἐργάτες ὅλου τοῦ κόσμου θὰ πρέπει νὰ παγιώσουν τὴν ἀλληλεγγύη στὴν ἐπαναστατικὴ δράση, ἔξω ἀπ' τὰ πλαίσια τῆς ἀστικῆς πολιτικῆς.

Ἐκεῖνες οἱ ἀναρχικὲς ἀρχὲς ποὺ διατυπώθηκαν κάτω ἀπ' τὴν ἔμπνευση τοῦ Μπακούνιν στὸ Συνέδριο τοῦ Σαὶντ Ἰμιέ, στὰ 1872, συνεχίζουν σήμερα νὰ μᾶς δείχνουν μιὰ καλὴ κατεύθυνση. Ἐκεῖνοι ποὺ προσπάθησαν νὰ δράσουν σὲ ἀντίθεση μ' αὐτὲς ἔχουν

ἐξαφανιστεῖ, γιατὶ ὅσο ξεκαθαρισμένοι κι ἂν ἦταν, παραβλέψανε τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ κυβέρνηση, ἡ δικτατορία καὶ τὸ κοινοβούλιο δὲν μποροῦν παρὰ νὰ ὁδηγήσουν τὸ λαὸ πίσω στὴν ὑποδούλωση. Αὐτὸ μᾶς ἔχει δείξει ὡς τώρα ὅλη ἡ ἐμπειρία. Δὲ χρειάζεται νὰ ποῦμε πώς, γιὰ τοὺς ἀντιπρόσωπους τοῦ Σαὶντ 'Ιμὲ ὅπως καὶ γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἀναρχικούς, ἡ κατάργηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας δὲν εἶναι δυνατή, δίχως τὴν ταυτόχρονη καταστροφὴ τοῦ οἰκονομικοῦ προνόμιου.

Εἶναι ἀναγκαῖο γιὰ μιὰ ἐπανάσταση νὰ ἐξαλείψει τὶς ὑλικὲς δυνάμεις ποὺ ὑπάρχουν γιὰ νὰ ὑπερασπίζουν τὸ προνόμιο καὶ νὰ ἐμποδίζουν κάθε πραγματικὴ κοινωνικὴ πρόοδο. Αὐτὴ ἡ πεποίθηση ἔχει κάνει πολλοὺς νὰ πιστεύουν ὅτι τὸ μόνο σημαντικὸ πράγμα εἶναι ἡ ἐξέγερση καὶ νὰ παραβλέπουν αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ γίνει, προχειμένου νὰ ἐμποδιστεῖ μιὰ ἐξέγερση ἀπ' τὸ νὰ παραμείνει μιὰ στείρα πράξη βίας, ἐνάντια στὴν ὁποία μιὰ πράξη ἀντιδραστικῆς βίας θ' ἀποτελοῦσε τὴν τελικὴ ἀπάντηση. Γιὰ κείνους ποὺ πιστεύουν αὐτό, ὅλα τὰ πρακτικὰ προβλήματα τῆς ὀργάνωσης, τὸ πῶς νὰ φροντίσουν γιὰ τὴ διανομὴ τῶν ἐφοδίων, εἶναι ἄσκοπα προβλήματα: γι' αὐτοὺς εἶναι ζητήματα ποὺ θὰ τὰ λύσουν οἱ ἴδιοι ἢ ποὺ θὰ λυθοῦν ἀπὸ κείνους ποὺ θὰ ἔρθουν μετὰ ἀπὸ μᾶς. Ὅμως τὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖο καταλήγουμε εἶναι αὐτό: ἡ κοινωνικὴ ἀναδιοργάνωση εἶναι κάτι γιὰ τὸ ὁποῖο πρέπει ὅλοι νὰ σκεφτοῦμε τώρα ἀμέσως καὶ καθὼς θὰ καταστρέφεται τὸ παλιὸ θὰ ἔχουμε μιὰ πιὸ ἀνθρώπινη καὶ δίκαιη κοινωνία καθὼς ἐπίσης καὶ μιὰ κοινωνία ποὺ θά 'ναι πιὰ δεκτικὴ ἀπέναντι στὶς μελλοντικὲς προόδους. Ἡ ἐναλλακτικὴ λύση εἶναι νὰ σκεφτοῦν γι' αὐτὰ τὰ προβλήματα «οἱ ἡγέτες» καὶ νὰ ἔχουμε μία νέα κυβέρνηση, ποὺ θὰ κάνει ὅ,τι ἀκριβῶς ἔκαναν ὅλες οἱ προηγούμενες κυβερνήσεις, κάνοντας τοὺς ἀνθρώπους νὰ πληρώσουν γιὰ τὶς ἀνεπαρκεῖς καὶ φτωχὲς ὑπηρεσίες ποὺ τοὺς προσφέρει, ἀφαιρώντας τὴν ἐλευθερία τους κι ἀφήνοντάς τους νὰ καταπιέζονται ἀπὸ κάθε εἴδους παράσιτο κι ἐκμεταλλευτή.

Γιὰ νὰ καταργήσουμε τὴν ἀστυνομία κι ὅλους τοὺς βλαβε-

ρούς κοινωνικούς θεσμούς, θὰ πρέπει νὰ ξέρουμε μὲ τί θὰ τοὺς ἀντικαταστήσουμε, ὄχι σ' ἕνα περισσότερο ἢ λιγότερο μακρυνὸ μέλλον, ἀλλὰ ἀμέσως, τὴν ἴδια ἀκριβῶς τὴ μέρα ποὺ ἀρχίζουμε νὰ κατεδαφίζουμε. Καταστρέφει κανεὶς κάτι ἀποτελεσματικὰ καὶ μόνιμα, μόνον ὅταν βάλει στὴ θέση του κάτι ἄλλο καὶ τὸ ν' ἀναβάλλουμε γιὰ μιὰ μελλοντικὴ ἡμερομηνία τὴ λύση τῶν προβλημάτων, ποὺ ἐμφανίζονται μὲ τὴν ἐπιτακτικότητα τῆς ἀνάγκης, θὰ 'ταν σὰ νὰ δίναμε χρόνο στοὺς θεσμούς, ποὺ σκοπεύουμε νὰ καταργήσουμε, ν' ἀναρρώσουν ἀπ' τὸ σὸκ καὶ νὰ ἐπανεπιβεβαιωθοῦν, κάτω ἀπὸ ἄλλα ἴσως ὀνόματα, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε μὲ τὴν ἴδια δομή.

Οἱ λύσεις μας μπορεῖ νὰ γίνουν ἀποδεκτὲς ἀπὸ ἕνα ἀρκετὰ μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ καὶ νὰ καταφέρουμε νὰ πραγματοποιήσουμε τὴν ἀναρχία ἢ νὰ κάνουμε ἕνα βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσή της, ἢ μπορεῖ νὰ μὴ γίνουν κατανοητὲς ἢ ἀποδεκτὲς καὶ τότε οἱ προσπάθειές μας θὰ χρησιμεύσουν σὰν προπαγάνδα καὶ γιὰ νὰ παρουσιάσουν στὸ κοινό, γενικά, τὸ πρόγραμμα γιὰ ἕνα ὄχι μακρυνὸ μέλλον. 'Αλλὰ ὅπως καὶ νά 'χει τὸ πράγμα θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε τὶς λύσεις μας: προσωρινὲς λύσεις, ποὺ νὰ ὑπόκεινται σὲ διόρθωση κι ἀναθεώρηση στὸ φῶς τῆς πρακτικῆς, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἔχουμε τὶς λύσεις μας ἂν δὲ θέλουμε νὰ ὑποταχθοῦμε παθητικὰ σ' ἐκεῖνες τὶς λύσεις ποὺ ἐπιβάλλονται ἀπὸ ἄλλους καὶ νὰ περιοριστοῦμε στὸν στεῖρο ρόλο τῶν ἄχρηστων κι ἀνίκανων παραπονιάρηδων.

Πιστεύω πὼς ἐμεῖς οἱ ἀναρχικοί, πεπεισμένοι γιὰ τὴν ὀρθότητα τοῦ προγράμματός μας, θὰ πρέπει νὰ καταβάλουμε εἰδικὲς προσπάθειες γιὰ ν' ἀποκτήσουμμε μιὰ κυριαρχικὴ ἐπιρροή, προκειμένου νὰ μπορέσουμε νὰ ὠθήσουμε τὸ κίνημα πρὸς τὴν πραγματοποίηση τῶν ἰδανικῶν μας· ἀλλὰ θὰ πρέπει ν' ἀποκτήσουμε αὐτὴ τὴν ἐπιρροὴ μὲ τὸ νὰ εἴμαστε πιὸ ἐνεργητικοὶ καὶ πιὸ ἀποτελεσματικοὶ ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄλλοι. Μόνο τότε θά 'χει ἀξία αὐτὴ ἡ κατάκτηση. Θὰ πρέπει, σήμερα, νὰ ἐξετάσουμε σφαιρικά, ν' ἀναπτύξουμε καὶ νὰ προπαγανδίσουμε τὶς ἰδέες μας καὶ νὰ συντονί-

σουμε τὶς προσπάθειές μας γιὰ κοινὴ δράση. Πρέπει νὰ δράσουμε μέσα στὰ λαϊκὰ κινήματα, γιὰ νὰ τὰ ἐμποδίσουμε νὰ περιοριστοῦν καὶ νὰ διαφθαροῦν ἀπ' τὸ ἀποκλειστικὸ αἴτημα γιὰ μικρὲς βελτιώσεις, ποὺ εἶναι δυνατὲς στὸν καπιταλισμὸ καὶ νὰ ἐπιδιώξουμε νὰ τὰ κάνουμε νὰ βοηθήσουν στὴν προετοιμασία τῆς ὁλοκληρωτικῆς καὶ ριζικῆς ἀλλαγῆς τῆς κοινωνίας μας. Πρέπει νὰ ἐργαστοῦμε μέσα στὶς μάζες τῶν ἀνοργάνωτων ἀνθρώπων κι ἴσως κι αὐτῶν ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ὀργανωθοῦν, γιὰ νὰ ξυπνήσουμε μέσα τους τὸ πνεῦμα τῆς ἐξέγερσης καὶ τὴν ἐπιθυμία καὶ τὴν ἐλπίδα γιὰ μιὰ ἐλεύθερη κι εὐτυχισμένη ζωή. Πρέπει νὰ ἐγκαινιάσουμε καὶ νὰ ὑποστηρίξουμε κάθε δυνατὸ εἶδος κινήματος, ποὺ τείνει νὰ ἐξασθενίσει τὴν ἐξουσία τῆς κυβέρνησης καὶ τῶν καπιταλιστῶν καὶ ν' ἀνυψώσει τὸ ἠθικὸ ἐπίπεδο καὶ τὶς ὑλικὲς συνθῆκες τοῦ λαοῦ. Πρέπει νὰ εἴμαστε ἕτοιμοι καὶ προετοιμασμένοι, ἠθικὰ κι ὑλικά, γιὰ τὴν ἐπαναστατικὴ πράξη ποὺ πρέπει ν' ἀνοίξει τὸ δρόμο γιὰ τὸ μέλλον.

Κι αὔριο, στὴν ἐπανάσταση, θὰ πρέπει νὰ παίξουμε ἕναν ἐνεργητικὸ ρόλο στὸν ἀπαραίτητο φυσικὸ ἀγώνα, ἐπιδιώκοντας νὰ τὸν κάνουμε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ ριζοσπαστικό, προκειμένου νὰ καταστρέψουμε ὅλες τὶς καταπιεστικὲς δυνάμεις τῆς κυβέρνησης καὶ νὰ παροτρύνουμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ καταλάβουν τὴ γῆ, τὰ σπίτια, τὰ μεταφορικὰ μέσα, τὰ ἐργοστάσια, τὰ ὀρυχεῖα κι ὅλα τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ καὶ νὰ ὀργανωθοῦνε ἔτσι ὥστε νὰ ὑπάρχει ἄμεσα μιὰ δίκαιη διανομὴ τῶν τροφίμων. Συνάμα, θὰ πρέπει νὰ φροντίσουμε γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν ἀγαθῶν ἀνάμεσα στὶς κοινότητες καὶ στὶς περιφέρειες καὶ νὰ συνεχίσουμε νὰ ἐντατικοποιοῦμε τὴν παραγωγὴ κι ὅλες ἐκεῖνες τὶς ὑπηρεσίες, ποὺ εἶναι χρήσιμες γιὰ τὸ λαό.

Πρέπει, μὲ κάθε δυνατὸ τρόπο καὶ σύμφωνα μὲ τὶς τοπικὲς συνθῆκες καὶ δυνατότητες, νὰ ἐνθαρρύνουμε τὴ δράση μὲ ἑνώσεις, συνεργατικές, ὁμάδες ἐθελοντῶν, προκειμένου νὰ ἐμποδίσουμε τὴν ἐμφάνιση νέων ἐξουσιαστικῶν ὁμάδων, νέων κυβερνη-

σεων, πολεμώντας τες μὲ τὴ βία, ἂν εἶναι ἀπαραίτητο, ἀλλὰ πάνω ἀπ' ὅλα ἐξουδετερώνοντάς τες.

Κι ἂν δὲν ὑπῆρχε ἀρκετὴ ὑποστήριξη μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἐμποδιστεῖ ἡ ἐπανάσταση τῆς κυβέρνησης, τῶν ἐξουσιαστῶν της θεσμῶν καὶ τῶν ὀργάνων καταστολῆς της, θὰ πρέπει ν' ἀρνηθοῦμε νὰ συνεργαστοῦμε ἢ νὰ τὴν ἀναγνωρίσουμε καὶ νὰ ἐπαναστατήσουμε ἐνάντια στὶς ἀπαιτήσεις της, διεκδικώντας πλήρη αὐτονομία γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὅλες τὶς μειονότητες ποὺ διαφωνοῦν. Ἂν εἶναι δυνατό, θὰ πρέπει νὰ παραμείνουμε σὲ μιὰ κατάσταση ἀνοιχτῆς ἀνταρσίας, καὶ νὰ προετοιμάσουμε τὸ δρόμο γιὰ τὴ μετατροπὴ τῆς τωρινῆς ἥττας σὲ μελλοντικὴ νίκη.

Δὲν πιστεύω πὼς ἐκεῖνο ποὺ μετράει εἶναι ὁ θρίαμβος τῶν σχεδίων μας, τῶν προγραμμάτων μας καὶ τῶν οὐτοπιῶν μας, ποὺ ὁπωσδήποτε χρειάζονται τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς ἐφαρμογῆς καὶ τοῦ πειράματος καὶ μπορεῖ, σὰν ἀποτέλεσμα, νὰ χρειάζεται νὰ τροποποιηθοῦν, ν' ἀναπτυχθοῦν ἢ νὰ προσαρμοστοῦν στὶς πραγματικὲς ἠθικὲς κι ὑλικὲς συνθῆκες τοῦ χωρόχρονου. Ἐκεῖνο ποὺ μετράει πιὸ πολὺ ἀπ' ὅλα εἶναι πὼς οἱ ἄνθρωποι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, πρέπει νὰ χάσουν τὰ προβατίσια ἔνστικτα καὶ συνήθειες, τὰ ὁποῖα τοὺς χάραξαν στὸ μυαλὸ ὁλόκληροι αἰῶνες σκλαβιᾶς κι ὅτι πρέπει νὰ μάθουν νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐνεργοῦν ἐλεύθερα. Σ' αὐτὸ τὸ καθῆκον τῆς ἀπελευθέρωσης, εἶναι ποὺ πρέπει ν' ἀφιερώσουν τὴν προσοχή τους οἱ ἀναρχικοί.

Μόλις ἀνατραπεῖ ἡ κυβέρνηση, ἢ τουλάχιστον ἐξουδετερωθεῖ, τὸ καθῆκον τῶν ἀνθρώπων κι ἰδιαίτερα ἐκείνων ἀνάμεσά τους ποὺ ἔχουν πρωτοβουλία κι ὀργανωτικὴ ἱκανότητα, θὰ εἶναι νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ἄμεσων ἀναγκῶν καὶ νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος γιὰ τὸ μέλλον, καταστρέφοντας προνόμια καὶ βλαβεροὺς θεσμοὺς καὶ βλέποντας στὸ μεταξὺ σ' αὐτό, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ χρήσιμοι θεσμοί, ποὺ ἐξυπηρετοῦν σήμερα τὴν ἄρχουσα τάξη εἴτε ἀποκλειστικά, εἴτε πρωταρχικά, θὰ λειτουργοῦν ἐξίσου γιὰ λογαριασμὸ ὅλων.

Οἱ ἀναρχικοὶ ἔχουν ἀναλάβει τὸ καθῆκον νὰ εἶναι ἀγωνι-

στικοί φύλακες τῆς ἐλευθερίας ἐνάντια σὲ κάθε ἐπίδοξο μνηστήρα τῆς ἐξουσίας κι ἐνάντια στὴν πιθανὴ τυραννία τῆς πλειονότητας.

Ἔχουμε σκεφτεῖ ὅτι ξέχωρα ἀπ' τὸ πρόβλημα τῆς ἐξασφάλισης τῆς νίκης ἐνάντια στὶς ὑλικὲς δυνάμεις τοῦ ἀντιπάλου, ὑπάρχει ἐπίσης τὸ πρόβλημα νὰ δοθεῖ ζωὴ στὴν ἐπανάσταση μετὰ τὴ νίκη.

Συμφωνοῦμε ὅλοι πὼς μιὰ ἐπανάσταση ποὺ ἔμελλε νὰ καταλήξει σὲ χάος δὲ θὰ ἦταν μιὰ ζωογόνα ἐπανάσταση.

Ἀλλὰ δὲ θὰ πρέπει νὰ ὑπερβάλλουμε· δὲν πρέπει νὰ σκεφτοῦμε ὅτι πρέπει καὶ μποροῦμε νὰ βροῦμε μιὰ τέλεια λύση γιὰ κάθε πιθανὸ πρόβλημα. Δὲ θὰ πρέπει νὰ θέλουμε νὰ προβλέψουμε καὶ νὰ καθορίσουμε πάρα πολλά, γιατὶ ἀντὶ νὰ προετοιμαστοῦμε γιὰ τὴν ἀναρχία, μπορεῖ νὰ βρεθοῦμε βυθισμένοι σὲ ἀπραγματοποίητα ὄνειρα ἢ ἀκόμα καὶ νὰ γίνουμε ἐξουσιαστὲς καὶ συνειδητὰ ἢ διαφορετικά, νὰ τείνουμε νὰ ἐνεργοῦμε σὰ μιὰ κυβέρνηση ἡ ὁποία, στ' ὄνομα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς λαϊκῆς θέλησης, θὰ ὑποτάσσει τοὺς ἀνθρώπους στὴν κυριαρχία της. Τὸ γεγονὸς εἶναι πὼς δὲν μποροῦμε νὰ ἐκπαιδεύσουμε τοὺς ἀνθρώπους, ἂν δὲν εἶναι σὲ θέση, ἢ ὑποχρεωμένοι ἀναγκαστικά, νὰ ἐνεργοῦν γιὰ τὸν ἑαυτό τους κι ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ ὀργάνωση τοῦ λαοῦ, χρήσιμη κι ἀναγκαία καθὼς εἶναι, δὲν μπορεῖ νὰ ἐπεκτείνεται ἀτέλειωτα· σ' ἕνα ὁρισμένο σημεῖο, ἂν δὲν ἐπιδίδεται σ' ἐπαναστατικὴ δράση, εἴτε θὰ στραγγαλιστεῖ ἀπ' τὴν κυβέρνηση ἢ θὰ ἐκφυλιστεῖ καὶ θὰ διαλυθεῖ — καὶ θὰ πρέπει τότε νὰ ξαναρχίσουμε ἀπ' τὴν ἀρχή.

Δὲ θὰ μποροῦσα νὰ δεχτῶ τὴν ἄποψη ὅτι ὅλες οἱ ἐπαναστάσεις τοῦ παρελθόντος, παρόλο ποὺ δὲν ἦταν ἀναρχικὲς ἐπαναστάσεις, ὑπῆρξαν ἀνώφελες, οὔτε πὼς οἱ μελλοντικὲς ποὺ δὲ θὰ εἶναι ἀναρχικὲς ἐπαναστάσεις, θὰ εἶναι ἄχρηστες. Πιστεύω ὅτι ὁ πλήρης θρίαμβος τῆς ἀναρχίας θὰ ἔρθει μὲ τὴν ἐξέλιξη, σταδιακὰ μᾶλλον, παρὰ μὲ βίαιη ἐπανάσταση: ὅταν μιὰ προηγούμενη ἢ μερικὲς προηγούμενες ἐπαναστάσεις θὰ ἔχουν καταστρέψει τὰ βασικότερα στρατιωτικὰ κι οἰκονομικὰ ἐμπόδια, ποὺ ἀντιτίθονται

στὴν πνευματικὴ κι ὑλικὴ ἀνάπτυξη τῶν ἀνθρώπων καὶ στὴν αὔξηση τῆς παραγωγῆς. στὸ μέτρο ποὺ νὰ ἱκανοποιεῖ τὶς ἀνάγκες καὶ τὶς ἐπιθυμίες.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἂν πάρουμε ὑπόψη τοὺς σποραδικοὺς ἀριθμούς μας καὶ τὴν ἐπικρατοῦσα στάση ἀνάμεσα στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους κι ἂν δὲν ἐπιθυμοῦμε νὰ πάρουμε τὶς ἐπιθυμίες μας γιὰ πραγματικότητα, πρέπει νὰ περιμένουμε ὅτι ἡ ἑπόμενη ἐπανάσταση δὲ θὰ εἶναι ἀναρχικὴ κι ἑπομένως ἐκεῖνο ποὺ ἐπείγει περισσότερο εἶναι τὸ νὰ σκεφτοῦμε τί μποροῦμε καὶ πρέπει νὰ κάνουμε σὲ μιὰ ἐπανάσταση, στὴν ὁποία θὰ εἴμαστε μιὰ σχετικὰ μικρὴ καὶ κακὰ ἐξοπλισμένη μειονότητα. Ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ προσέξουμε νὰ μὴ γίνουμε λιγότερο ἀναρχικοὶ ἐπειδὴ ἁπλῶς οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι ἕτοιμοι γιὰ τὴν ἀναρχία. Ἂν θέλουν μιὰ κυβέρνηση, εἶναι ἀπίθανο νὰ μπορέσουμε νὰ ἐμποδίσουμε τὸ σχηματισμὸ μιᾶς νέας κυβέρνησης, ἀλλὰ αὐτό, δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ μὴν προσπαθήσουμε νὰ πείσουμε τοὺς ἀνθρώπους ὅτι ἡ κυβέρνηση εἶναι ἄχρηστη καὶ βλαβερὴ ἢ νὰ μὴν ἐμποδίσουμε τὴν κυβέρνηση νὰ ἐπιβληθεῖ ἐπίσης πάνω μας ἢ πάνω σὲ ἄλλους σὰν καὶ μᾶς, ποὺ δὲν τὴ θέλουν. Θὰ πρέπει νὰ ἐξασφαλίσουμε πῶς βελτιώνεται ἡ κοινωνικὴ ζωὴ κι ἰδιαίτερα τὰ οἰκονομικὰ πρότυπα, δίχως τὴν ἐπέμβαση τῆς κυβέρνησης κι ἔτσι θὰ πρέπει νὰ εἴμαστε ὅσο τὸ δυνατὸν πιὸ προετοιμασμένοι γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε τὰ πρακτικὰ προβλήματα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς, μὴν ξεχνώντας ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι πιὸ κατάλληλοι γιὰ νὰ ὀργανώσουν τὴν ἐργασία, εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ τὴν κάνουν τώρα. Ἂν εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ ἐμποδίσουμε τὴ δημιουργία μιᾶς νέας κυβέρνησης, ἂν εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ τὴν καταστρέψουμε ἀμέσως, θὰ πρέπει, ὁπωσδήποτε, ν' ἀρνηθοῦμε νὰ τὴν ὑποστηρίξουμε, ὁποιοδήποτε σχῆμα ἢ μορφὴ κι ἂν ἔχει. Θὰ πρέπει ν' ἀπορρίψουμε τὴ στρατιωτικὴ θητεία καὶ ν' ἀρνηθοῦμε νὰ πληρώνουμε φόρους. Ἀνυπακοὴ σὰν ἀρχή, ἀντίσταση ὡς τὸ τέλος, ἐνάντια σὲ κάθε ἐπιβολὴ ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχῶν κι ἀπόλυτη ἄρνηση ἀποδοχῆς ὁποιασδήποτε ἡγετικῆς θέσης.

Ἂν εἴμαστε ἀνίκανοι ν' ἀνατρέψουμε τὸν καπιταλισμό, θὰ πρέπει ν' ἀπαιτήσουμε γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὅλους ὅσους τὸ θέλουν, τὸ δικαίωμα ἐλεύθερης προσέγγισης τῶν ἀναγκαίων μέσων παραγωγῆς γιὰ τὴ συντήρηση μιᾶς ἀνεξάρτητης ζωῆς.

Νὰ δίνετε συμβουλές, ὅταν ἔχουμε νὰ κάνουμε προτάσεις· νὰ διδάσκετε, ἂν ξέρουμε περισσότερα ἀπ' ὅ,τι οἱ ἄλλοι· νὰ δίνετε τὸ παράδειγμα γιὰ μιὰ ζωὴ βασισμένη στὴν ἐλεύθερη συμφωνία ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους· νὰ ὑπερασπίζεστε, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ βία, ἂν εἶναι ἀπαραίτητο καὶ δυνατό, τὴν αὐτονομία μας ἐνάντια σὲ ὁποιαδήποτε κυβερνητικὴ πρόκληση... ἀλλὰ ΠΟΤΕ μὴ διατάζετε, κυβερνᾶτε ἢ ἐξουσιάζετε!

Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δὲ θὰ πραγματοποιήσουμε τὴν ἀναρχία, ἡ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ ἐνάντια στὴ θέληση τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τουλάχιστον θὰ προετοιμάσουμε τὸ δρόμο γι' αὐτή. Δὲ χρειάζεται νὰ περιμένουμε ἀτέλειωτα τὸ μαρασμὸ τοῦ κράτους ἢ νὰ γίνουν μέρος τοῦ λαοῦ οἱ κυρίαρχοί μας καὶ νὰ παραιτηθοῦν ἀπ' τὴν ἐξουσία τους πάνω μας, ἂν μπορέσουμε νὰ τοὺς πείσουμε νὰ παρατήσουν τὴ θέση τους.

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΑΓΙΑΖΕΙ ΤΑ ΜΕΣΑ. Αὐτὸ τὸ ἀπόφθεγμα ἔχει γίνει ἀντικείμενο πολὺ μεγάλης κατάχρησης· στὴν πραγματικότητα ὅμως ἀποτελεῖ παγκόσμια κατευθυντήρια ἀρχή. Θά 'ταν ὅμως καλύτερα νὰ ποῦμε: κάθε σκοπὸς χρειάζεται τὰ μέσα του. 'Αφοῦ ἡ ἠθικὴ πρέπει νὰ ἐπιδιώκεται στοὺς σκοπούς, τὰ μέσα εἶναι καθορισμένα.

Μόλις καθοριστεῖ ὁ σκοπὸς στὸν ὁποῖο ἀποβλέπει κάποιος, συνειδητὰ ἢ ἀναγκαστικά, τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς ζωῆς εἶναι νὰ βρεθοῦν τὰ μέσα πού, κάτω ἀπ' τὶς συγκεχριμένες συνθῆκες, ὁδηγοῦν σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ πιὸ οἰκονομικὰ καὶ μὲ μεγαλύτερη βεβαιότητα. 'Απ' τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο λύνεται αὐτὸ τὸ πρόβλημα, θὰ ἐξαρτηθεῖ, στὸ μέτρο ποὺ μπορεῖ νὰ βασιστεῖ πάνω στὴν ἀνθρώπινη θέληση, τὸ ἂν τὸ ἄτομο (ἢ κόμμα) προσεγγίζει ἢ ἀποτυχαίνει νὰ πραγματοποιήσει τοὺς σκοπούς του, ἂν εἶναι χρήσιμο γιὰ τὸ σκοπό του ἢ ἄθελά του ἐξυπηρετεῖ τὸ σκοπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Στὴν ἀνακάλυψη τῶν σωστῶν μέσων, βρίσκεται ὁλόκληρο τὸ μυστικὸ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν καὶ κομμάτων, ποὺ ἔχουν ἀφήσει τὴ σφραγίδα τους πάνω στὴν ἱστορία.

Γιὰ τοὺς μυστικιστές, ὁ σκοπὸς τῶν 'Ιησουϊτῶν εἶναι ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ· γιὰ ἄλλους εἶναι ἡ δύναμη τῆς 'Εταιρίας τοῦ 'Ιησοῦ. 'Επομένως, θὰ πρέπει νὰ καταβάλουν κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ ἀποκτηνώσουν, νὰ τρομοκρατήσουν καὶ νὰ ὑποτάξουν τὶς μάζες.

'Ο σκοπὸς τῶν Γιακωβίνων κι ὅλων τῶν ἐξουσιαστικῶν κομμάτων, ποὺ πιστεύουν ὅτι κατέχουν τὴν ἀπόλυτη ἀλήθεια, εἶναι νὰ ἐπιβάλουν τὶς ἰδέες τους πάνω στὶς ἀβαεῖς μάζες. Θὰ πρέπει ἐπομένως νὰ κάνουν κάθε προσπάθεια γιὰ νὰ καταλάβουν τὴν ἐξουσία, νὰ ὑποτάξουν τὶς μάζες καὶ νὰ προσαρμόσουν τὴν 'Αν-

θρωπότητα στὸ Προκρούστειο κρεββάτι τῶν ἀντιλήψεών τους.

Τὸ πρόβλημα γιὰ μᾶς μπαίνει διαφορετικά· ἐπειδὴ οἱ σκοποί μας εἶναι τόσο διαφορετικοί, ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦμε.

Δὲ διεξάγουμε τὸν ἀγώνα μας γιὰ νὰ πάρουμε τὴ θέση τῶν σημερινῶν ἐκμεταλλευτῶν καὶ καταπιεστῶν, οὔτε ἀκόμα παλεύουμε γιὰ τὸ θρίαμβο μιᾶς ἀφαίρεσης, ποὺ στερεῖται περιεχόμενο. Δὲν ἔχουμε τίποτα κοινὸ μ' ἐκεῖνο τὸν Ἰταλὸ πατριώτη ποὺ διακήρυξε: «Τί πειράζει ἂν πεθάνουν ἀπ' τὴν πείνα ὅλοι οἱ Ἰταλοί, ὅσο ἡ Ἰταλία εἶναι μεγάλη καὶ δοξασμένη!», οὔτε καὶ μ' ἐκεῖνο τὸ σύντροφο ποὺ ἐξομολογήθηκε πῶς δὲν τὸν ἐνδιέφερε ἂν χάνονταν τὰ τρία τέταρτα τῆς ἀνθρωπότητας, προκειμένου νὰ γίνει ὁ κόσμος ἐλεύθερος κι εὐτυχισμένος...

Κατὰ τὴ γνώμη μας, ὅλη ἡ δράση ποὺ κατευθύνεται πρὸς τὴν καταστροφὴ τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς καταπίεσης, ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπίπεδου τῶν ἀνθρώπων, ποὺ τοὺς προσφέρει μιὰ συνειδητοποίηση τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς δύναμής τους καὶ τοὺς πείθει νὰ ἐνεργοῦν γιὰ λογαριασμό τους, (κοντολογῆς) κάθε δραστηριότητα ποὺ ἐνθαρρύνει ἕνα μίσος γιὰ τὴν καταπίεση καὶ ξυπνάει τὴν ἀγάπη ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, μᾶς ὁδηγεῖ πιὸ κοντὰ στοὺς σκοπούς μας κι ἀποτελεῖ ἑπομένως ἕνα καλὸ πράγμα (ποὺ ὑπόκειται μόνο σὲ μιὰ ποσοτικὴ θεώρηση: νὰ πετύχει τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα μὲ τὶς δυνάμεις ποὺ διαθέτουμε). Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, κάθε δραστηριότητα ποὺ τείνει νὰ συντηρήσει τὴ σημερινὴ κατάσταση πραγμάτων, ποὺ τείνει νὰ θυσιάσει τὸν ἄνθρωπο ἐνάντια στὴ θέλησή του γιὰ τὸ θρίαμβο μιᾶς ἀρχῆς, εἶναι κακὴ γιατὶ ἀποτελεῖ μιὰ ἄρνηση τῶν σκοπῶν μας. Ἐπιδιώκουμε τὸ θρίαμβο τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀγάπης.

Μήπως γι' αὐτὸ τὸ λόγο θὰ πρέπει ν' ἀπορρίψουμε τὴ χρήση βίαιων μέσων; Ὁπωσδήποτε ὄχι. Τὰ μέσα μας εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἐπιτρέπουν κι ἐπιβάλλουν οἱ συνθῆκες.

Φυσικὰ δὲ θέλουμε νὰ συντρίψουμε τὸν καθένα· θὰ θέλαμε

νὰ στεγνώσουμε ὅλα τὰ δάκρυα τῆς ἀνθρωπότητας κι ὄχι νὰ εἴμαστε ὑπεύθυνοι γιὰ περισσότερα δάκρυα. Ἀλλὰ θὰ πρέπει εἴτε ν' ἀγωνιστοῦμε μέσα στὸν κόσμο ὅπως εἶναι ἢ νὰ παραμείνουμε ἀνίκανοι ὀνειροπόλοι. Θὰ ἔρθει ἡ μέρα, εἴμαστε πεπεισμένοι γι' αὐτό, ποὺ θὰ εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπηρετήσουμε τὸ σκοπὸ τῆς Ἀνθρωπότητας, δίχως νὰ πληγώσουμε, οὔτε τὸν ἑαυτό μας, οὔτε τοὺς ἄλλους· ἀλλὰ σήμερα αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό. Ἀκόμα κι οἱ πιὸ ἁγνοὶ κι εὐγενικοὶ ἀπὸ τοὺς μάρτυρες, ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἀφήνονταν νὰ ριχτοῦν στὰ κάτεργα γιὰ τὸ θρίαμβο τοῦ καλοῦ, δίχως ν' ἀντισταθοῦν, εὐλογώντας τοὺς διῶκτες τους, ὅπως ἔκανε ὁ μυθικὸς Χριστός, θὰ ἔκαναν κακό. Πέρα ἀπ' τὸ κακὸ ποὺ θὰ ἔκαναν στὸν ἑαυτό τους, ποὺ στὸ κάτω - κάτω θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ ὑπολογιστεῖ, θὰ ἔκαναν ὅλους ἐκείνους ποὺ τοὺς ἀγαποῦσαν νὰ χύσουν πικρὰ δάκρυα. Σὲ κάθε ἐνέργεια στὴ ζωή, ἐκεῖνο ποὺ μπαίνει πάντα εἶναι ἕνα ζήτημα ἐπιδίωξης νὰ προκληθεῖ τὸ λιγότερο κακὸ καὶ νὰ ἐπιτευχθεῖ τὸ μεγαλύτερο δυνατὸ καλό...

Εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ἐπανάσταση θὰ γίνει αἰτία πολλῶν τραγωδιῶν καὶ πολλῶν βασάνων· ἀλλὰ ἀκόμα κι ἂν προκαλοῦσε ἑκατὸ φορὲς περισσότερα, θά 'ταν πάντα μιὰ εὐλογία σὲ σύγκριση μὲ τὶς δυστυχίες ποὺ ὑπάρχουν σήμερα στὸν κόσμο, σὰν ἀποτέλεσμα τῆς ὀλέθριας ὀργάνωσης τῆς κοινωνίας.

Σ' ὅλους τοὺς κοινωνικοπολιτικοὺς ἀγῶνες ὑπάρχουν κι ὑπῆρξαν πάντοτε δυὸ εἴδη ὑπνωτιστῶν.

Ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ πιστεύουν ὅτι δὲν εἴμαστε ποτὲ ἀρκετὰ ὥριμοι, ὅτι περιμένουμε πάρα πολλά, ὅτι πρέπει νὰ περιμένουμε καὶ νὰ ἱκανοποιούμαστε κάνοντας κατὰ καιροὺς μικρὲς προόδους μὲ τὴ βοήθεια μικρῶν μεταρρυθμίσεων... ποὺ κερδίζονται δίχως νὰ ἐπιλύσουν ποτὲ τίποτα. Κι ὑπάρχουν κι ἐκεῖνοι ποὺ συνηθίζουν νὰ περιφρονοῦν τὰ μικρὰ πράγματα καὶ ζητᾶνε ὅλα ἢ τίποτα καὶ ποὺ προωθώντας σχέδια, ποὺ εἶναι πιθανὸν τέλεια, ἀλλὰ ποὺ δὲν μποροῦν ὅμως νὰ ὑλοποιηθοῦν ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης ἀπαραίτητης ὑποστήριξης, ἐμποδίζουν ἢ ἐπιδιώκουν νὰ ἐμποδίσουν ἄλλους ἀπ' τὸ νὰ κάνουν τὰ λίγα ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν.

Γιὰ μᾶς ἐκεῖνο ποὺ εἶναι πιὸ σημαντικὸ δὲν εἶναι αὐτὸ ποὺ πετυχαίνουμε... ἀλλὰ πῶς τὸ πετυχαίνουμε.

Ἄν, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουμε μιὰ βελτίωση τῆς κατάστασης, ἐγκαταλείψουμε τὸ βασικό μας πρόγραμμα καὶ σταματήσουμε νὰ τὸ προπαγανδίζουμε ἢ ν' ἀγωνιζόμαστε γιὰ νὰ τὸ πραγματοποιήσουμε· ἂν παρακινοῦμε τὶς μάζες νὰ στηρίζουν τὶς ἐλπίδες τους πάνω στοὺς νόμους καὶ στὴν καλὴ θέληση τῶν κυριάρχων μᾶλλον, παρὰ στὴ δική τους ἄμεση δράση· ἂν καταπνίγουμε τὸ ἐπαναστατικὸ πνεῦμα καὶ σταματᾶμε νὰ ὑποδαυλίζουμε τὴ δυσαρέσκεια καὶ τὴν ἀντίσταση, τότε κάθε πλεονέκτημα θ' ἀποδειχτεῖ χιμαιρικὸ κι ἐφήμερο καὶ θὰ φράζει σὲ κάθε περίπτωση τοὺς δρόμους γιὰ τὴ μελλοντικὴ κοινωνία.

Ἀλλ' ἂν ἀντίθετα, δὲν ξεχνᾶμε τοὺς τελικούς μας στόχους κι ἐνθαρρύνουμε τὶς λαϊκὲς δυνάμεις καθὼς ἐπίσης καὶ παρακινοῦμε γιὰ ἄμεση δράση κι ἐξέγερση, μπορεῖ νὰ πετύχουμε πολὺ λίγα στὴ συγκεκριμένη χρονικὴ περίοδο, ἀλλὰ θὰ ἔχουμε κάνει ἕνα βῆμα μπροστὰ στὴν ἠθικὴ προετοιμασία τῶν λαϊκῶν μαζῶν καὶ στὴ δημιουργία ἑνὸς πιὸ εὐνοϊκοῦ κοινωνικοῦ κλίματος.

«Τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον» λέει ἕνα γνωμικό: ἂς κάνουμε ὅ,τι μποροῦμε μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε ὅλα ὅσα θὰ θέλαμε· ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ κάνουμε κάτι.

Ἕνα ἄλλο καταστροφικὸ ἐπιχείρημα ποὺ προβάλλεται μὲ εἰλικρίνεια ἀπὸ πολλούς, ἀλλὰ ποὺ ἀποτελεῖ γιὰ ἄλλους μιὰ δικαιολογία γιὰ νὰ μὴν κάνουν τίποτα, εἶναι τὸ ὅτι τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ περιβάλλον δὲν κάνει δυνατὴ τὴν ὕπαρξη τῆς ἠθικῆς κι ὅτι συνακόλουθα εἶναι ἄχρηστο νὰ γίνονται προσπάθειες ποὺ δὲν μποροῦν νὰ πετύχουν κι εἶναι ἑπομένως καλύτερα νὰ κάνει ὅτι μπορεῖ καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς ἄλλους, ἐκτὸς ἀπ' τὸ ν' ἀλλάξει τὸν τρόπο ζωῆς του ὅταν θ' ἀλλάξει ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωση. Εἶναι φανερὸ πὼς ὅλοι οἱ ἀναρχικοὶ κι οἱ σοσιαλιστὲς καταλαβαίνουν τὰ οἰκονομικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς ποὺ ὑποχρεώνουν σήμερα τὸν ἄνθρωπο νὰ παλεύει ἐνάντια στὸ συνάνθρωπό του κι ὁποιοσδήποτε παρατηρητὴς μπο-

ρεῖ νὰ δεῖ τὴ σημασία ἑνὸς προσωπικοῦ ἀγώνα ἐνάντια στὴ συντριπτικὴ δύναμη τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης φανερό, ὅτι χωρὶς ἐξέγερση ἀπὸ μέρους τοῦ ἀτόμου, ποὺ ἑνώνεται μὲ ἄλλους οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὶς ἴδιες ἰδέες γιὰ ν' ἀντισταθεῖ στὸ περιβάλλον προκειμένου νὰ τ' ἀλλάξει, τὸ τελευταῖο δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξει ποτέ.

Ὅλοι μας, χωρὶς καμιὰ ἐξαίρεση, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ζήσουμε περισσότερο ἢ λιγότερο, σὲ ἀντίφαση μὲ τὰ ἰδανικά μας· ἀλλὰ εἴμαστε ἀναρχικοὶ καὶ σοσιαλιστὲς ἐπειδὴ ὑποφέρουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀντίφαση κι ἐπιδιώκουμε νὰ τὴν κάνουμε ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ μικρή. Σὲ περίπτωση ποὺ θὰ προσαρμοζόμαστε στὸ περιβάλλον, θὰ χάναμε φυσικὰ καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ τὸ ἀλλάξουμε καὶ θὰ γινόμαστε συνηθισμένοι ἀστοί· ἀστοὶ χωρὶς χρήματα ἴσως, ἀλλὰ καθαρὰ ἀστοὶ σ' ὅλες τὶς ἐνέργειες καὶ τὶς προθέσεις μας.

ΠΛΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ

Δὲν ἀναγνωρίζουμε τὸ δικαίωμα τῆς πλειονότητας νὰ ἐπιβάλει τὸ νόμο πάνω στὴ μειονότητα, ἀκόμα κι ἂν ἡ θέληση τῆς πλειονότητας μποροῦσε πραγματικὰ νὰ διαπιστωθεῖ σὲ πολύπλοκα, κατὰ κάποιο τρόπο, θέματα. Τὸ γεγονὸς ὅτι κάποιος ἔχει τὴν πλειονότητα μὲ τὸ μέρος του, σὲ καμιὰ περίπτωση δὲν ἀποδείχνει ὅτι ἔχει δίκιο. Πραγματικά, ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει προχωρήσει πάντα διαμέσου τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῶν προσπαθειῶν ατόμων καὶ μειονοτήτων, ἐνῶ ἡ πλειονότητα, ἀπ' τὴν ἴδια της τὴ φύση, εἶναι ἀργή, συντηρητική, ὑποταχτικὴ ἀπέναντι στὴν ἀνώτερη βία καὶ στὰ κατεστημένα προνόμια.

Ἀλλὰ ἂν δὲν ἀναγνωρίζουμε οὔτε γιὰ μιὰ στιγμή, τὸ δικαίωμα τῶν πλειονοτήτων νὰ κυριαρχοῦν πάνω στὶς μειονότητες, εἴμαστε ἀκόμα πιὸ πολὺ ἀντίθετοι μὲ τὴν κυριαρχία μιᾶς μειονότητας πάνω στὴν πλειονότητα. Παρόλο ποὺ ὑπῆρξαν σ' ὅλες τὶς ἐποχὲς προχωρημένες καὶ φωτισμένες μειονότητες, ὑπῆρξαν, παρόμοια, μειονότητες ποὺ ἦταν ὀπισθοδρομικὲς κι ἀντιδραστικές· ἂν ὑπάρχουν ἀνθρώπινα ὄντα ποὺ ἀποτελοῦν ἐξαίρεση καὶ βρίσκονται μπροστὰ ἀπ' τὴν ἐποχή τους, ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ψυχοπαθεῖς κι ἰδιαίτερα ἀπαθὴ ἄτομα, ποὺ ἀφήνονται νὰ παρασυρθοῦν ἀσυνείδητα ἀπ' τὴ δίνη τῶν γεγονότων.

Σὲ κάθε περίπτωση δὲν εἶναι θέμα σωστοῦ ἢ λάθους· εἶναι θέμα ἐλευθερίας, ἐλευθερίας γιὰ ὅλους, ἐλευθερίας γιὰ κάθε ἄτομο, στὸ βαθμὸ ποὺ δὲν παραβιάζει τὴν ἴση ἐλευθερία τῶν ἄλλων. Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ κρίνει μὲ βεβαιότητα ποιός ἔχει δίκιο καὶ ποιός ἄδικο, ποιός βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴν ἀλήθεια καὶ ποιός εἶναι ὁ καλύτερος δρόμος γιὰ τὸ μεγαλύτερο καλὸ γιὰ τὸν καθένα καὶ γιὰ ὅλους. Ἡ ἐμπειρία διαμέσου τῆς ἐλευθε-

ρίας εἶναι τὸ μόνο μέσο γιὰ νὰ φτάσουμε στὴν ἀλήθεια καὶ στὶς καλύτερες λύσεις· κι ἂν δὲν ὑπάρχει ἡ ἐλευθερία νὰ ἔχεις ἄδικο, τότε δὲν ὑπάρχει καθόλου ἐλευθερία.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, ἑπομένως, εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν πλειονότητα καὶ τὴ μειονότητα νὰ καταφέρουν νὰ ζήσουν μαζὶ εἰρηνικὰ κι ἀποδοτικά, μὲ κοινὴ συμφωνία καὶ συμβιβασμό, μὲ τὴν ἔξυπνη ἀναγνώριση τῶν πρακτικῶν ἀναγκῶν τῆς συλλογικῆς ζωῆς καὶ τῆς ὠφελιμότητας τῶν παραχωρήσεων, ποὺ οἱ συνθῆκες καθιστοῦν ἀναγκαῖες.

Οἱ ἀναρχικοὶ δὲν ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ πλειονότητα σὰν τέτοια, ἀκόμα κι ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ ὑλοποιήσει, πέρα ἀπὸ κάθε ἀμφιβολία, αὐτὸ ποὺ ἤθελε, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιβληθεῖ μὲ τὴ βία πάνω στὶς μειονότητες ποὺ διαφωνοῦν, καθὼς ἡ λογικὴ κι ἡ ἐμπειρία τους τοὺς λένε ὅτι παρόλη τὴ χρήση τῆς ἀλχημίας τῶν ἐκλογῶν καὶ τοῦ κοινοβουλίου, καταλήγουμε πάντα νὰ ἔχουμε νόμους ποὺ ἀντιπροσωπεύουν ὁτιδήποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπ' τὴ θέληση τῆς πλειονότητας.

Πέρα ἀπ' αὐτὲς τὶς σκέψεις, ὑπάρχει πάντα τὸ γεγονὸς ὅτι σ' ἕνα καπιταλιστικὸ καθεστώς, στὸ ὁποῖο ἡ κοινωνία διαιρεῖται σὲ πλούσιους καὶ φτωχούς, σὲ ἐργοδότες κι ὑπάλληλους, τῶν ὁποίων τὸ ἑπόμενο γεῦμα ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴν ἀπόλυτη ἐξουσία τοῦ ἀφεντικοῦ, δὲν μποροῦν νὰ ὑπάρξουν πραγματικὰ ἐλεύθερες ἐκλογές.

ΑΛΛΗΛΟΒΟΗΘΕΙΑ

'Αφοῦ εἶναι γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα κοινωνικὸ ζῶο τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὴ συνέχεια τῶν φυσικῶν καὶ πνευματικῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὰ ἀνθρώπινα ὄντα, αὐτὲς οἱ σχέσεις πρέπει νὰ βασίζονται εἴτε στὴ συγγένεια, στὴν ἀλληλεγγύη καὶ στὴν ἀγάπη, εἴτε στὴν ἐχθρότητα καὶ τὴ διαμάχη. Ἂν κάθε ἄτομο σκέπτεται μόνο τὴν καλοπέρασή του, ἢ ἴσως τὴν ἀντίστοιχη τῆς μικρῆς συγγενικῆς ἢ τοπικῆς του ὁμάδας, εἶναι φανερὸ ὅτι θὰ βρεθεῖ σὲ σύγκρουση μὲ τοὺς ἄλλους καὶ θὰ ἀναδειχθεῖ νικητὴς ἢ νικημένος· σὰν καταπιεστὴς ἂν νικήσει, σὰν καταπιεζόμενος ἂν νικηθεῖ. Ἡ φυσικὴ ἁρμονία, ἡ φυσικὴ σύζευξη τοῦ καλοῦ τοῦ καθενὸς μὲ τὸ καλὸ τῶν ἄλλων, εἶναι ἐφεύρεση τῆς ἀνθρώπινης τεμπελιᾶς, ποὺ ὑποθέτει ὅτι θὰ ἐπιτευχθεῖ αὐθόρμητα, σὰ συνέπεια φυσικοῦ νόμου μᾶλλον, παρὰ μὲ ἀγώνα γιὰ τὴν πραγματοποίησῃ αὐτοῦ ποὺ θέλει. Στὴν πραγματικότητα, ὅμως, ὁ φυσικὸς Ἄνθρωπος βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση συνεχοῦς σύγκρουσης μὲ τοὺς ὁμοίους του, στὴν ἀναζήτησή του γιὰ τὸ καλύτερο καὶ πιὸ ὑγιεινὸ μέρος, τὴν πιὸ εὔφορη γῆ καὶ μὲ τὸν καιρό, γιὰ νὰ ἐκμεταλλευτεῖ τὶς πολλὲς καὶ διάφορες εὐκαιρίες ποὺ δημιουργεῖ ἡ κοινωνικὴ ζωὴ γιὰ μερικοὺς ἢ γιὰ ἄλλους. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία εἶναι γεμάτη βία, πολέμους, σφαγές, (πέρα ἀπ' τὴν ἀμείλικτη ἐκμετάλλευση τῆς ἐργασίας τῶν ἄλλων) κι ἀμέτρητες τυραννίες κι ὑποδούλωση.

Ἂν στὸ ἀνθρώπινο πνεῦμα ὑπῆρχε μόνο αὐτὸ τὸ βίαιο ἔνστικτο τοῦ νὰ θέμε νὰ κυριαρχήσουμε καὶ νὰ κερδοσκοπήσουμε σὲ βάρος ἄλλων, ἡ ἀνθρωπότητα θὰ εἶχε παραμείνει στὴ βάρβαρη κατάστασή της κι ἡ ἀνάπτυξη τῆς τάξης, ὅπως καταγράφεται στὴν ἱστορία, ἢ στὴν ἐποχή μας, δὲ θά 'ταν δυνατή. Αὐτὴ ἡ τά-

ξη, ἀκόμα καὶ στὴ χειρότερη μορφή της, ἀντιπροσωπεύει πάντα ἕνα εἶδος ἀπάλυνσης τοῦ τυραννικοῦ πνεύματος μ' ἕνα εἶδος κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης,, ποὺ εἶναι ἀναπόσπαστη ἀπὸ μιὰ περισσότερο πολιτισμένη καὶ προοδευτικὴ ζωή.

'Αλλὰ εὐτυχῶς ὑπάρχει στὸν ἄνθρωπο κι ἕνα ἄλλο αἴσθημα ποὺ τὸν ὠθεῖ πιὸ κοντὰ στὸ γείτονά του, τὸ αἴσθημα τῆς συμπάθειας, τῆς ἀνοχῆς, τῆς ἀγάπης καί, χάρη σ' αὐτό, ἔγινε πιὸ πολιτισμένη ἡ ἀνθρωπότητα κι ἀπ' αὐτὸ ἀναπτύχθηκε ἡ ἰδέα μας, ποὺ ἀποβλέπει στὸ νὰ κάνει τὴν κοινωνία μιὰ ἀληθινὴ κοινότητα ἀδελφῶν καὶ φίλων, ποὺ θὰ ἐργάζονται ὅλοι γιὰ τὸ κοινὸ καλό.

Τὸ πῶς ἐμφανίστηκε αὐτὸ τὸ αἴσθημα, ποὺ ἐκφράζεται ἀπ' τὶς λεγόμενες ἠθικὲς ἀρχὲς καὶ πού, καθὼς ἀναπτύσσεται, ἀπορρίπτει τὴν ὑφιστάμενη ἠθικὴ καὶ βάζει στὴ θέση της μιὰ ἀνώτερη ἠθική, εἶναι ἕνα θέμα γιὰ διερεύνηση, ποὺ μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρει τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς κοινωνιολόγους, ἀλλὰ δὲν χάνει τὴν ἀξία του ἀπ' τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχει ἀνεξάρτητα ἀπ' τὶς ἐξηγήσεις ποὺ μπορεῖ νὰ δοθοῦν. Δὲν ἔχει σημασία τὸ ὅτι μπορεῖ νὰ πηγάζει ἀπ' τὸ πρωτόγονο, φυσιολογικὸ γεγονὸς τῆς σεξουαλικῆς πράξης γιὰ τὴ διαιώνιση τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους, ἢ ἀπ' τὴν ἀπόλαυση ποὺ προκύπτει ἀπ' τὴ συντροφιὰ τῶν συνανθρώπων μας· ἢ ἀπ' τὰ πλεονεκτήματα ποὺ προκύπτουν ἀπ' τὴ συνένωση, στὴν πάλη ἐνάντια στὸν κοινὸ ἐχθρὸ καὶ στὴν ἐξέγερση ἐνάντια στὸν κοινὸ τύραννο· ἢ ἀπ' τὴν ἐπιθυμία γιὰ ξεκούραση, εἰρήνη κι ἀσφάλεια, τὴν ἀνάγκη τῶν ὁποίων νοιώθουν κι οἱ ἴδιοι οἱ νικητές· ἢ ἴσως ἀπ' τὸ συνδυασμὸ αὐτῶν καὶ ἑκατὸ ἄλλων λόγων. Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ὑ π ά ρ χ ε ι καὶ στὴν ἀνάπτυξη καὶ πρόοδό του εἶναι ποὺ στηρίζουμε τὶς ἐλπίδες μας γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας.

«Ἡ θέληση τοῦ Θεοῦ», «οἱ φυσικοὶ νόμοι», «οἱ ἠθικοὶ νόμοι», «τὸ ὑπέρτατο καθῆκον» τῶν Καντιανῶν, ἀκόμα καὶ τὸ «ξεκάθαρα κατανοημένο συμφέρον» τῶν 'Ωφελιμιστῶν, ἀποτελοῦν ὅλα μεταφυσικὲς φαντασιώσεις ποὺ δὲν ὁδηγοῦν πουθενά. 'Αντιπροσωπεύουν τὴν ἐπιδοκιμαστικὴ ἐπιθυμία τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος

νὰ θέλει νὰ ἐξηγήσει τὰ πάντα, νὰ θέλει νὰ εἰσχωρήσει στὸ βάθος τῶν πραγμάτων καὶ θὰ μποροῦσαν νὰ γίνουν δεκτὲς σὰν προσωρινὲς ὑποθέσεις γιὰ παραπέρα ἔρευνα, ἂν δὲν ἀντιπροσώπευαν, στὶς περισσότερες περιπτώσεις, τὴν ἀνθρώπινη τάση νὰ μὴ θέλει κανεὶς ποτὲ νὰ παραδεχτεῖ τὴν ἄγνοια καὶ νὰ προτιμάει νὰ προσφέρει βαρύγδουπες ἐξηγήσεις, ποὺ στεροῦνται οὐσιαστικὸ περιεχόμενο, ἀντὶ νὰ πεῖ ἁπλὰ «Δὲν ξέρω».

Ὅποιες κι ἂν εἶναι οἱ ἐξηγήσεις, ποὺ μπορεῖ κανεὶς ἢ δὲν μπορεῖ νὰ διαλέξει γιὰ νὰ προσφέρει, τὸ πρόβλημα παραμένει ἄθικτο: πρέπει κανεὶς νὰ διαλέξει ἀνάμεσα στὴν ἀγάπη καὶ τὸ μίσος, ἀνάμεσα στὴν ἀδελφικὴ συνεργασία καὶ τὴν ἀδελφοκτόνα διαμάχη, ἀνάμεσα στὸν «ἀλτρουϊσμὸ» καὶ τὸν «ἐγωϊσμό».

Οἱ ἀνάγκες, οἱ προτιμήσεις, οἱ φιλοδοξίες καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀνθρώπων, δὲν εἶναι οὔτε παρόμοιες, οὔτε ἁρμονικὲς ἀπ' τὴ φύση· εἶναι συχνὰ διαμετρικὰ ἀντίθετες κι ἀνταγωνιστικές. Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἡ ζωὴ κάθε ἀτόμου εἶναι τόσο χειραγωγημένη ἀπ' τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων, ὥστε θά 'ταν ἀδύνατο, ἀκόμα κι ἂν ὑποθέταμε ὅτι θά 'ταν βολικὸ νὰ τὸ κάνουμε, ν' ἀπομονωθοῦμε ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ζήσουμε τὴ δική μας ζωή. Ἡ κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη εἶναι ἕνα γεγονὸς ἀπ' τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ ξεφύγει κανείς· μπορεῖ νὰ γίνει ἀποδεχτὴ ἐλεύθερα καὶ συνειδητὰ καὶ νὰ ὠφελήσει συνακόλουθα ὅλους, ἢ μπορεῖ νὰ γίνει ἀποδεχτή, θέλοντας καὶ μή, συνειδητὰ ἢ διαφορετικά, ὁπότε ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ὑποταγὴ τοῦ ἑνὸς στὸν ἄλλο, μὲ τὴν ἐκμετάλλευση μερικῶν ἀπὸ ἄλλους.

Στὴν καθημερινή μας ζωὴ ἐμφανίζεται ἕνας σωρὸς πρακτικῶν προβλημάτων, ποὺ μποροῦν νὰ λυθοῦν μὲ διάφορους τρόπους, ἀλλὰ ὄχι μὲ τοὺς ἴδιους τρόπους ταυτόχρονα· τὸ κάθε ἄτομο, ὅμως, μπορεῖ νὰ προτιμάει τὴ μιὰ λύση ἀπ' τὴν ἄλλη. Ἂν ἕνα ἄτομο ἢ ὁμάδα ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἐπιβάλλει τὶς προτιμήσεις του πάνω στοὺς ἄλλους, θὰ προτιμήσει τὴ λύση ποὺ ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ γοῦστα του· οἱ ἄλλοι θὰ πρέπει νὰ ὑποταχθοῦν καὶ νὰ θυσιάσουν τὶς ἐπιθυμίες τους. Ἀλλὰ ἂν δὲν ἔ-

χει κανένας τὴ δυνατότητα νὰ ὑποχρεώνει ἄλλους νὰ ἐνεργοῦν ἐνάντια στὴ θέλησή τους, τότε, ὑποθέτοντας πάντα ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸ ἢ δὲ θεωρεῖται βολικὸ νὰ υἱοθετηθοῦν περισσότερες ἀπὸ μιὰ λύσεις, θὰ πρέπει κανεὶς νὰ καταλήξει, μὲ ἀμοιβαῖες παραχωρήσεις, σὲ μιὰ συμφωνία ποὺ ἐξυπηρετεῖ καλύτερα τὸν καθένα καὶ παραβιάζει λιγότερο τὰ ἀτομικὰ συμφέροντα, γοῦστα κι ἐπιθυμίες. Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ἡ καθημερινὴ παρατήρηση τῆς ζωῆς γύρω μας μᾶς διδάσκει, ὅτι ὅπου δὲν ἔχει θέση ἡ βία (στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις), ὅλα ρυθμίζονται μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο, πρὸς ὄφελος τῶν καλυτέρων συμφερόντων ὅλων. Ἀλλὰ ὅπου ἐπεμβαίνει ἡ βία, τότε ἡ ἀδικία, ἡ καταπίεση κι ἡ ἐκμετάλλευση θριαμβεύουν διαδοχικά.

Τὸ γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ δὲν εἶναι δυνατή, δίχως νὰ ἐπωφελεῖται ἀπ' τὴν ἐργασία ἄλλων κι ὅτι ὑπάρχουν δυὸ μόνο τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ γίνει αὐτό: εἴτε διαμέσου μιᾶς ἀδελφικῆς, ἐξισωτικῆς κι ἀντιεξουσιαστικῆς ἕνωσης, στὴν ὁποία ἡ ἀλληλεγγύη, ἐκφραζόμενη συνειδητὰ κι ἐλεύθερα, συνενώνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἢ μὲ τὴν πάλη τοῦ καθένα ἐνάντια στοὺς ἄλλους, στὴν ὁποία οἱ νικητὲς ἐξουσιάζουν, καταπιέζουν κι ἐκμεταλλεύονται τοὺς ὑπόλοιπους...

Θέλουμε νὰ ὑλοποιήσουμε μιὰ κοινωνία στὴν ὁποία οἱ ἄνθρωποι θὰ θεωροῦν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο σὰν ἀδελφὸ καὶ ποὺ ἀλληλοϋποστηριζόμενοι θὰ πετύχουν τὴ μεγαλύτερη εὐημερία κι ἐλευθερία καθὼς ἐπίσης καὶ φυσικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη γιὰ ὅλους...

Ὁ δυνατότερος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶναι λιγότερο απομονωμένος· ὁ πιὸ ἀνεξάρτητος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὶς περισσότερες ἐπαφὲς καὶ φιλίες κι ἑπομένως ἕνα πλατύτερο πεδίο γιὰ νὰ διαλέξει τοὺς στενούς του συνεργάτες· ὁ πιὸ ἀναπτυγμένος ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ καλύτερα νὰ γνωρίζει πῶς νὰ χρησιμοποιήσει κατάλληλα τὴν κοινὴ κληρονομιὰ τοῦ Ἀνθρώπου, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν συγχρόνων του.

Παρὰ τὰ ποτάμια ἀπὸ ἀνθρώπινο αἷμα, παρὰ τὰ ἀπερίγρα-

πτα μαρτύρια καὶ τὶς ταπεινώσεις ποὺ ἐπιβλήθηκαν, παρὰ τὴν ἐκμετάλλευση καὶ τὴν τυραννία σὲ βάρος τῶν πιὸ ἀδύνατων (γιὰ λόγους προσωπικῆς ἢ κοινωνικῆς κατωτερότητας), μὲ μιὰ λέξη, παρὰ τὸν ἀγώνα κι ὅλες του τὶς συνέπειες, ἐκεῖνο ποὺ ἀντιπροσωπεύει στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία τὰ ζωτικὰ καὶ προοδευτικά της χαρακτηριστικά, εἶναι τὸ αἴσθημα συμπάθειας, ἡ αἴσθηση μιᾶς κοινῆς ἀνθρωπιᾶς, ποὺ σὲ ὁμαλοὺς καιροὺς βάζει ἕνα ὅριο στὸν ἀγώνα πέρα ἀπ' τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ διακινδυνεύει, δίχως νὰ προκαλέσει βαθιὰ ἀπέχθεια καὶ πλατιὰ διαδομένη ἀποδοκιμασία. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ ἐπεμβαίνει εἶναι ἡ ἠθική.

Ὁ ἐπαγγελματίας ἱστορικὸς τῆς παλιᾶς σχολῆς μπορεῖ νὰ προτιμάει νὰ παρουσιάσει τοὺς καρποὺς τῆς ἔρευνάς του σὰ συνταρακτικὰ γεγονότα, μεγάλης ἔκτασης συγκρούσεις ἀνάμεσα σὲ ἔθνη καὶ τάξεις, πολέμους, ἐπαναστάσεις, τὰ μέσα καὶ τὰ ἔξω τῆς διπλωματίας καὶ συνωμοσίες· ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι πραγματικὰ πολὺ πιὸ σημαντικὸ εἶναι οἱ ἀμέτρητες καθημερινὲς ἐπαφὲς ἀνάμεσα σὲ ἄτομα καὶ ὁμάδες ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀληθινὴ οὐσία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Κι ἂν κανεὶς ἐξετάσει προσεχτικὰ τί συμβαίνει κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια τῶν γεγονότων, στὴν προσωπικὴ καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπινων μαζῶν, τότε θ' ἀνακαλύψει ἐπίσης ὅτι ὅπως ὑπάρχει ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν κατάκτηση καλύτερων συνθηκῶν ἐργασίας, ἡ δίψα γιὰ κυριαρχία, ἡ ἐχθρότητα, ἡ ζηλοφθονία κι ὅλα τὰ ἀρρωστημένα πάθη ποὺ στρέφουν τὸν ἄνθρωπο ἐνάντια στὸ συνάνθρωπό του, ὑπάρχει ἐπίσης ἡ πολύτιμη ἐργασία, ἡ ἀλληλοβοήθεια, ἡ ἀδιάκοπη κι ἐθελοντικὴ ἀνταλλαγὴ ὑπηρεσιῶν, ἡ λατρεία, ἡ ἀγάπη, ἡ φιλία κι ὅλα ἐκεῖνα ποὺ κάνουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ νοιώθουν σὰν ἀδέλφια. Κι οἱ ἀνθρώπινες ὁμαδοποιήσεις ἀναπτύσσονται ἢ παρακμάζουν, ζοῦν, ἢ πεθαίνουν, ἐξαρτώμενες ἀπ' τὸ ἂν ἡ ἀλληλεγγύη κι ἡ ἀγάπη ἢ τὸ μίσος κι ἡ διαμάχη, κυριαρχήσουν στὶς ὑποθέσεις τῆς κοινότητας· πραγματικά, ἡ ἴδια ἀκριβῶς ἡ ὕπαρξη ὁποιασδήποτε κοινότητας δὲ θὰ ἦταν δυνατή, ἂν τὰ κοινωνικὰ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ὀνόμαζα κ α λ ὰ πάθη, δὲν ἦταν ἰσχυρότερα ἀπ' ὅ,τι τὰ κακά.

Ἡ ὕπαρξη αἰσθημάτων λατρείας καὶ συμπάθειας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κι ἡ ἐμπειρία κι ἡ συνειδητοποίηση τοῦ ἀτόμου καὶ τὰ κοινωνικὰ πλεονεκτήματα ποὺ πηγάζουν ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη αὐτῶν τῶν αἰσθημάτων, ἔχουν γεννήσει καὶ συνεχίζουν νὰ γεννᾶνε ἀντιλήψεις περὶ τοῦ «δικαίου», τοῦ «σωστοῦ» καὶ τῆς «Ἠθικῆς» οἱ ὁποῖες, παρὰ τὶς χιλιάδες ἀντιφάσεις, ψέματα κι ὑποκρισία ποὺ ἐξυπηρετοῦν βασικὰ συμφέροντα, συνιστοῦν ἕνα στόχο, ἕνα ἰδανικὸ πρὸς τὸ ὁποῖο προχωρεῖ ἡ ἀνθρωπότητα.

Αὐτὴ ἡ «ἠθικὴ» εἶναι εὐμετάβλητη καὶ σχετική· ποικίλει ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχή, τοὺς διάφορους ἀνθρώπους, τὶς τάξεις καὶ τὰ ἄτομα. Οἱ ἄνθρωποι τὴ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν δικῶν τους προσωπικῶν συμφερόντων καὶ τῶν ἀντίστοιχων τῶν οἰκογενειῶν, τῆς τάξης ἢ τῆς χώρας τους. Ἀλλὰ ἀφήνοντας παράμερα ἐκεῖνο, ποὺ στὴν ἐπίσημη «ἠθική», ἐξυπηρετεῖ τὴν ὑπεράσπιση τοῦ προνόμιου καὶ τῆς βίας τῆς ἄρχουσας τάξης, απομένει πάντα κάτι ποὺ ἐξυπηρετεῖ τὸ γενικὸ συμφέρον κι ἀποτελεῖ τὸ κοινὸ ἐπίτευγμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τάξη καὶ φυλή.

Ἡ ἀστικὴ τάξη στὴν ἡρωϊκή της περίοδο, ὅταν αἰσθανόταν ἀκόμα πῶς ἀποτελοῦσε μέρος τοῦ λαοῦ καὶ πολεμοῦσε γιὰ τὴ χειραφέτηση, ἔκανε ἐξευγενισμένες χειρονομίες ἀγάπης καὶ αὐταπάρνησης· κι οἱ καλύτεροι ἀνάμεσα στοὺς διανοητὲς καὶ τοὺς μάρτυρές της εἶχαν συλλάβει τὸ σχεδὸν προφητικὸ ὄραμα ἐκείνου τοῦ μέλλοντος τῆς εἰρήνης, ἀδελφότητας κι εὐημερίας, γιὰ τὸ ὁποῖο ἀγωνίζονται σήμερα (1909) οἱ σοσιαλιστές. Ἀλλ' ἂν ὁ ἀλτρουϊσμὸς κι ἡ ἀλληλεγγύη συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν αἰσθημάτων τῶν καλυτέρων ἀπ' αὐτούς, τὸ σπέρμα τοῦ ἀτομισμοῦ (μὲ τὴν ἔννοια τῆς πάλης ἀνάμεσα στὰ ἄτομα) ἡ ἀρχὴ τῆς πάλης (σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀλληλεγγύης) κι ἡ ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο, ἦταν στὸ πρόγραμμα τῆς ἀστικῆς τάξης καὶ δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ γεννήσουν ὀλέθριες συνέπειες. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία κι ἡ ἀρχὴ τῆς ἐξουσίας, μὲ τὰ νέα προσωπεῖα τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, ὑπῆρχαν σ' αὐτὸ τὸ

πρόγραμμα κι ἦταν μοιραῖο νὰ ὁδηγήσουν, ὅπως συνέβηκε πάντοτε, στὴν καταπίεση, στὴ μιζέρια καὶ στὴν ἀπανθρωποποίηση τῶν μαζῶν.

Καὶ τώρα ποὺ ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ καὶ τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ ἔχει δώσει τοὺς καρποὺς της κι ἡ ἀστικὴ τάξη ἔχει ἐξαντλήσει κάθε γενναιόδωρο αἴσθημα καὶ προοδευτικὴ φλόγα, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ πολιτικοῦ κι οἰκονομικοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἔχει ὑποβιβαστεῖ στὸ νὰ ὑπερασπίζει τὰ προνόμιά της μὲ τὴ βία καὶ τὴν ἀπάτη, ἐνῶ οἱ φιλόσοφοί της δὲν μποροῦν νὰ τὴν ὑπερασπίσουν ἀπ' τὶς σοσιαλιστικὲς ἐπιθέσεις παρὰ μόνον ἀναπτύσσοντας, παράκαιρα, τὸ νόμο τοῦ ζωτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

ΡΕΦΟΡΜΙΣΜΟΣ

Τὸ θεμελιακὸ λάθος τῶν ρεφορμιστῶν εἶναι τὸ ὅτι ὀνειρεύονται μιὰ ἀλληλεγγύη, μιὰ εἰλικρινὴ συνεργασία, ἀνάμεσα σὲ ἀφεντικὰ κι ὑπηρέτες, ἀνάμεσα σὲ ἰδιοκτῆτες κι ἐργάτες, ἡ ὁποία ἀκόμα κι ἂν ὑπῆρξε κατὰ καιρούς, σὲ περιόδους κατάφωρης ἀσυνειδητοποίησης τῶν μαζῶν κι εἰλικρινοῦς πίστης στὴ θρησκεία καὶ στὶς μεταφυσικὲς ἀμοιβές, εἶναι σήμερα ὁλότελα ἀδύνατη.

Ἐκεῖνο ποὺ ὁραματίζονται εἶναι μιὰ κοινωνία καλὰ χορτασμένων γουρουνιῶν ποὺ προχωροῦν ἱκανοποιημένα μὲ ἄτσαλο τρόπο, κάτω ἀπ' τὴ ϐέργα ἑνὸς μικροῦ ἀριθμοῦ χοιροβοσκῶν, ποὺ δὲν παίρνουν ὑπόψη τὴν ἀνάγκη γιὰ ἐλευθερία καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας, ποὺ πιστεύουν πραγματικὰ σ' ἕνα Θεὸ ποὺ προστάζει, γιὰ χάρη τῶν ἀπόκρυφων σκοπῶν του, τοὺς φτωχοὺς νὰ ὑποτάσσονται στοὺς πλούσιους καὶ τοὺς πλούσιους νὰ εἶναι καλοὶ καὶ φιλάνθρωποι — μποροῦν ἐπίσης νὰ φανταστοῦν καὶ νὰ ἐπιδιώξουν μιὰ τεχνικὴ ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς, ποὺ νὰ ἐξασφαλίζει ἀφθονία σὲ ὅλους καὶ νὰ εἶναι ταυτόχρονα ὑλικὰ ἐπωφελὴς τόσο γιὰ τὰ ἀφεντικὰ ὅσο καὶ γιὰ τοὺς ἐργάτες. Ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα ἡ «κοινωνικὴ εἰρήνη», ποὺ βασίζεται στὴν ὕπαρξη τῆς ἀφθονίας γιὰ ὅλους, θὰ παραμείνει ἕνα ὄνειρο, ὅσο ἡ κοινωνία εἶναι χωρισμένη σὲ ἀνταγωνιστικὲς τάξεις, δηλαδή, σὲ ἐργοδότες κι ὑπαλλήλους. Καὶ δὲν θὰ ὑπάρξει οὔτε εἰρήνη οὔτε ἀφθονία.

Ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶναι μᾶλλον πνευματικὸς παρὰ ὑλικός. Δὲ θὰ ὑπάρξει ποτὲ μιὰ εἰλικρινὴς κατανόηση ἀνάμεσα στὰ ἀφεντικὰ καὶ στοὺς ἐργάτες γιὰ τὴν καλύτερη ἐκμετάλλευση τῶν φυσικῶν δυνάμεων γιὰ χάρη τῶν συμφερόντων τῆς ἀνθρωπότητας, γιατὶ τ' ἀφεντικὰ θέλουν, πάνω ἀπ' ὅλα, νὰ παραμείνουν ἀφεντι-

κά καί νά έξασφαλίζουν πάντα περισσότερη δύναμη σέ βάρος τῶν ἐργατῶν, καθὼς ἐπίσης καί μέ τόν ἀνταγωνισμό μέ ἄλλα ἀφεντικά, ἐνῶ οἱ ἐργάτες ἔχουν χορτάσει ἀπό ἀφεντικά καί δέ θέλουν ἄλλα.

(Οἱ καλοί μας φίλοι) χάνουν τόν καιρό τους ὅταν μᾶς λένε ὅτι ἡ λίγη ἐλευθερία εἶναι καλύτερη ἀπό μιά κτηνώδη καί αχαλίνωτη τυραννία· ὅτι μιά λογική ἐργάσιμη μέρα, ἕνας μισθός πού ἐπιτρέπει στούς ἀνθρώπους νά ζοῦν καλύτερα ἀπ' τά ζῶα καί μιά προστασία τῶν γυναικῶν καί τῶν παιδιῶν, εἶναι προτιμότερες ἀπ' τήν ἐκμετάλλευση τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας στό ἐπίπεδο τῆς ἀνθρώπινης ἐξουθένωσης· ἤ ὅτι τό Κρατικό σχολεῖο, ὅσο κακό κι ἄν εἶναι, εἶναι πάντα καλύτερο, ἀπ' τήν ἄποψη τῆς ἠθικῆς ἀνάπτυξης τοῦ παιδιοῦ, ἀπ' ὅ,τι τά σχολεῖα πού διευθύνονται ἀπό παπάδες ἤ μοναχούς... γιατί συμφωνοῦμε ἀπόλυτα. Κι ἐπίσης συμφωνοῦμε ὅτι μπορεῖ νά ὑπάρξουν συνθῆκες στίς ὁποῖες τά ἐκλογικά ἀποτελέσματα, ἐθνικά ἤ τοπικά, μπορεῖ νά ἔχουν καλές ἤ κακές συνέπειες κι ὅτι ἡ ψηφοφορία θά μποροῦσε νά κριθεῖ ἀπ' τούς ψήφους τῶν ἀναρχικῶν, ἄν ἡ δύναμη τῶν ἀντίπαλων κομμάτων ἦταν ἰσοδύναμη.

Στίς περισσότερες περιπτώσεις ὅμως οἱ ἐκλογές ἀποτελοῦν μιάν αὐταπάτη· ὅταν οἱ ἐκλογές εἶναι ἀνεκτά ἐλεύθερες, ἡ μόνη ἀξία πού ἔχουν εἶναι συμβολική: δείχνουν τήν κατάσταση τῆς κοινῆς γνώμης, ἡ ὁποία θά εἶχε ἐπιβληθεῖ μέ πιό ἀποτελεσματικά μέσα καί μέ πιό σημαντικά ἀποτελέσματα, ἄν δέν τῆς εἶχε προσφερθεῖ ἡ διέξοδος τῶν ἐκλογῶν. Ἀλλά αὐτό πολύ λιγότερο ἐνδιαφέρει· ἀκόμα κι ἄν, μερικές μικρῆς σημασίας πρόοδοι ἀποτελοῦν τό ἄμεσο ἀποτέλεσμα μιᾶς ἐκλογικῆς νίκης, οἱ ἀναρχικοί δέ θά 'πρεπε νά συγκεντρωθοῦν σάν τά πρόβατα στίς ἐκλογικές αἴθουσες ἤ νά πάψουν νά διακηρύσσουν τίς μεθόδους πάλης τους.

Ἀφοῦ κανένας δέν μπορεῖ νά κάνει τά πάντα σ' αὐτό τόν κόσμο, θά πρέπει καθείς νά διαλέξει τό δικό του τρόπο δράσης.

Ὑπάρχει πάντα ἕνα στοιχεῖο ἀνάμεσα στίς ἀσήμαντες βελτιώσεις, στήν ἱκανοποίηση τῶν ἄμεσων ἀναγκῶν καί στόν ἀγώνα

γιὰ μιὰ κοινωνία, ποὺ θὰ εἶναι πραγματικὰ καλύτερη ἀπ' ὅ,τι ἡ τωρινή. Ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν ν' ἀφοσιωθοῦν στὴν οἰκοδόμηση δημόσιων τουαλετῶν καὶ δημόσιων κρηνῶν, ὅπου χρειάζονται, ἢ ποὺ χρησιμοποιοῦν τὴν ἐνεργητικότητά τους γιὰ τὴν κατασκευὴ ἑνὸς δρόμου ἢ γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς δημοτικοῦ σχολείου, ἢ γιὰ τὴν ψήφιση κάποιου ἀσήμαντου νόμου γιὰ τὴν προστασία τῶν ἐργατῶν ἢ γιὰ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ ἕνα βάναυσο μπάτσο, κάνουν ἴσως καλὰ ποὺ χρησιμοποιοῦν τὸ ψηφοδέλτιό τους ὑπὲρ τῆς α ἢ τῆς β σπουδαίας προσωπικότητας. Ἀλλὰ τότε — ἀφοῦ θέλει κάποιος νά 'ναι «πρακτικὸς» θὰ πρέπει νὰ τὰ παίξει ὅλα γιὰ ὅλα — ἔτσι, ἀντὶ νὰ περιμένει μᾶλλον τὴ νίκη τοῦ κόμματος τῆς ἀντιπολίτευσης, ἀντὶ νὰ ψηφίσει μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ πιὸ συμπαθοῦς σ' αὐτὸν κόμματος, ἀξίζει νὰ πάρει τὸ συντομότερο δρόμο καὶ νὰ ὑποστηρίξει τὸ κυρίαρχο κόμμα, νὰ ὑπηρετήσει τὴν κυβέρνηση ποὺ ἤδη βρίσκεται στὴν ἐξουσία καὶ νὰ γίνει πράκτορας τοῦ νομάρχη ἢ τοῦ Δήμαρχου. Καὶ στὴν πραγματικότητα, οἱ νεοφώτιστοι ποὺ ἔχουμε στὸ νοῦ μας δὲν σκόπευαν ὅντως νὰ ψηφίσουν τὸ πιὸ «προοδευτικὸ» κόμμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶχε τὶς μεγαλύτερες πιθανότητες νὰ ἐκλεγεῖ... Ἀλλὰ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ποῦ τελειώνουν ὅλα αὐτά...

Στὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας συμβαίνει πάντα οἱ δυσαρεστημένοι, οἱ καταπιεσμένοι κι οἱ ἐπαναστάτες, πρωτοῦ νὰ κατορθώσουν νὰ σκεφτοῦν καὶ νὰ ἐπιθυμήσουν μιὰ ριζικὴ ἀλλαγὴ στοὺς πολιτικοὺς καὶ κοινωνικοὺς θεσμούς, νὰ περιορίζουν τὰ αἰτήματά τους σὲ μερικὲς ἀλλαγές, σὲ παραχωρήσεις ἀπὸ μέρους τῶν κυρίαρχων καὶ σὲ βελτιώσεις. Οἱ ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ μεταρρυθμίσεων καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν ἀποτελεσματικότητά τους, προηγοῦνται τῆς πεποίθησης πὼς γιὰ νὰ καταστραφεῖ ἡ ἐξουσία μιᾶς κυβέρνησης, ἢ μιᾶς τάξης, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἐξαλείψουμε τοὺς λόγους ποὺ δικαιολογοῦν τὴν ὕπαρξη τῆς ἐξουσίας ἐκείνης κι ἐπομένως νὰ κάνουμε μιὰ ἐπανάσταση.

Στὴν πορεία τῶν πραγμάτων, οἱ μεταρρυθμίσεις ἐγκαινιάζονται τότε ἢ ὄχι καὶ μόλις καθιερωθοῦν, εἴτε σταθεροποιοῦν τὸ

ὑπάρχον καθεστὼς ἢ τὸ ὑπονομεύουν· βοηθᾶνε τὸν ἐρχομὸ τῆς ἐπανάστασης ἢ τὸν παρεμποδίζουν κι ὠφελοῦν ἢ βλάπτουν γενικὰ τὴν πρόοδο, πράγμα ποὺ ἐξαρτᾶται ἀπ' τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, ἀπ' τὸ πνεῦμα μέσα στὸ ὁποῖο παραχωρήθηκαν καὶ πάνω ἀπ' ὅλα, ἀπ' τὸ πνεῦμα μέσα στὸ ὁποῖο ζητήθηκαν, ἀπαιτήθηκαν ἢ κατακτήθηκαν ἀπ' τὸ λαό.

Οἱ κυβερνήσεις κι οἱ προνομιοῦχες τάξεις, ὅπως εἶναι φυσικό, καθοδηγοῦνται πάντα ἀπὸ ἔνστικτα αὐτοσυντήρησης κι ἀπ' τὴν ἀνάπτυξη τῶν δυνάμεων καὶ τῶν προνομίων τους· κι ὅταν συμφωνοῦν νὰ παραχωρήσουν μεταρρυθμίσεις αὐτὸ συμβαίνει, εἴτε ἐπειδὴ θεωροῦν ὅτι αὐτὲς θὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς σκοπούς τους, ἢ ἐπειδὴ δὲν αἰσθάνονται ἀρκετὰ ἰσχυρὲς γιὰ ν' ἀντισταθοῦν κι ἐνδίδουν, φοβούμενες ἐκεῖνο ποὺ θὰ μποροῦσε διαφορετικὰ ν' ἀποτελεῖ μιὰ χειρότερη ἐναλλακτικὴ λύση.

Οἱ καταπιεζόμενοι, εἴτε ζητᾶνε καὶ καλωσορίζουν τὶς βελτιώσεις σὰν εὐεργέτημα ποὺ παραχωρήθηκε μεγαλόψυχα, ἀναγνωρίζουν τὴ νομιμότητα τῆς ἐξουσίας ποὺ ἀσκεῖται πάνω τους καὶ κάνουν ἔτσι περισσότερο κακὸ παρὰ καλό, βοηθώντας στὴν ἐπιβράδυνση, τὸν ἀποπροσανατολισμὸ ἢ τὴν ἀνακοπὴ τῶν διαδικασιῶν χειραφέτησης. Ἤ, ἀντίθετα, ἀπαιτοῦν κι ἐπιβάλλουν βελτιώσεις μὲ τὴ δράση τους καὶ τὶς καλωσορίζουν σὰ μερικὲς νίκες πάνω στὸν ταξικὸ ἐχθρό, χρησιμοποιώντας τες σὰν κίνητρο γιὰ μεγαλύτερα κατορθώματα κι ἔτσι ἀποτελοῦν μιὰ βάσιμη βοήθεια καὶ μιὰ προετοιμασία γιὰ τὴν συνολικὴ ἀνατροπὴ τοῦ προνόμιου, δηλαδή, γιὰ τὴν ἐπανάσταση. Φθάνουμε σ' ἕνα σημεῖο ποὺ τὰ αἰτήματα τῆς ἐξουσιαζόμενης τάξης δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιηθοῦν ἀπ' τὴν ἄρχουσα τάξη δίχως ν' ἀμφισβητηθεῖ ἡ ἐξουσία της. Τότε ἐπακολουθεῖ ἀναπόφευκτα ἡ βίαιη σύγκρουση.

Ἑπομένως, εἶναι λάθος νὰ λέμε πὼς οἱ ἐπαναστάτες ἀντιτίθονται συστηματικὰ στὶς βελτιώσεις, στὶς μεταρρυθμίσεις. Ἀπ' τὴ μιὰ μεριά, ἀντιτίθονται στοὺς ρεφορμιστές, γιατὶ οἱ μέθοδες τῶν τελευταίων εἶναι λιγότερο ἀποτελεσματικές, ἀναφορικὰ μὲ τὴν ἐξασφάλιση τῆς παραχώρησης μεταρρυθμίσεων ἀπὸ μέρους

τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν ἐργοδοτῶν, ποὺ ἐνδίδουν μόνο ἀπὸ φόβο κι ἀπ' τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ πολὺ συχνὰ οἱ μεταρρυθμίσεις ποὺ προτιμοῦν εἶναι ἐκεῖνες πού, ὄχι μόνο φέρνουν ἀμφίβολα ἄμεσα ὠφελήματα, ἀλλὰ καὶ ἐξυπηρετοῦν τὴν παγίωση τοῦ ὑφιστάμενου καθεστῶτος καὶ δημιουργοῦν στοὺς ἐργάτες ἕνα κατεστημένο συμφέρον ἀπ' τὴ συνεχιζόμενη ὕπαρξή του. Ὅπως λογουχάρη, οἱ κρατικὲς συντάξεις, τὰ προγράμματα κοινωνικῆς ἀσφάλισης καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ προγράμματα συμμετοχῆς στὰ κέρδη στὶς ἀγροτικὲς καὶ βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις κλπ.

Ξέχωρα ἀπ' τὸν δυσάρεστο ἦχο τῆς λέξης, ποὺ ἔχει ὑποστεῖ κατάχρηση κι ἔχει δυσφημιστεῖ ἀπ' τοὺς πολιτικούς, ὁ ἀναρχισμὸς ὑπῆρξε πάντα καὶ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι τίποτ' ἄλλο ἀπὸ ρεφορμιστικός. Προτιμᾶμε νὰ ποῦμε μ ε τ α ρ ρ υ θ μ ι σ τ ι κ ό ς προκειμένου ν' ἀποφύγουμε ὁποιαδήποτε πιθανὴ σύγχυση μ' ἐκείνους ποὺ ταξινομοῦνται ἐπίσημα σὰ «ρεφορμιστὲς» κι ἐπιδιώκουν διαμέσου μικρῶν καὶ συχνὰ ἐφήμερων βελτιώσεων νὰ κάνουν πιὸ ὑποφερτὸ τὸ σημερινὸ σύστημα (καὶ σὰν ἀποτέλεσμα βοηθᾶνε στὴν παγίωσή του)· ἢ πού, ἀντίθετα, πιστεύουν καλόπιστα πὼς εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξαλειφθοῦν τὰ ὑφιστάμενα κοινωνικὰ κακὰ μὲ τὴν ἀναγνώριση καὶ τὸ σεβασμό, πρακτικὰ ἂν ὄχι θεωρητικά, τῶν βασικῶν πολιτικῶν κι οἰκονομικῶν θεσμῶν ποὺ ἀποτελοῦν τὴν αἰτία καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ στήριγμα αὐτῶν τῶν κακῶν. Ἀλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει αὐτὸ εἶναι πάντα ἕνα ζήτημα μεταρρυθμίσεων κι ἡ βασικὴ διαφορὰ βρίσκεται στὸ εἶδος τῆς μεταρρύθμισης ποὺ θέλουμε καὶ στὸν τρόπο ποὺ νομίζουμε ὅτι μποροῦμε νὰ τὴν πετύχουμε. Ἐπανάσταση σημαίνει, μὲ τὴν ἱστορικὴ ἔννοια τῆς λέξης, ριζικὴ ἀναμόρφωση τῶν θεσμῶν, ποὺ πετυχαίνεται γρήγορα μὲ τὴ βίαιη ἐξέγερση τοῦ λαοῦ ἐνάντια στὴν ὑφιστάμενη ἐξουσία καὶ στὰ προνόμια· κι εἴμαστε ἐπαναστάτες κι ἐξεγερμένοι, γιατὶ δὲ θέλουμε ἁπλῶς νὰ βελτιώσουμε τοὺς τωρινοὺς θεσμούς, ἀλλὰ νὰ τοὺς καταστρέψουμε ἐντελῶς, καταργώντας κάθε μορφή, κυριαρχίας ἀνθρώπου ἀπὸ ἄνθρωπο καὶ κάθε εἶδος παρασιτισμοῦ πάνω στὴν ἀνθρώπινη ἐργασία· κι ἐπειδὴ θέλουμε νὰ

τὸ πετύχουμε αὐτὸ ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ γρήγορα κι ἐπειδὴ πιστεύουμε ὅτι οἱ θεσμοὶ ποὺ γεννήθηκαν ἀπ' τὴ βία διατηροῦνται μὲ βία καὶ δὲν θὰ ὑποχύψουν παρὰ μόνο μπροστὰ σὲ μιὰ ἰσοδύναμη βία. 'Αλλὰ ἡ ἐπανάσταση δὲν μπορεῖ νὰ γίνει μόλις τὴ θέλει κανείς. Μήπως θὰ πρέπει νὰ παραμείνουμε ἀδρανεῖς, νὰ περιμένουμε νὰ ὡριμάσει ἡ κατάσταση μὲ τὸν καιρό;

Κι ἀκόμα καὶ μετὰ ἀπὸ μιὰ πετυχημένη ἐξέγερση, θὰ μπορούσαμε νὰ πραγματοποιήσουμε, μέσα σὲ μιὰ νύχτα, ὅλες μας τὶς ἐπιθυμίες καὶ νὰ περάσουμε ἀπὸ μιὰ κρατιστικὴ καὶ καπιταλιστικὴ κόλαση σ' ἕναν ἀντιεξουσιαστικὸ - κομμουνιστικὸ παράδεισο, ποὺ εἶναι ἡ πλήρης ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐπιθυμητῆς κοινότητος τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν ἀνθρώπων;

Αὐτὲς εἶναι αὐταπάτες ποὺ μπορεῖ νὰ ριζώσουν ἀνάμεσα σὲ ἐξουσιαστές, ποὺ βλέπουν τὶς μάζες σὰν πρώτη ὕλη τὴν ὁποία μποροῦν νὰ διαμορφώσουν σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή τους, μὲ νόμους, στηριζόμενους μὲ σφαῖρες καὶ χειροπέδες, ἐκεῖνοι ποὺ κατέχουν τὴν ἐξουσία. 'Αλλ' αὐτὲς οἱ αὐταπάτες δὲν ἔχουν θέση ἀνάμεσα σὲ ἀναρχικούς. Χρειαζόμαστε τὴ συναίνεση τῶν ἀνθρώπων κι ἑπομένως πρέπει νὰ πείσουμε μὲ τὴν προπαγάνδα καὶ τὸ παράδειγμα, πρέπει νὰ διδάξουμε καὶ νὰ ἐπιδιώξουν ν' ἀλλάξουμε τὸ περιβάλλον μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε αὐτὴ ἡ ἐκπαίδευση νὰ μπορέσει ἴσως νὰ φθάσει ἕναν ὁλοένα αὐξανόμενο ἀριθμὸ ἀνθρώπων...

Εἴμαστε σήμερα μεταρρυθμιστές, στὸ βαθμὸ ποὺ ἐπιδιώκουμε νὰ δημιουργήσουμε τὶς πιὸ εὐνοϊκὲς συνθῆκες καὶ ἕνα ὅσο τὸ δυνατὸ μεγαλύτερο ἀριθμὸ φωτισμένων ἀγωνιστῶν, ἔτσι ὥστε νὰ μπορέσει νὰ ἔχει ἱκανοποιητικὴ ἔκβαση μιὰ λαϊκὴ ἐξέγερση. Θὰ εἴμαστε μεταρρυθμιστὲς καὶ αὔριο, μετὰ ἀπὸ μιὰ νικηφόρα ἐξέγερση καὶ τὴν ἐπίτευξη τῆς ἐλευθερίας, στὸ ὅτι θὰ ἐπιδιώξουμε μ' ὅλα τὰ μέσα ποὺ ἐπιτρέπει ἡ ἐλευθερία, δηλαδὴ μὲ τὴν προπαγάνδα, τὸ παράδειγμα κι ἀκόμα καὶ τὴ βίαιη ἀντίσταση ἐνάντια σ' ὅποιον θὰ 'θελε νὰ περιορίσει τὴν ἐλευθερία μας, νὰ προσηλυτίσουμε στὶς ἰδέες μας ἕναν ἀκόμα μεγαλύτερο ἀριθμὸ ἀνθρώπων.

'Αλλὰ δὲ θ' ἀναγνωρίσουμε τοὺς θεσμούς· θὰ πάρουμε ἢ θὰ κερδίσουμε κάθε δυνατὴ μεταρρύθμιση μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα ποὺ κάποιος άποσπάει μιὰ κατακτημένη περιοχὴ ἀπ' τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ, προκειμένου νὰ συνεχίσει τὴν προέλασή του καὶ θὰ παραμείνουμε πάντα ἐχθροὶ κάθε κυβέρνησης, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸ ἂν πρόκειται γιὰ τὴ σημερινὴ μοναρχικὴ κυβέρνηση ἢ γιὰ τὶς αὐριανὲς δημοκρατικὲς ἢ μπολσεβίκικες κυβερνήσεις.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Ἡ ὀργάνωση, ποὺ δὲν εἶναι, στὸ κάτω - κάτω, παρὰ μόνο ἡ πρακτικὴ τῆς συνεργασίας καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, ἀποτελεῖ μία φυσικὴ κι ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς· εἶναι ἕνα ἀναπόφευκτο γεγονὸς ποὺ ἐπιβάλλεται πάνω στὸν καθένα, τόσο πάνω στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία γενικά, ὅσο καὶ πάνω σὲ ὁποιαδήποτε ὁμάδα ἀνθρώπων ποὺ ἐργάζονται γιὰ ἕνα κοινὸ σκοπό. Ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος οὔτε ἐπιθυμεῖ, οὔτε μπορεῖ νὰ ζήσει ἀπομονωμένος — ὄντας ἀνίκανος ν' ἀναπτύξει τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ ἱκανοποιήσει τὶς φυσικὲς κι ἠθικές του ἀνάγκες ἔξω ἀπ' τὴν κοινωνία καὶ δίχως τὴ συνεργασία τῶν συνανθρώπων του — εἶναι ἀναπόφευκτο τὸ ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε τὰ μέσα, οὔτε μιὰ ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη κοινωνικὴ συνείδηση ποὺ νὰ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ συνασπίζονται ἐλεύθερα μὲ ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὶς ἴδιες ἰδέες καὶ κοινὰ συμφέροντα, ὀργανώνονται ἀπὸ ἄλλους, ποὺ ἔχουν σχηματίσει γενικὰ μιὰ τάξη ἢ μιὰ ἄρχουσα ὁμάδα, μὲ σκοπὸ νὰ ἐκμεταλλευτοῦν τὴν ἐργασία τῶν ἄλλων γιὰ τὸ προσωπικό τους συμφέρον. Κι ἡ αἰωνόβια καταπίεση τῶν μαζῶν ἀπὸ μιὰ μικρὴ προνομιούχα ὁμάδα ὑπῆρξε πάντα τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀνικανότητας τῶν περισσότερων ἐργατῶν νὰ συμφωνήσουν μεταξύ τους, νὰ ὀργανωθοῦν μὲ ἄλλους γιὰ τὴν παραγωγή, γιὰ τὴ διασκέδαση καὶ γιὰ τὶς πιθανὲς ἀνάγκες ἄμυνας ἐνάντια σ' ὁποιονδήποτε ἤθελε ἴσως νὰ τοὺς ἐκμεταλλευτεῖ καὶ νὰ τοὺς καταπιέσει. Ὁ ἀναρχισμὸς ὑπάρχει γιὰ νὰ θεραπέψει αὐτὴ τὴν κατάσταση πραγμάτων...

Μεταξὺ τῶν ἀναρχικῶν ὑπάρχουν δυὸ τάσεις, μὲ ἢ χωρὶς ἐπίθετα: οἱ ὑποστηρικτὲς κι οἱ ἀντίπαλοι τῆς ὀργάνωσης. Ἂν δὲν μποροῦμε νὰ κατορθώσουμε νὰ συμφωνήσουμε, ἂς προσπαθήσου-

με, τουλάχιστον, νά καταλάβουμε ὁ ἕνας τόν ἄλλο.

Καί πρῶτα ἀπ' ὅλα ἄς εἴμαστε ξεκάθαροι στούς διαχωρισμούς πού κάνουμε, ἀφοῦ τό πρόβλημα εἶναι τριπλό: ἡ ὀργάνωση γενικά, σάν ἀρχή καί προϋπόθεση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς σήμερα καί σέ μιά μελλοντική κοινωνία, ἡ ὀργάνωση τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος κι ἡ ὀργάνωση τῶν λαϊκῶν δυνάμεων κι ἰδιαίτερα τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν, γιά ν' ἀντισταθοῦν στήν κυβέρνηση καί τόν καπιταλισμό...

Τό βασικό λάθος ἐκείνων πού ἀντιτίθονται στήν ὀργάνωση εἶναι τό ὅτι πιστεύουν ὅτι ἡ ὀργάνωση δέν εἶναι δυνατή δίχως ἐξουσία.

Τώρα, φαίνεται σέ μᾶς πώς ἡ ὀργάνωση, δηλαδή, ἡ ἕνωση γιά ἕνα συγκεκριμένο σκοπό καί μέ τή δομή καί τά μέσα πού ἀπαιτοῦνται γιά τήν πραγμάτωσή του, ἀποτελεῖ μιά ἀπαραίτητη πτυχή τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἕνας ἀπομονωμένος ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ζήσει οὔτε σάν ἕνα ἄγριο θηρίο, γιατί εἶναι ἀνίκανος ν' ἀποκτήσει τήν τροφή του, ἄν ἐξαιρέσουμε τίς τροπικές περιοχές ἤ ὅταν ὁ πληθυσμός εἶναι ἐξαιρετικά διεσπαρμένος καί ἐπίσης εἶναι ἀνίκανος, δίχως ἐξαίρεση, ν' ἀνεβεῖ πολύ πάνω ἀπ' τό ἐπίπεδο τῶν ζώων. Ὄντας λοιπόν ἀναγκασμένος νά ἑνωθεῖ μέ ἄλλους ἀνθρώπους ἤ πιό συγκεκριμένα, βρισκόμενος ἑνωμένος μαζί τους, σά συνέπεια τῆς ἐξελεκτικῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν, θά πρέπει νά ὑποταχθεῖ στή θέληση τῶν ἄλλων (νά σκλαβωθεῖ) ἤ νά ὑποτάξει ἄλλους στή θέλησή του (νά γίνει ἐξουσία) ἤ νά ζήσει μέ ἄλλους σέ ἀδελφική συμφωνία γιά χάρη τοῦ μεγαλύτερου καλοῦ ὅλων (νά εἶναι ἰσότιμος). Κανένας δέν μπορεῖ νά ξεφύγει ἀπ' αὐτή τήν ἀναγκαιότητα· κι οἱ πιό ἀκραῖοι ἀντίπαλοι τῆς ὀργάνωσης, ὄχι μόνο ὑπόκεινται στή γενική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας, μέσα στήν ὁποία ζοῦνε, ἀλλά ἐπίσης καί στίς ἐθελοντικές ἐνέργειες τῆς ζωῆς τους καί στήν ἐξέγερσή τους ἐνάντια στήν ὀργάνωση, ἑνώνονται μεταξύ τους, μοιράζουν τά καθήκοντά τους, ὀ ρ γ α ν ώ ν ο ν τ α ι μαζί μ' ἐκείνους πού συμφωνοῦν καί χρησιμοποιοῦν τά μέσα πού βάζει στή διάθεσή τους ἡ κοινωνία.

Δεχόμενοι σὰ δυνατὴ τὴν ὕπαρξη μιᾶς κοινότητας ὀργανωμένης δίχως ἐξουσία, δηλαδή, δίχως καταναγκασμὸ — κι οἱ ἀναρχικοὶ πρέπει νὰ παραδεχτοῦν αὐτὴ τὴ δυνατότητα, διαφορετικὰ ἡ ἀναρχία δὲ θὰ εἶχε κανένα νόημα — ἂς περάσουμε στὴ συζήτηση τῆς ὀργάνωσης τοῦ ἀναρχικοῦ κινήματος.

Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωση ἐπίσης, ἡ ὀργάνωση φαίνεται χρήσιμη κι ἀπαραίτητη. Ἂν κίνημα σημαίνει τὸ σύνολο ἀτόμων —ἄτομα μ' ἕνα κοινὸ στόχο, ποὺ ἐνεργοῦν γιὰ νὰ τὸν ὑλοποιήσουν — εἶναι φυσικὸ τὸ ὅτι θὰ πρέπει νὰ συμφωνοῦν μεταξύ τους, νὰ ἑνώνουν τὶς δυνάμεις τους, νὰ μοιράζονται τὰ καθήκοντα καὶ νὰ κάνουν ὅλα ἐκεῖνα τὰ βήματα ποὺ νομίζουν ὅτι θὰ ὁδηγήσουν στὴν ὑλοποίηση ἐκείνων τῶν στόχων. Τὸ νὰ παραμένουμε ἀπομονωμένοι, κάθε ἄτομο ἐνεργώντας ἢ ἐπιδιώκοντας νὰ ἐνεργήσει ἀπὸ μόνο του δίχως συντονισμό, δίχως προετοιμασία, δίχως νὰ ἑνώνει τὶς μετρημένες προσπάθειές του μὲ μιὰ ἰσχυρὴ ὁμάδα, εἶναι σὰ νὰ καταδικάζουμε τὸν ἑαυτό μας σὲ ἀνικανότητα, σπαταλώντας τὶς προσπάθειές μας σὲ μικρή, μὴ ἀποτελεσματικὴ δράση καὶ νὰ χάσουμε σύντομα τὴν πίστη μας στοὺς σκοπούς μας καὶ νὰ ἐκφυλιστοῦμε ἴσως σὲ πλήρη ἀδράνεια...

Ἕνας μαθηματικός, ἕνας χημικός, ἕνας ψυχολόγος ἢ ἕνας κοινωνιολόγος μπορεῖ νὰ ποῦνε ὅτι δὲν ἔχουν κανένα πρόγραμμα ἢ ὅτι ἀσχολοῦνται μόνο μὲ τὴν ἑδραίωση τῆς ἀλήθειας. Ἐπιδιώκουν τὴ γνώση, δὲν ἐπιδιώκουν ν ὰ κ ά ν ο υ ν κάτι. Ἀλλὰ ἡ ἀναρχία κι ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι ἐπιστῆμες· εἶναι προτάσεις, σχέδια, ποὺ οἱ ἀναρχικοὶ κι οἱ σοσιαλιστὲς ἐπιδιώκουν νὰ πραγματοποιήσουν καὶ πού, ἑπομένως, χρειάζεται νὰ διατυπωθοῦνε σὰν καθορισμένα προγράμματα...

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι (ἡ ὀργάνωση δημιουργεῖ ἡγέτες)· ἂν εἶναι ἀλήθεια πὼς οἱ ἀναρχικοὶ εἶναι ἀνίκανοι νὰ συνενωθοῦν καὶ νὰ καταλήξουν σὲ συμφωνία, δίχως νὰ ὑποταχθοῦν σὲ μιὰ ἐξουσία, αὐτὸ σημαίνει πὼς δὲν εἶναι ἀκόμα πολὺ καλοὶ ἀναρχικοὶ καὶ ὅτι πρὶν ἀπ' τὸ νὰ σκέπτονται γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυση τῆς ἀναρχίας στὸν κόσμο, θὰ πρέπει νὰ σκεφτοῦν ὅτι πρέπει νὰ γίνουν

ἱκανοὶ νὰ ζήσουν ἀναρχικά. Ἡ λύση δὲ βρίσκεται στὴν κατάργηση τῆς ὀργάνωσης ἀλλὰ στὴν ἀναπτυσσόμενη συνείδηση τοῦ κάθε μέλους σὰν ἄτομο... Σὲ μικρὲς καθὼς ἐπίσης καὶ σὲ μεγάλες κοινωνίες, πέρα ἀπ' τὴν ὠμὴ βία, ἡ καταγωγὴ κι ἡ δικαιολόγηση τῆς ἐξουσίας βρίσκεται στὴν κοινωνικὴ ἀποδιοργάνωση.

Ὅταν μιὰ κοινότητα ἔχει ἀνάγκες καὶ τὰ μέλη της δὲν ξέρουν πῶς νὰ ὀργανωθοῦν αὐθόρμητα γιὰ νὰ τὶς ἱκανοποιήσουν, ἐμφανίζεται κάποιος, μιὰ ἐξουσία, ποὺ ἱκανοποιεῖ ἐκεῖνες τὶς ἀνάγκες ἐκμεταλλευόμενος τὶς ὑπηρεσίες ὅλων καὶ κατευθύνοντάς τες σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή του. Ἂν οἱ δρόμοι εἶναι ἀνασφαλεῖς κι οἱ ἄνθρωποι δὲν ξέρουν τί μέτρα νὰ πάρουν, ἐμφανίζεται μιὰ ἀστυνομικὴ δύναμη ἡ ὁποία, σὲ ἀντάλλαγμα γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ προσφέρει, περιμένει νὰ ὑποστηριχθεῖ καὶ νὰ πληρωθεῖ καθὼς ἐπίσης κι ἐπιβάλλεται, ἑδραιώνοντας τὴν παρουσία της παντοῦ· ἂν χρειάζεται κάποιο εἶδος κι ἡ κοινότητα δὲν ξέρει πῶς νὰ τακτοποιήσει τὴν παραγωγή του μὲ παραγωγοὺς ποὺ βρίσκονται μακριά, σὲ ἀντάλλαγμα γιὰ ἀγαθὰ ποὺ παράγονται τοπικά, θὰ ἐμφανιστεῖ ὁ ἔμπορος, ποὺ θὰ κερδοσκοπήσει ἐκμεταλλευόμενος τὶς ἀνάγκες τοῦ ἑνὸς τομέα νὰ πουλήσει καὶ τοῦ ἄλλου ν' ἀγοράσει κι ἐπιβάλει τὶς δικές του τιμὲς τόσον στὸν παραγωγὸ ὅσο καὶ στὸν καταναλωτή. Νὰ τί συνέβηκε μεταξύ μας· ὅσο λιγότερο ὀργανωμένοι εἴμαστε, τόσο περισσότερο κινδυνεύουμε νὰ μᾶς ἐπιβληθοῦν λίγα ἄτομα. Κι αὐτὸ εἶναι κατανοητό...

Ἔτσι ἡ ὀργάνωση, ἀπέχοντας πολὺ ἀπ' τὸ νὰ δημιουργεῖ ἐξουσία, ἀποτελεῖ τὴ μόνη λύση στὸ πρόβλημα αὐτῆς καὶ τὸ μόνο μέσο μὲ τὸ ὁποῖο ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς θὰ συνηθίσει νὰ παίρνει ἕνα ἐνεργητικὸ καὶ συνειδητὸ μέρος στὴ συλλογικὴ ἐργασία καὶ θὰ πάψει νὰ εἶναι παθητικὸ ὄργανο στὰ χέρια τῶν ἡγετῶν...

Ἀλλὰ μιὰ ὀργάνωση, ὑποστηρίζεται, προϋποθέτει μιὰ ὑποχρέωση συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ καθενὸς μὲ τὶς ἀντίστοιχες τῶν ἄλλων, ἑπομένως παραβιάζει τὴν ἐλευθερία κι ἀναστέλλει τὴν πρωτοβουλία. Ὅπως τὸ βλέπουμε ἐμεῖς, ἐκεῖνο ποὺ πραγματικὰ ἀφαιρεῖ τὴν ἐλευθερία καὶ κάνει ἀδύνατη τὴν πρωτο-

βουλία, είναι ἡ ἀπομόνωση, πού μᾶς κάνει ἀνίσχυρους. Ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἕνα ἀφηρημένο δικαίωμα, ἀλλὰ ἡ δυνατότητα γιὰ δράση· αὐτὸ ἰσχύει τόσο γιὰ μᾶς ὅσο καὶ γιὰ τὴν κοινωνία σὰ σύνολο. Καὶ μὲ τὴ συνεργασία μὲ τοὺς συνανθρώπους του εἶναι ποὺ βρίσκει τὰ μέσα ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ ἐκφράσει τὴν ἐνεργητικότητα καὶ τὴ δύναμη τῆς πρωτοβουλίας του.

Μιὰ ἀναρχικὴ ὀργάνωση πρέπει, κατὰ τὴ γνώμη μου, (νὰ ἐπιτρέπει) ἀπόλυτη αὐτονομία κι ἀνεξαρτησία κι ἑπομένως πλήρη ὑπευθυνότητα, στὰ ἄτομα καὶ στὶς ὁμάδες· ἐλεύθερη συμφωνία ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποὺ τὸ θεωροῦν χρήσιμο νὰ συνενωθοῦν γιὰ κοινοὺς σκοπούς· ἕνα ἠθικὸ καθῆκον γιὰ νὰ ἐκπληρώνει κανεὶς τὶς ὑποσχέσεις του καὶ νὰ μὴν κάνει καμιὰ πράξη, ποὺ εἶναι ἀντίθετη μὲ τὸ πρόγραμμα ποὺ ἔχει ἀποδεχτεῖ. Πάνω σὲ τέτοιες βάσεις ἐγκαινιάζει κανεὶς τότε πρακτικὲς φόρμες καὶ τὰ κατάλληλα ὄργανα γιὰ νὰ δοθεῖ πραγματικὴ ζωὴ στὴν ὀργάνωση. Ἔτσι δημιουργοῦνται οἱ ὁμάδες, οἱ ὁμοσπονδίες τῶν ὁμοσπονδιῶν, οἱ συγκεντρώσεις, τὰ συνέδρια, οἱ ἐπιτροπὲς καὶ πάει λέγοντας. Ἀλλὰ αὐτὸ μπορεῖ ἐπίσης νὰ γίνει ἐλεύθερα, μ' ἕνα τέτοιο τρόπο ποὺ νὰ μὴν περιορίζει τὴ σκέψη καὶ τὴν πρωτοβουλία τῶν μελῶν σὰν ἄτομα, ἀλλὰ μόνο νὰ δίνει μεγαλύτερη προοπτικὴ στὶς προσπάθειες, ποὺ ἀπομονωμένα θὰ ἦταν ἀδύνατες ἢ ἀτελέσφορες. Ἔτσι γιὰ ἕναν ἀναρχικό, τὰ ὀργανωτικὰ συνέδρια, παρόλα τὰ μειονεκτήματα ἀπ' τὰ ὁποῖα πάσχουν σὰν ἀντιπροσωπευτικὰ σώματα... εἶναι ἐλεύθερα ἀπ' τὸν ἐξουσιαστισμὸ ὁποιουδήποτε σχήματος ἢ μορφῆς, ἐπειδὴ δὲ νομοθετοῦν καὶ δὲν ἐπιβάλλουν τὶς σκέψεις τους πάνω σὲ ἄλλους. Χρησιμεύουν γιὰ νὰ διατηροῦν καὶ νὰ ἐνισχύουν τὶς προσωπικὲς ἐπαφὲς ἀνάμεσα στοὺς πιὸ ἐνεργητικοὺς συντρόφους, νὰ συνοψίζουν καὶ νὰ ἐνθαρρύνουν προγραμματικὲς μελέτες πάνω στοὺς τρόπους καὶ τὰ μέσα δράσης, νὰ ἐξοικειώνουν ὅλους μὲ τὴν κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ στὶς περιφέρειες καὶ τὸ εἶδος δράσης ποὺ πιὸ ἐπιτακτικὰ χρειάζεται, νὰ συνοψίζουν κατὰ καιροὺς τὰ διάφορα ρεύματα τῶν ἀναρχικῶν γνωμῶν καὶ νὰ ἑτοιμάζουν μὲ βάση αὐτὰ κάποιο εἶδος στατιστικῆς. Κι οἱ ἀ-

ποφάσεις τους δὲν εἶναι δεσμευτικές, ἀλλὰ ἁπλὲς ὑποδείξεις, συμβουλὲς καὶ προτάσεις ποὺ ὑποβάλλονται σ' ὅλους τοὺς ἐνδιαφερόμενους καὶ δὲν γίνονται δεσμευτικὲς κι ἐφαρμόσιμες παρὰ μόνο γιὰ κείνους ποὺ τὶς ἀποδέχονται καὶ γιὰ ὅσο τὶς ἀποδέχονται. Τὰ διοικητικὰ ὄργανα ποὺ ἐκλέγουν — Ἐπιτροπὲς Ἀλληλογραφίας κλπ. — δὲν ἔχουν διευθυντικὲς ἐξουσίες, δὲν παίρνουν πρωτοβουλίες παρὰ μόνο γιὰ κείνους ποὺ τοὺς τὸ ζητᾶνε καὶ τοὺς ἐγκρίνουν καὶ δὲν ἔχουν καμιὰ ἐξουσία γιὰ νὰ ἐπιβάλουν τὶς ἀπόψεις τους, ποὺ ὁπωσδήποτε μποροῦν νὰ υἱοθετοῦν καὶ νὰ προπαγανδίζουν σὰν ὁμάδες συντρόφων, ἀλλὰ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὶς παρουσιάσουν σὰν ἐπίσημες ἀπόψεις τῆς ὀργάνωσης. Δημοσιεύουν τὶς ἀποφάσεις τῶν συνεδρίων καὶ τὶς γνῶμες καὶ προτάσεις, ποὺ ἀνακοινώθηκαν σ' αὐτὲς ἀπὸ ὁμάδες κι ἄτομα καὶ ἐνεργοῦν γιὰ λογαριασμὸ ἐκείνων ποὺ θέλουν νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν, γιὰ νὰ διευκολύνουν τὶς σχέσεις ἀνάμεσα σὲ ὁμάδες καὶ τὴ συνεργασία ἀνάμεσα σ' ἐκείνους ποὺ συμφωνοῦν πάνω σὲ διάφορες πρωτοβουλίες· κάθε ἐπιτροπὴ εἶναι ἐλεύθερη νὰ ἐπικοινωνεῖ ἄμεσα μὲ ὅποιον θέλει ἢ νὰ κάνει χρήση ἄλλων ἐπιτροπῶν ποὺ διορίστηκαν ἀπὸ συγκεκριμένες ὁμάδες.

Σὲ μιὰ ἀναρχικὴ ὀργάνωση, τὰ μέλη μποροῦν, σὰν ἄτομα, νὰ ἐκφράσουν ὁποιαδήποτε γνώμη καὶ νὰ χρησιμοποιήσουν κάθε τακτικὴ ποὺ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὶς παραδεγμένες ἀρχὲς καὶ δὲν ἐπεμβαίνει στὶς δραστηριότητες τῶν ἄλλων. Σὲ κάθε περίπτωση, μιὰ συγκεκριμένη ὀργάνωση διαρκεῖ ὅσο οἱ λόγοι ποὺ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἕνωσης εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ρήξης· διαφορετικὰ διαλύεται καὶ παραχωρεῖ τὴ θέση της σὲ ἄλλες, πιὸ ὁμοιογενεῖς, ὁμάδες.

Ὁπωσδήποτε, ἡ ζωὴ κι ἡ διάρκεια μιᾶς ὀργάνωσης ἀποτελεῖ μιὰ προϋπόθεση ἐπιτυχίας στὸ μακρόχρονο ἀγώνα ποὺ ἔχουμε μπροστά μας κι ἐκτὸς ἀπ' αὐτό, εἶναι φυσικὸ τὸ ὅτι κάθε θεσμὸς πρέπει νὰ ἀποβλέπει, ἀπὸ ἔνστικτο, στὴ μόνιμη διάρκεια. Ἀλλὰ ἡ διάρκεια μιᾶς ἀντιεξουσιαστικῆς ὀργάνωσης πρέπει νὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς πνευματικῆς συγγένειας τῶν μελῶν της καὶ

τῆς προσαρμοστικότητας, στὶς συνεχῶς μεταβαλλόμενες συνθῆκες. Ὅταν δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει ἕναν ὠφέλιμο σκοπό, εἶναι καλύτερα νὰ ἐξαφανιστεῖ.

Ὁπωσδήποτε, θὰ εἴμαστε εὐτυχισμένοι ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ τὰ καταφέρουμε μαζὶ καὶ νὰ ἑνώσουμε ὅλες τὶς δυνάμεις τοῦ ἀναρχισμοῦ σ' ἕνα κίνημα· ἀλλὰ δὲν πιστεύουμε στὴ συνοχὴ ὀργανώσεων, ποὺ οἰκοδομοῦνται πάνω σὲ παραχωρήσεις καὶ ὑποθέσεις καὶ στὶς ὁποῖες δὲν ὑπάρχει καμιὰ πραγματικὴ συμφωνία καὶ συμπάθεια ἀνάμεσα στὰ μέλη.

Καλύτερα χωρισμένοι παρὰ κακὰ ἑνωμένοι. Ἀλλὰ θὰ θέλαμε κάθε ἄτομο νὰ ἑνωθεῖ μὲ τοὺς φίλους του καὶ νὰ μὴν ὑπάρχουν ἀπομονωμένες ἢ χαμένες δυνάμεις.

Ἀπομένει νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴν ὀργάνωση τῶν ἐργαζόμενων μαζῶν γιὰ ἀντίσταση ἐνάντια τόσο στὴν κυβέρνηση ὅσο καὶ στοὺς ἐργοδότες.

... Οἱ ἐργάτες δὲ θὰ μπορέσουν ποτὲ νὰ χειραφετηθοῦν ὅσο δὲ βρίσκουν στὴν ἕνωση τὸ ἠθικό, οἰκονομικὸ καὶ φυσικὸ σθένος ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ νικήσουν τὴν ὀργανωμένη δύναμη τῶν καταπιεστῶν.

Ὑπῆρξαν ἀναρχικοὶ κι ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν μερικοί, ποὺ ἐνῶ ἀναγνωρίζουν τὴν ἀνάγκη νὰ ὀργανωθοῦμε σήμερα γιὰ προπαγάνδα καὶ δράση, εἶναι ἐχθρικοὶ ἀπέναντι σὲ κάθε ὀργάνωση ποὺ δὲν ἔχει σὰ στόχο τὸν ἀναρχισμὸ ἢ ποὺ δὲν ἀκολουθεῖ ἀναρχικὲς μέθοδες πάλης... Φαινόταν σ' αὐτοὺς τοὺς συντρόφους ὅτι ὅλες οἱ ὀργανωμένες δυνάμεις ποὺ ἀπέβλεπαν σ' ἕνα στόχο μικρότερο ἀπ' τὴ ριζοσπαστικὴ ἐπανάσταση, ἦταν δυνάμεις τὶς ὁποῖες εἶχε στερηθεῖ ἡ ἐπανάσταση. Μᾶς φαίνεται ἀντίθετα κι ἡ ἐμπειρία ἔχει βέβαια ἐπιβεβαιώσει ἤδη τὴν ἄποψή μας, ὅτι ἡ μὴ προσέγγισή τους θὰ καταδίκαζε τὸ ἀναρχικὸ κίνημα σὲ μιὰ κατάσταση μόνιμης στειρότητας. Γιὰ νὰ κάνουμε προπαγάνδα πρέπει νὰ εἴμαστε μέσα στὸ λαὸ καὶ μέσα στὶς ἐργατικὲς ἑνώσεις εἶναι ποὺ βρίσκουν οἱ ἐργάτες τοὺς συντρόφους τους κι ἰδιαίτερα ἐκείνους ποὺ εἶναι πιὸ διατεθειμένοι νὰ καταλάβουν καὶ νὰ δε-

χτοῦν τὶς ἰδέες μας. Ἀλλὰ ἀκόμα κι ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ κάνουμε τὴν ἴδια προπαγάνδα ποὺ θέλαμε ἔξω ἀπ' τὶς ἑνώσεις, αὐτὴ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ἔχει ἕνα σημαντικὸ ἀντίκτυπο πάνω στὶς ἐργαζόμενες μάζες. Πέρα ἀπὸ ἕνα μικρὸ ἀριθμὸ ἀτόμων, πιὸ μορφωμένων κι ἱκανῶν γι' ἀφηρημένη σκέψη καὶ θεωρητικοὺς ἐνθουσιασμούς, ὁ ἐργάτης δὲν μπορεῖ νὰ φθάσει στὸν ἀναρχισμὸ μ' ἕνα πήδημα. Γιὰ νὰ γίνει ἕνας πεπεισμένος ἀναρχικὸς κι ὄχι μόνο στ' ὄνομα, πρέπει ν' ἀρχίσει νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀλληλεγγύη ποὺ τὸν ἑνώνει μὲ τοὺς συντρόφους του καὶ νὰ μάθει νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς ἄλλους γιὰ τὴν ἄμυνα τῶν κοινῶν συμφερόντων κι ὅτι, παλεύοντας ἐνάντια στὰ ἀφεντικὰ κι ἐνάντια στὴν κυβέρνηση ποὺ τὰ ὑποστηρίζει, θὰ πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει ὅτι οἱ κυβερνήσεις καὶ τ' ἀφεντικὰ εἶναι ἄχρηστα παράσιτα κι ὅτι οἱ ἐργάτες θὰ μποροῦσαν νὰ διευθύνουν τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία μὲ τὶς δικές τους προσπάθειες. Κι ὅταν ὁ ἐργάτης ἔχει καταλάβει αὐτό, τότε εἶναι ἀναρχικός, ἀκόμα κι ὅταν δὲν ἀποκαλεῖ τὸν ἑαυτό του ἔτσι.

Ἐπιπλέον, ἡ ἐνθάρρυνση λαϊκῶν ὀργανώσεων κάθε εἴδους, εἶναι ἡ λογικὴ συνέπεια τῶν βασικῶν μας ἰδεῶν καὶ πρέπει ν' ἀποτελεῖ ἑπομένως ἕνα ἀναπόσπαστο μέρος τοῦ προγράμματός μας.

Ἕνα ἐξουσιαστικὸ κόμμα, ποὺ ἀποβλέπει στὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας γιὰ νὰ ἐπιβάλει τὶς ἰδέες του, ἔχει συμφέρον ἀπ' τὸ νὰ παραμείνουν οἱ ἄνθρωποι μιὰ ἄμορφη μάζα, ἀνίκανοι νὰ δράσουν γιὰ τὸν ἑαυτό τους κι ἑπομένως ἐξουσιαζόμενοι πάντα εὔκολα. Καὶ συνάγεται, λογικά, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιθυμεῖ περισσότερα ἀπὸ μιὰ ὀργάνωση, τοῦ εἴδους ποὺ χρειάζεται γιὰ νὰ φθάσει στὴν ἐξουσία. Ἐκλογικὲς ὀργανώσεις, ἂν ἐλπίζει νὰ τὴν κατακτήσει μὲ νόμιμα μέσα, στρατιωτικὴ ὀργάνωση, ἂν βασίζεται στὴ βίαιη δράση.

Ἀλλὰ ἐμεῖς οἱ ἀναρχικοὶ δὲ θέλουμε νὰ χειραφετήσουμε τοὺς ἀνθρώπους· θέλουμε τοὺς ἀνθρώπους νὰ χειραφετηθοῦν οἱ ἴδιοι. Δὲν πιστεύουμε στὸ καλὸ ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πάνω κι ἐπιβάλεται μὲ τὴ βία· θέλουμε τὸ νέο τρόπο ζωῆς νὰ ξεπροβάλει μέσα ἀπ' τὸ σῶμα τοῦ λαοῦ, ν' ἀντι-

στοιχεῖ στὴν κατάσταση ἀνάπτυξής του καὶ νὰ προωθεῖται στὸ μέτρο ποὺ προωθεῖται κι ὁ λαός. Ἑπομένως, μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλα τὰ συμφέροντα κι οἱ γνῶμες νὰ μπορέσουν νὰ βροῦνε τὴν ἔκφρασή τους σὲ μιὰ συνειδητὴ ὀργάνωση καὶ νὰ μπορέσουν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν κοινοτικὴ ζωὴ ἀνάλογα μὲ τὴ σημασία τους.

Ἔχουμε ἀναλάβει τὸ καθῆκον ν' ἀγωνιστοῦμε ἐνάντια στὴν τωρινὴ κοινωνικὴ ὀργάνωση καὶ νὰ ξεπεράσουμε τὰ ἐμπόδια ποὺ ἀναστέλουν τὸν ἐρχομὸ μιᾶς νέας κοινωνίας, στὴν ὁποία ἡ ἐλευθερία κι ἡ εὐημερία θὰ ἐξασφαλίζονται στὸν καθένα. Γιὰ νὰ πετύχουμε αὐτὸ τὸ στόχο ὀργανωνόμαστε σ' ἕνα κόμμα κι ἐπιδιώκουμε νὰ γίνουμε ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ πολλοὶ κι ἰσχυροί. Ἀλλὰ ἂν ὀργανωνόταν μόνο τὸ κόμμα μας· ἂν οἱ ἐργάτες ἔμελλε νὰ παραμείνουν ἀπομονωμένοι, ὅπως τόσες πολλὲς μονάδες, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρονται ἡ μιὰ γιὰ τὴν ἄλλη καὶ ποὺ ἡ μόνη τους σύνδεση εἶναι ἡ κοινή τους ἁλυσίδα· ἂν ἐμεῖς, πέρα ἀπ' τὸ νὰ ὀργανωθοῦμε σὰν ἀναρχικοὶ σ' ἕνα κόμμα, δὲν ὀργανωθοῦμε σὰν ἐργάτες μαζὶ μὲ ἄλλους ἐργάτες, δὲ θὰ πετύχουμε ἀπολύτως τίποτα, ἢ τὸ πολύ, νὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιβληθοῦμε... καὶ τότε αὐτὸ δὲ θὰ ἦταν ὁ θρίαμβος τῆς ἀναρχίας, ἀλλὰ ὁ δικός μας θρίαμβος. Θὰ μπορούσαμε τότε νὰ συνεχίσουμε νὰ ἀποκαλοῦμε τοὺς ἑαυτούς μας ἀναρχικούς, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα θὰ εἴμαστε ἁπλῶς ἐξουσιαστὲς καὶ μάλιστα τόσο ἀδύναμοι ὅσο εἶναι ὅλοι οἱ ἐξουσιαστές, στὸ μέτρο ποὺ ἀφορᾶ τὸ γενικὸ καλό.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΟΙ ΡΙΖΕΣ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗΣ
ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑ·Ι·Χ

ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ Ή ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ;
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ '75

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ
ΠΕΤΡΟΥ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ

Η ΠΑΡΙΣΙΝΗ ΚΟΜΜΟΥΝΑ ΚΙ Η ΙΔΕΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΜΠΑΚΟΥΝΙΝ

—273° C + ΤΙ; ΑΝΤΕΡΓΚΡΑΟΥΝΤ ΚΟΜΙΞ
ΗΛΙΑ ΠΟΛΙΤΗ

ΑΝΑΡΧΙΣΜΟΣ & ΑΝΑΡΧΟΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΜΟΣ
ΡΟΥΝΤΟΛΦ ΡΟΚΕΡ

ΤΟ ΑΝΑΡΧΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΚΙΝΑ
ΑΛΜΠΕΡΤ ΜΕΛΤΣΕΡ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΠΙΕΡ - ΖΟΖΕΦ ΠΡΟΥΝΤΟΝ

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΤΗΤΑΣ
Ε. ΡΗΝΤ — Ε. ΓΚΟΛΝΤΜΑΝ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΑΖΑΡΙ
ΝΤΑΝΙΕΛ ΚΟΝ - ΜΠΕΝΤΙΤ

ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟΣ & ΟΡΓΑΝΩΣΗ
Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ — Κ. ΓΟΥΩΡΝΤ

Η ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΚΙ Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ
ΒΙΛΧΕΛΜ ΡΑ·Ι·Χ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΔΙΧΩΣ ΣΥΝΟΡΑ
Τὸ Ἐπαναστατικὸ Κίνημα στὴν Εὐρώπη
(1946 — 1976)
ΑΛΜΠΕΡΤ ΜΕΛΤΣΕΡ

ΤΟ ΞΕΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΟΙΔΙΠΟΔΕΙΟΥ ΣΥΜΠΛΕΓΜΑΤΟΣ
Β. ΡΑΪΧ — Σ. ΦΡΟΫΝΤ

Η ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΙ Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ
Μ. ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ — Α. ΡΟΜΠΕΡΤΣ

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ
ΜΑΡΡΑΙΗ ΜΠΟΥΚΤΣΙΝ

ΧΩΡΙΣ ΕΞΟΥΣΙΑ
ΕΡΡΙΚΟ ΜΑΛΑΤΕΣΤΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ ΣΥΝΤΟΜΑ

ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΘΑΥΜΑΣΤΟ ΝΕΟ ΚΟΣΜΟ
ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΛΕΫ

ΔΥΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ
ΛΑΙΝΓΚ - ΖΑΑΤΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ
Σ. ΧΟΥΗΛΕΡ — Μ. ΜΠΕΝΣΤΟΝ

ΣΥΝΟΨΗ ΤΟΥ «ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ» ΤΟΥ ΜΑΡΞ
ΚΑΡΛΟ ΚΑΦΙΕΡΟ

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΟΤΗΤΑ
ΤΖΟΕΛ ΣΠΡΙΝΓΚ

ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΑΡΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΑΥΤΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΤΖΟΕΛ ΣΠΡΙΝΓΚ

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΩΝ ΟΔΟΦΡΑΓΜΑΤΩΝ
ΝΤΑΝΙΕΛ ΚΟΝ - ΜΠΕΝΤΙΤ

ΔΡΧ. 70

ΑΝΑΡΧΙΑ
Η ΑΝΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ
ΡΕΦΟΡΜΙΣΜΟΣ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ

